T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ ANABİLİM DALI

KAYMAKÇI ARKEOLOJİ PROJESİ ALTIN MİKA ASTARLI KERAMİKLERİN YAPIM TEKNİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUNÇ KANER

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. EŞREF ABAY

İZMİR-2018

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ ANABİLİM DALI

KAYMAKÇI ARKEOLOJİ PROJESİ ALTIN MİKA ASTARLI KERAMİKLERİN YAPIM TEKNİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUNÇ KANER

JÜRİ ÜYELERİ
Prof. Dr. Eşref ABAY (Danışman)
Prof. Dr. Christopher H. ROOSEVELT
Doç. Dr. Fulya DEDEOĞLU KONAKÇI

İZMİR-2018

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum "Kaymakçı Arkeoloji Projesi Altın Mika Astarlı Keramiklerin Yapım Tekniği" adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Tunç KANER

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : **Tunç KANER**

Numarası : **92150000027**

Anabilim Dalı : **Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi**

Tez Başlığı (Türkçe) : **Kaymakçı Yerleşimi Altın Mikalı Keramikleri**

Tez Başlığı (İngilizce) : Gold Wash Pottery From Kaymakçı Archaeological Site

Tez Savunma Tarihi : **11.06.2018**

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık: Kaymakçı Arkeoloji Projesi Altın Mika Astarlı Keramiklerin Yapım Tekniği/The Production Technique of "Gold Wash" Wares From The Kaymakçı Archaeological Project

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Eşref ABAY

Karar : Ø Başarılı O Başarısız O Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Fulya DEDEOĞLU KONAKÇI

Karar : Ø Başarılı O Başarısız O Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Christopher H. ROOSEVELT

Karar : Ø Başarılı O Başarısız O Düzeltme

İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle Ø

Oy çokluğuyla O

Başarılıdır	**Düzeltilmelidir**	**Başarısızdır**
X		

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

ÖNSÖZ

"Kaymakçı Arkeoloji Projesi Altın Mika Astarlı Keramiklerinin Yapım Tekniği" başlıklı tez çalışmasında Altın Mika Astarlı keramiklerin yapımı hakkında bilgi edinebilmek amacıyla Taramalı Elektron Mikroskobu Taramalı Elektron Mikroskobu ve Enerji Dağılım Spektroskopisi (SEM-EDS), Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektroskopisi (FTIR) ve Taşınabilir X-Işınları Floresans Tekniği (pXRF) analizleri keramikler üzerinde uygulanmıştır. Ayrıca günümüze kadar yapılmış kazılar ve yüzey araştırmalarında ele geçmiş ve yayınlanmış olan Altın Mika Astarlı keramikler tek tek, bölge bölge incelenmiştir. Günümüze kadar gelinen zamanda bu tür keramik hakkında kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması bu çalışmanın başlıca nedenlerindendir. Ayrıca yapmış olduğum bu çalışmanın Anadolu Tunç Çağları keramik kültürleri ve yapım teknikleri üzerine yapılmış çalışmalara bir katkı sağlayacağı kanısındayım

Öncelikle, lisans yıllarımdan başlayarak yüksek lisans eğitimimin sonuna kadar bana yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen, her zaman arkamda duran ve tezimin hazırlanması aşamasında bana yol gösteren Prof. Dr. Eşref ABAY'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Bana her türlü yardımı, bilgiyi ve desteği esirgemeyen, tez konumun belirlenmesi ve tezimin oluşumunda büyük emeği geçen Prof. Dr. Christopher ROOSEVELT ve Doç. Dr. Christina LUKE'a teşekkürü bir borç bilirim. Yine lisans ve yüksek lisans hocalarımdan Doç. Dr. Fulya DEDEOĞLU KONAKÇI'ya katkıları ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca bana her zaman yardımcı olan, bilgi paylaşımlarında bulunduğum, görüşleri ve eleştirileri ile beni her daim destekleyen Doç. Dr. Peter PAVUK, Dr. Peter COBB ve Dr. Caitlin O'GRADY'ye müteşekkirim. Kimyasal analizlerimin yapılması sırasında ve sonrasında bana her daim yardımcı olan Koç Üniversitesi Yüzey Araştırma Merkezi çalışanları Dr. Gülsu ŞİMŞEK ve Dr. Barış YAĞCI'ya teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca tez çalışmam sırasında bana hem kaynak, hem de manevi olarak desteklerini esirgemeyen Dr. Sıla M. VOTRUBA ve lisans döneminden beri her zaman desteğini hissettiğim Nesligül KANBER'e minnettarım.

Son olarak her zaman yanımda olan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve sabırla bana her konuda yardımcı olan Ebru KİRAS'a ve bugünlere gelmemi sağlayan,

karar verdiğim zorlu yolda her daim arkamda olan ve olacağından emin olduğum aileme minnetlerimi sunarım.

Buca, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **iv**

GRAFİKLER LİSTESİ ..... **x**

HARİTALAR LİSTESİ ..... **xi**

RESİMLER LİSTESİ ..... **xii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **xiv**

METİN YAZIMINDA KULLANILAN KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xv**

KAYNAKÇA YAZIMINDA KULLANILAN KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xvi**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

MÖ II. BİNYILDA BATI ANADOLU **3**

I.A. MÖ II. BİNYIL BATI ANADOLU ARAŞTIRMA TARİHİ **3**

I.B. MÖ II. BİNYIL BATI ANADOLU SİYASİ YAPILANMASI **29**

İKİNCİ BÖLÜM

KAYMAKÇI ARKEOLOJİ PROJESİ **41**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALTIN MİKA ASTARLI KERAMİKLERİN ARAŞTIRMA TARİHİ **47**

III.A. ALTIN MİKA ASTARLI KERAMİKLERİN ELE GEÇTİĞİ KAZILAR **53**

III.A.1. BEYCESULTAN **53**

III.A.2. APHRODİSİAS **56**

III.A.3. ASOPOS TEPESİ **58**

III.A.4. KANDİLKIRI **59**

III.A.5. ÇİNE-TEPECİK HÖYÜK **60**

III.A.6. KADIKALESİ/ANAIA **60**

III.A.7. HASTANE HÖYÜK **61**

III.A.8. BADEMGEDİĞİ TEPE **61**

III.A.9. AYASULUK TEPESİ **62**

III.A.10. LİMAN TEPE **63**

III.A.11. KOCABAŞ TEPE **64**

III.A.12. BAYRAKLI HÖYÜĞÜ **65**

III.A.13. PANAZTEPE **66**

III.A.14. MİLET **67**

III.A.15. KAMAN-KALE HÖYÜK **67**

III.A.16. UŞAKLI HÖYÜK **68**

III.A.17. ÇADIR HÖYÜK **69**

III.A.18. BOĞAZKÖY/HATTUŞA **69**

III.A.19. KUŞAKLI/SARİSSA **70**

III.A.20. ALİŞAR HÖYÜK **71**

III.B. ALTIN MİKA ASTARLI KERAMİKLERİN ELE GEÇTİĞİ YÜZEY ARAŞTIRMALARI **72**

III.B.1. KUZEYBATI ANADOLU PREHİSTORİK DÖNEM YERLEŞİMLERİ II. BALIKESİR VE MANİSA/AKHİSAR BÖLGELERİ **72**

III.B.2. MERKEZ LİDYA ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI **72**

III.B.3. YUKARI MENDERES HAVZASI DAĞLIK KESİM YÜZEY ARAŞTIRMASI PROJESİ **73**

III.B.4. AKKAYA (YENİCE) HÖYÜK **74**

III.B.5. HAMAMBÜKÜ HÖYÜK **76**

III.B.6. KOLOSSAİ **76**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KERAMİKLER ÜZERİNDE UYGULANAN ANALİZLER **78**

IV.A. FOURIER DÖNÜŞÜMLÜ KIZILÖTESİ SPEKTROSKOPİSİ (FTIR) **78**

IV.B. X-IŞINLARI FLORESANS TEKNİĞİ (XRF)..... **79**

IV.C. TARAMALI ELEKTRON MİKROSKOBU ve ENERJİ DAĞILIM SPEKTROSKOPİSİ (SEM-EDS)..... **80**

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANALİZ SONUÇLARI VE ANALİZLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ **82**

SONUÇ **111**

KAYNAKÇA..... **124**

ÖZGEÇMİŞ **145**

ÖZET **147**

ABSTRACT..... **148**

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: 93.545.209.28 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu
Grafik 2: 93.545.209.28 Nolu Keramiğin pXRF Spektrumu
Grafik 3: 93.545.216.21 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu
Grafik 4: 93.545.216.21 Nolu Keramiğin pXRF Spektrumu
Grafik 5: 93.545.17.4 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu
Grafik 6: 93.545.17.4 Nolu Keramiğin pXRF Spektrumu
Grafik 7: 93.545.271.149 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu
Grafik 8: 93.545.271.149 Nolu Keramiğin pXRF Spektrumu
Grafik 9: 93.545.283.62 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu
Grafik 10: 93.545.283.62 Nolu Keramiğin pXRF Spektrumu
Grafik 11: 99.526.315.2 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu
Grafik 12: 99.526.315.2 Nolu Keramiğin pXRF Spektrumu
Grafik 13: 99.526.332.37 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu
Grafik 14: 99.526.332.37 Nolu Keramiğin pXRF Spektrumu
Grafik 15: 99.526.561.2 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu
Grafik 16: 99.526.561.2 Nolu Keramiğin pXRF Spektrumu
Grafik 17: 108.522.75.33 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu
Grafik 18: 108.522.75.33 Nolu Keramiğin pXRF Spektrumu

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: MÖ II. Binyıl Özellikleri Tespit Edilmiş Batı Anadolu'da Yapılan Kazı Çalışmaları (Tunç Kaner)

Harita 2: MÖ II. Binyılda Batı Anadolu'nun Siyasi Görünümü (Sweeney, 2010: 9)

Harita 3: Gölmarmara Çevresi MÖ II. Binyıl Yerleşmeleri (Roosevelt-Luke, 2017: Fig.2)

Harita 4: Kaymakçı'nın Topografik Planı (Sol Üst), Kaymakçı'da Çalışılan Alanlar (Sağ Üst), Kaymakçı'nın Genel Görünümü (Roosevelt-Luke, 2017: Fig. 12)

Harita 5: Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Yerleşimler (Tunç Kaner)

Harita 6: Eskişehir, Manisa, Muğla ve Diyarbakır Maden Haritaları (MTA)

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: 93.545.209.28 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

Resim 2: 93.545.209.28 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Resim 3: 93.545.209.28 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Resim 4: 93.545.216.21 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

Resim 5: 93.545.216.21 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Resim 6: 93.545.216.21 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Resim 7: 93.545.17.4 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

Resim 8: 93.545.17.4 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Resim 9: 93.545.17.4 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Resim 10: 93.545.271.149 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

Resim 11: 93.545.271.149 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Resim 12: 93.545.271.149 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Resim 13: 93.545.283.62 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

Resim 14: 93.545.283.62 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Resim 15: 93.545.283.62 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Resim 16: 99.526.315.2 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

Resim 17: 99.526.315.2 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Resim 18: 99.526.315.2 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Resim 19: 99.526.332.37 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

Resim 20: 99.526.332.37 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Resim 21: 99.526.332.37 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Resim 22: 99.526.561.2 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

Resim 23: 99.526.561.2 Nolu Keramik (İç Yüzü)
Resim 24: 99.526.561.2 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge
Resim 25: 108.522.75.33 Nolu Keramik (Dış Yüzü)
Resim 26: 108.522.75.33 Nolu Keramik (İç Yüzü)
Resim 27: 108.522.75.33 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge
Resim 28: Toz Haline Getirilmiş Mika (Tunç Kaner)
Resim 29: Mika ve Suyun Karışımından Elde Edilen Madde (Tunç Kaner)
Resim 30: Mikanın Pişmemiş Çömlek Üzerine Sürülme İşlemi (Tunç Kaner)
Resim 31: Kaynaktan Alınan Saf Mika Örneği
Resim 32: Kaynaktan Alınan Mika Örneğinin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge
Resim 33: Üzerine Mika Sürülmüş Örnek
Resim 34: Aynı Örneğin 700°C Derecede Pişmiş Hali
Resim 35: Üzerine Mika Sürülmüş Örnek
Resim 36: Aynı Örneğin 800°C Derecede Pişmiş Hali
Resim 37: Üzerine Mika Sürülmüş Örnek
Resim 38: Aynı Örneğin 900°C Derecede Pişmiş Hali

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Yerleşimler ve Tabakaları (Tunç Kaner)

Tablo 2: 93.545.209.28 SEM-EDS Element Tablosu

Tablo 3: 93.545.216.21 SEM-EDS Element Tablosu

Tablo 4: 93.545.17.4 SEM-EDS Element Tablosu

Tablo 5: 93.545.271.149 SEM-EDS Element Tablosu

Tablo 6: 93.545.283.62 SEM-EDS Element Tablosu

Tablo 7: 99.526.315.2 SEM-EDS Element Tablosu

Tablo 8: 99.526.332.37 SEM-EDS Element Tablosu

Tablo 9: 99.526.561.2 SEM-EDS Element Tablosu

Tablo 10: 108.522.75.33 SEM-EDS Element Tablosu

Tablo 11: Kaynaktan Alınan Mika Örneğinin SEM-EDS Element Tablosu

METİN YAZIMINDA KULLANILAN KISALTMALAR LİSTESİ

bkz	bakınız
cm	santimetre
ETÇ	Erken Tunç Çağı
ETR	Erken Transkafkasya Kültürü
GTÇ	Geç Tunç Çağı
km	kilometre
m	metre
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
OTÇ	Orta Tunç Çağı
pt	pişmiş toprak
syf	sayfa
vd	ve diğerleri
yy	yüzyıl

KAYNAKÇA YAZIMINDA KULLANILAN KISALTMALAR LİSTESİ

AAS	Anatolian Archaeological Studies
AJA	American Journal of Archaeology
AS	Anatolian Studies
ASOR	The American Schools of Oriental Research
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı
B.	Band
BIAA	The British Institute at Ankara
C.	Cilt
Çev.	Çeviren/Çevirenler
Coll. An.	Colloquium Anatolicum
DAI	Deutsches Archäologisches Institut
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Ed.	Editör
Eds.	Editörler
JNES	Journal of Near Eastern Studies
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
KUP	Koç University Publishing
No.	Numara
OLBA	Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi
ÖAW	Österreichische Akademie Der Wissenschaften
P.	Part
S.	Sayı
TAY	Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri
TEBE	Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü
TKİ	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
TÜBA-AR	Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi

TÜRSAB	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Dergisi
Vol.	Volume
Yay. Haz.	Yayına Hazırlayanlar
YKY	Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

Manisa ili, Gölmarmara ilçesinin kuş uçumu 12 kilometre güneyinde Akhisar Salihli karayolu üzerinde yer alan Kaymakçı sit alanı içerisinde, Kaymakçı yerleşiminde 2012 yılında başlayan ve günümüzde de devam eden kazılarda ele geçen Altın Mika Astarlı keramikler çalışmamın konusunu oluşturmaktadır. Geç Tunç Çağı'na tarihlendirilen bu tür keramiklerin yapım teknikleri, literatürdeki yeri, kronolojisi ve yayılım alanları tez çalışması boyunca araştırılmıştır.

Kaymakçı Arkeoloji Projesi kapsamında yapılan kazı çalışmalarında gün yüzüne çıkartılan Altın Mika Astarlı keramiklerin yapım tekniklerinin ortaya çıkartılmasını amaçlayan bu çalışmanın 3 farklı hedefi vardır. İlk olarak çalışmanın ana fikrini ve başlığını oluşturan Kaymakçı Arkeoloji Projesinde ele geçen Altın Mika Astarlı keramiklerin analiz yöntemleri, etnografik araştırmalar ve deneysel çalışmalar ile destekleyerek yapım tekniklerini ortaya çıkartmaktır. Çalışmanın ikinci hedefi ise, Altın Mika Astar uygulamasının Anadolu üzerinde hangi dönemde ortaya çıktığını, hangi dönemlerde yoğunluk gösterdiğini ve ayrıca bu tür keramiklerin hangi alanlarda ele geçtiğini ortaya çıkartmaktır. Son olarak ise, günümüze kadar yapılan bilimsel araştırmalar sırasında bu tür keramiklerin farklı şekillerde tanımlanması ve isimlendirilmesinin yarattığı problemleri göz önüne sermek ve öneri sunmak amaçlanmıştır.

Kaleme aldığım tez çalışması, Batı Anadolu ve Orta Anadolu üzerinde yapılan kazı ve yüzey araştırmalarında tespit edilmiş ve yayınlanmış, Erken Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı, Geç Tunç Çağı ve Demir Çağı Altın Mika Astarlı keramikleri kapsamaktadır.

Tezimin ilk bölümünde MÖ II. binyıl Batı Anadolu'su üzerinde geçmişten günümüze kadarki süreçte yapılan bilimsel çalışmalar, tarihçeleri ve buluntuları göz önünde bulunarak ortaya konulmuştur. Birinci bölümün bir diğer kısmında ise MÖ II. binyıl siyasi durumu, sorunları ortaya konulmuş ve olası düşünceler gözler önüne serilmiştir. Buna göre Altın Mika Astarlı keramiklerin var olduğu süreçte Anadolu'daki siyasi yapılanma, ele geçtiği coğrafyadaki bulunduğu dönem ve ortam içerisinde değerlendirilmelidir.

Tezimin ikinci bölümünde çalışmamın başlığını oluşturan Kaymakçı Arkeoloji Projesinin tarihçesi, lokalizasyonu ve buluntuları hakkında günümüze kadar yayınlanmış kaynaklar aracılığı ile ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Tezimin üçüncü bölümünde ise Altın Mika Astarlı keramiklerin araştırma tarihleri günümüze kadar yapılan çalışmalar baz alınarak ortaya konulmuştur. Ayrıca bu bölüm içerisinde bu tür keramiklerin gerek Türkçe gerekse de İngilizce literatürde farklı tanımlanmaları sorunu ele alınmıştır. Üçüncü bölümün bir diğer alt başlığında ise Batı Anadolu ve Orta Anadolu üzerinde ele geçen Altın Mika Astarlı keramiklerin bulunduğu yüzey araştırmaları ve kazı alanları tabakaları, yapımları ve ele geçen formları günümüze kadar yapılan yayınlar rehberliğinde tablo ve harita haline getirilerek ortaya konulmuştur.

Dördüncü bölümde keramiklerin yapım tekniğinin anlaşılması için uygulanan Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektroskopisi (FTIR), X-Işınları Floresans Tekniği (XRF), Taramalı Elektron Mikroskobu ve Enerji Dağılım Spektroskopisi (SEM-EDS)'nin tanımı ve uygulanmasındaki amaç anlatılmıştır.

Beşinci bölümde ise keramikler üzerinde yapılan analizlerin sonuçları fotoğraflar, grafikler ve tablolar ile desteklenerek ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Araştırmamızın sonuç bölümünde, Altın Mika Astarlı keramiklerin kronolojisi ortaya konulmuştur. Kronolojik gelişimle doğru orantılı olarak keramiklerin yayılım alanları ve değişimleri gözler önüne serilmiştir. Aynı zamanda yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar ve etnografik araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler sentezlenip deneysel bir çalışma yapılarak Altın Mika Astarlı keramiklerin yapım teknikleri hakkında çıkarımda bulunulmuştur.

I. BÖLÜM
MÖ II. BİNYILDA BATI ANADOLU

I.A. MÖ II. Binyıl Batı Anadolu Araştırma Tarihi

Batı Anadolu prehistorik dönemlerden başlayarak günümüze kadar kesintisiz birçok önemli kültüre ev sahipliği yapmıştır. Coğrafi açıdan baktığımızda Batı Anadolu, MÖ II. binyılda Ege Denizi'ndeki güçlü Minos ve Miken kültürü, İç Anadolu'dan gelen etkili Hitit İmparatorluğu'nun kültürü arasında bulunan önemli bir bölgedir[1]. İki kültürün ortasında bulunan II. binyıl Batı Anadolu'su hiçbir zaman bu iki kültürün boyunduruğu altına girmemiş ve kendine özgü kültürünü korumuştur. Yapılan çalışmalar sırasında döneme ait herhangi bir yazılı belgenin ele geçmemesi de araştırmacıların ilgisini bu bölgeye çekmiştir. Batı Anadolu bölgesindeki çalışmalar son 20 yıl içerisinde çok büyük bir artış göstermiştir.

Üç tarafı denizlerle çevrili olan bölgede MÖ II. binyıla ait birçok kültür görülmektedir. Bu kültürler hakkındaki bilgileri yapılan kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları sayesinde öğrenmekteyiz. Orta ve Geç Tunç Çağı'na ait bölgede 30'un üzerinde kazı çalışması gerçekleştirilmiş, ayrıca yüzey araştırmaları sırasında ise 540 adet yerleşim yerinin MÖ II. binyıla ait izler taşıdığı belgelenmiştir[2]. Bölgedeki çalışmaların öncüsü olan araştırmalara bakacak olursak H. Schlieman'ın başkanlığında 1870 yılında başlatılan Troia kazıları, 1875 yılında F. Calvert'in yürüttüğü Hanaytepe kazıları, 1899 yılında T. Wiegand tarafından başlatılan Milet kazıları, 1902 yılında P. Gaudin tarafından yürütülen Larissa kazıları, W. Lamb'ın başkanlığında Kusura Höyük kazıları[3], E. Akurgal tarafından 1948 yılında başlatılan Bayraklı Höyük kazıları[4], J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından 1965 yılında gerçekleştirilmiş yüzey araştırması[5] ve yine Mellaart ve Lloyd'un başkanlığında 1954-1959 yılları arasında gerçekleşen Beycesultan birinci dönem

[1] Becks, 2015: 115.
[2] Becks, 2015: 118.
[3] Lamb, 1937: 1-273.
[4] Akurgal, 1950: 1-51.
[5] Lloyd-Mellaart, 1965: 75-80.

kazıları[6], prehistorik Aphrodisias kazıları[7], D. French'in başkanlığında 1959-1960 yılları arasında yapılan Balıkesir ve Akhisar/Manisa yüzey araştırması[8] gibi araştırmalar Batı Anadolu'nun MÖ II. binyılı için temel oluşturmuştur. Yapılan çalışmaları daha da ilerletmek ve bölgenin önemini ortaya çıkartmak adına birçok kazı ve yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir.

Bölgedeki araştırmaları detaylı bir şekilde anlamak için Batı Anadolu Bölgesi'ni bölgelere ayırarak incelemek, bölgelerin kültürel özelliklerini daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koyacaktır. Güney sınırı Balıkesir'den başlayan ve kuzeye doğru Marmara Denizi'nin güney bölümüne kadar uzanan Kuzeybatı Anadolu'ya bakarsak karşımıza ilk olarak bölgedeki araştırmaların çekirdek yerleşimi olan Troia çıkmaktadır. Çanakkale Yarımadası'nda, Kara Menderes Çayı'nın doğusunda yer alan Troia hakkındaki bilgiler ilk olarak 1870 yılında H. Schliemann'ın başlattığı kazılardan gelmektedir. Daha sonrasında, W. Dörpfeld (1893-1894), C.W. Blegen (1932-1938), M. Korfmann (1987-2005) ve son olarak R. Aslan başkanlığında 2013 yılından itibaren devam eden çalışmalardan bilgi edinmekteyiz. Günümüze kadar yapılan çalışmalarda 10 adet tabaka tespit edilmiş ve bu tabakalar da kendi içlerinde evrelere ayrılmıştır. IV. tabakanın son evreleri, V, VIa-h ve son olarak VIIa tabakaları Orta ve Geç Tunç Çağları'na tarihlendirilmiştir[9].

Orta Tunç Çağı'nı temsil eden IV. tabakanın geç evreleri ve V. tabaka, mimari açıdan benzerlik göstermektedir. Ortaya çıkartılan evler birbirlerine bitişik şekilde konumlandırılmış *megaron* tipli ve İç Anadolu örneklerinde de olduğu gibi ortak duvar kullanımı tespit edilmiştir. Ayrıca daha önceki tabakalarda görülmeyen kubbeli fırınlar evlerin içlerinde yer almaya başlamıştır[10]. IV. tabakanın sonları ve V. tabakanın keramik özelliklerine bakacak olursak, karşımıza 5 farklı biçimde yapılmış keramik grubu çıkmaktadır. Bunlardan ilki, gri renkte yapılmış olan keramiklerdir. IV. tabakanın sonları ve V. tabakada görülmeye başlanan gri keramikler, VI. tabakada karşımıza çıkacak olan Minyas türü keramiklerin öncüleridir. Bu tür keramikler kase, tankard, akıtacaklı kase,

[6] Lloyd-Mellaart, 1955: 39.
[7] Joukowsky, 1986a: 1-484.
[8] French, 1969: 41-98.
[9] Pavuk, 2007: 475.
[10] Korfmann, 2003: 136, 137.

çömlek, ördek ağızlı kase ve Miken etkisi ile Troia'ya gelmiş olduğu düşünülen formlarda görülmektedir. Bir diğer keramik türü ise kırmızı astarlı (Red-Coated Ware) keramiklerdir. V. tabakada karşımıza çıkan bu tür iyi pişirilmiş ve açıklanmıştır. Kırmızı astarlı mal grubunda görülen kap formları ise genellikle kaseler veya çukur tabaklardır. Ayrıca tankard, testi, akıtacaklı testi, ince boyunlu testi, yonca ağızlı testi, dar boyunlu çömlek, antropomorfik çömlek gibi farklı formlarda da karşımıza çıkar. Bir diğer keramik türü ise yüzeyine herhangi bir işlem yapılmamış olanlardır. Kap formları açısından kırmızı astarlı keramikler ile benzerlik gösteren bu türün, dış yüzeyinde herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Az da olsa bazı örneklerinde hamur katkısı olarak mika gözlemlenmiştir. Troia'nın Orta Tunç Çağı'nda karşımıza çıkan dördüncü tür mal grubu ise Erken Ege Keramikleri'dir. Yapılan çalışmalarda yalnızca 38 adet ele geçmiştir. Genellikle kırmızı ve kırmızının tonlarında ele geçen bu tür keramiklerin renkleri az da olsa gri ve kahverengi olarak tespit edilmiştir. Yüzeylerinde çok ince astar olan bu mal grubunun hangi formlarda yapıldığını söylemek olanaksızdır. Orta Tunç Çağı'nı temsil eden son mal grubu ise kaba mallardır. Aralarında ayrım yapılması zor olan bu tür, Troia keramik buluntularının yarısını oluşturmaktadır. Hamur katkısı yoğun olan bu tür üzerinde herhangi bir işlem yapılmamıştır. Form olarak kase, sos kabı, tabak, bardak, testi, çömlek, geniş ağızlı çömlek ve pithos ele geçmiştir[11].

Daha önce de belirttiğimiz üzere Troia'nın Geç Tunç Çağı'nı temsil eden tabakaları VI ve VIIa tabakalarıdır. Orta Tunç Çağı'ndan sonra gelişim gösteren bu evre, Troia'nın mimari açıdan ihtişamlı bir hal aldığı gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmalarda şehri kapsayan bir sur duvarının olduğu ve bu sur duvarının 2 adet kule ile desteklendiği ortaya çıkarılmıştır. Mimari buluntulara baktığımızda ise bir önceki dönemde olduğu gibi, ortak duvar kullanan evlerin yerine ihtişamlı, son derecede büyük, tek odalı veya *megaron* tarzda yapılmış evler tespit edilmiştir. Mimari veriler incelendiğinde VI. tabakanın sonunda şiddetli bir deprem olduğu tespit edilmiş ve bu depremden sonra VIIa tabakasında evler ihtişamlı yapılardan ziyade daha küçük ve birbirlerine bitişik halde inşa edildikleri görülmüştür[12].

[11] Blegen-Caskey-Rawson, 1951: 235-237.
[12] Korfmann, 2001: 395, 396.

Troia Geç Tunç Çağı keramik özelliklerine bakacak olursak V. tabakadan daha fazla çeşitlilikte mal grubunun ele geçtiğini görürüz. Bu dönem, yapılan çalışmalarda toplamda 13 adet farklı mal grubu tespit edilmiştir[13]. Tespit edilen mal gruplarından ilki V. tabakada ortaya çıkan gri renkli iyi pişmiş keramiklerdir. Bu dönemde Troia keramik buluntularının önemli bir kısmını oluşturduğu görülmekte olan bu tür, özellikle küçük testi ve kase formunda karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer mal grubu ilk olarak V. Tabakada karşımıza çıkan kırmızı astarlı mallardır. Gri malların aksine VI. tabakada kullanımının azaldığı görülen bu mal grubu iyi pişmiş ve dış yüzü açkılıdır. Yoğun olarak kase, bardak, testi ve çömlek formlarında tespit edilmiştir. Ayrıca hayvan biçimli kap ve bir adet Kernos örneği vardır[14]. V. tabakada karşımıza çıkan ve VI. tabakada da görülen bir diğer mal grubu yüzeyinde herhangi bir işlem yapılmamış olan türdür. Yoğun olarak kase, çömlek, testi formlarında tespit edilen bu tür kırmızı astarlı keramik türüne benzemektedir.[15]

Troia VI. tabakanın en belirgin keramik türü "Gri Minyas" adı verilen keramik türüdür. Genellikle çarkta yapılmış bu tür, dönemin karakteristik özelliğini oluşturmaktadır. Kaliteli bir pişime sahip olan Gri Minyas keramiği VI. tabakanın erken dönemlerinde karşımıza mika katkılı olarak çıkmaktadır. Ele geçen örneklerin genelinde keramiklerin yüzeyleri gri astar uygulanmıştır. VI. tabakanın orta ve geç evrelerinde ise Gri Minyas keramiği karşımıza mika katkısız bir şekilde çıkmaktadır. Neredeyse ele geçen kap formlarının hepsinde görülen Gri Minyas keramiği kase, çömlek, testi, bardak, gaga ağızlı testi, yonca ağızlı testi formlarında yoğun olarak ele geçmiştir. VI. tabakada karşımıza çıkan bir diğer mal grubu, C. Blegen'in "Red Wash Ware" olarak adlandırdığı dışında kırmızı astar bulunan keramik türüdür. Yapım tekniği açısından Gri Minyas keramiği ile aynı olan bu tür, ilk olarak VI. tabakanın erken evresinde görülmeye başladıktan sonra, VI. tabakanın orta evresinde çok yaygın olarak görülmüştür. Genellikle kase, çömlek, bardak, testi formlarında ele geçmiştir. VI. tabakanın orta evrelerinde ortaya çıkan bir diğer keramik türü "Tan Ware" olarak adlandırılan ve kırmızının tonlarında renklere sahip mal grubudur. VI. tabakanın son evresinde "Tan Ware" mallar

[13] Blegen-Caskey-Rawson, 1953: 33, 34.
[14] Blegen-Caskey-Rawson, 1953: 34, 35.
[15] Blegen-Caskey-Rawson, 1953: 35.

yoğun olarak kullanılmıştır. Troia VI. tabakasının karakteristik özelliği olan bu mal grubunda mika katkısı neredeyse hiç yoktur. Ayrıca VIIa tabakasında da önemli bir yer tutmaktadır. Çarkta yapılan ve iyi pişirilen bu mal grubu diğer keramik türleri gibi birçok formda karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda karşımıza çıkan bir diğer mal grubu ise mat renkli keramiklerdir. Çok az sayıda ele geçen bu tür keramik Kıta Yunanistan özellikleri taşımaktadır. VI ve VIIa tabakasını kronolojik olarak tarihlendirmekte yardımcı olan bir diğer mal grubu da Miken keramikleridir. İthal olan bu keramikler sarımsı pembe, sarı renkte ve mika katkılıdır. Ayırca yapılan çalışmalarda Miken keramiklerinin bir bölümünün yerel üretim olduğu tespit edilmiştir. VI ve VIIa tabakasında ele geçen son keramik türü ise kaba mal gurubudur. Yapılan çalışmalarda keramikler pithos, açkılı ve grimsi olarak üçe ayrılmıştır[16].

Kuzey Batı Anadolu'da MÖ II. binyıl kalıntılarına rastlanan bir diğer bölge M. Korfmann'ın Beşik Koyu'nda yaptığı arkeolojik araştırmalarla tespit edilmiştir. Beşik-Yassıtepe, Beşiktepe Mezarlığı ve Beşik-Sivritepe de yapılan kazı ve sondaj çalışmaları sırasında Miken keramiklerine rastlanmıştır. Geç Hellas IIIB ve Geç Hellas IIIC dönemlerine tarihlenen bu buluntuların dışında[17] Beşiktepe Mezarlığı'nda yapılan kazı çalışmalarında Troia VI. tabakanın karakteristik özelliği olan Gri Minyas türü keramik ve Miken keramiklerinin taklitleri ele geçmiştir[18].

Çanakkale İli sınırları içerisinde Kale Köy'ün 1.5 km güneybatısında yer alan Yenibademli Höyüğü, bölgenin MÖ II. binyıl özelliklerini barındıran buluntular içermektedir. 1996 yılında H. Hüryılmaz başkanlığında başlatılan kazılarda Erken Tunç Çağı buluntularının yanında MÖ II. binyıl özelliklerini taşıyan sayıları 200 adeti aşkın Miken keramiği ele geçmiştir[19].

Kazı çalışmalarının yanı sıra Kuzeybatı Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları da MÖ II. binyıl varlığı hakkında bilgiler içermektedir. J. Mellaart'ın Kuzeybatı Anadolu'da gerçekleştirdiği[20] yüzey araştırmalarında, bölgede MÖ II. binyıla ait Troia ile benzerlikler içeren birçok keramik örneği ele geçmiştir. Daha sonra D. French'in 1967

[16] Blegen, 1953: 35-38.
[17] Korfmann, 1984: 108-110.
[18] Akyurt, 1998: 14.
[19] Hüryılmaz, 2004: 132.
[20] Mellaart, 1955: 53-88.

yılında gerçekleştirdiği İznik Bölgesi yüzey araştırması[21] ve M. Özdoğan'ın 1980 yılında Marmara Bölgesi'nde yaptığı yüzey araştırmaları[22] da Kuzeybatı Anadolu'nun MÖ II. binyılı keramik kültürlerini gözler önüne sermektedir.

Büyük Menderes'in güneyinden itibaren Akdeniz kıyılarına kadar uzanan Güneybatı Anadolu'da Orta ve Geç Tunç Çağları'na ait buluntulara ilk olarak Beycesultan Höyük'de ortaya çıkarılmıştır. Denizli İli Çivril İlçesi'nin 5 km güneybatısında yer alan höyük üzerinde ilk olarak 1954-1959 yılları arasında S. Lloyd ve J. Mellaart, daha sonra 2007 yılında E. Abay'ın başlattığı kazılar günümüzde devam etmektedir. 1959 yılına kadar devam eden birinci dönem kazıları sırasında 40 adet tabaka tespit edilmiştir. Güneybatı Anadolu ve Batı Anadolu Tunç Çağları için önemli bir yere sahip olan Beycesultan'daki ilk dönem kazılarında V ve IV. tabakalar Orta Tunç Çağı'na; III, II ve I. tabakalar ise Geç Tunç Çağı'na tarihlendirilmiştir[23]. Batı koni üzerinde yürütülen yeni dönem kazı çalışmalarında Beycesultan tabakalanması hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir. Yeni verilere göre belirlenen yeni tabakalar 1. tabaka Selçuklu Beylikler Dönemi, 2. tabaka Bizans Dönemi, 3. tabaka Demir Çağı, 4, 5 ve 6. tabakalar Geç Tunç Çağı, 7, 8, 9 ve 10. tabakalar Orta Tunç Çağı ve son olarak 11. tabaka Erken Tunç Çağı'na tarihlendirilmiştir. İlk dönem tabakaları ve ikinci dönem tabakalarını kıyasladığımızda Geç Tunç Çağı; Ia (Eski)/ 4 (Yeni), Ib (Eski)/ 5a (Yeni), II (Eski)/ 5b (Yeni), III (Eski)/ 6 (Yeni). Orta Tunç Çağı; IVa-c (Eski)/ 7-8 (Yeni), V (Eski)/ 9-10 (Yeni) şeklinde bir tablo karşımıza çıkmaktadır[24].

Beycesultan Orta Tunç Çağı tabakalarında ortaya çıkartılan mimari yapı höyüğün Batı Anadolu'daki önemli kentlerden biri olduğunu göstermektedir. Mimari tarz olarak Batı Anadolu genelinde görülen *megaron* tarzı mimari, Beycesultan kazılarında da tespit edilmiştir. Ayrıca V/9-10. tabakaya tarihlenen ve "Yanık Saray" olarak adlandırılan saray yapısı ortaya çıkartılmıştır[25]. Büyük bir avlunun etrafına konumlandırılmış yapılardan oluşan saray kompleksinin kazısı sırasında karşılaşılan boya kalıntıları, alanın bazı bölgelerinde duvar resimlerinin yer aldığını bize göstermektedir. Saray yapısının dışında

[21] French, 1967: 49-100.
[22] Özdoğan, 1993: 151-163.
[23] Mellaart, 1970: 57.
[24] Abay, 2017: 507-513.
[25] Lloyd-Mellaart, 1965: 3.

bu tabakaya ait sivil mimari, kamu yapıları ve tapınaklar da tespit edilmiştir[26]. V/9-10 ve IV/7-8. tabakanın keramik özelliklerine bakacak olursak Erken Tunç Çağı özelliklerinin korunduğu, fazla bir değişimin yaşanmadığı anlaşılmaktadır. V/9-10. tabakada 33 farkı formda kap türü tespit edilmiştir[27]. Bu formlardan bazıları çanak, fincan, akıtacaklı kase, pithos, testi, yonca ağızlı testi ve mutfak kaplarıdır. Keramikler genellikle açkılanmıştır. Ayrıca kırmızı boya astarlı, kahverengi boya astarlı ve devetüyü keramikler tabakanın karakteristik özelliğini yansıtmaktadır ve bunlar kazıcıları tarafından "Saray Malı" olarak adlandırılmaktadır[28].Orta Tunç Çağı'nın ilerleyen dönemlerini temsil eden IV/7-8. tabakanın özelliklerini incelediğimizde erken evrelerde V. tabaka ile benzer özellikler sergilediğini görmekteyiz.[29]. Orta evrelere gelindiğinde ise değişimin izlerine rastlanmaktadır. Kırmızı ve kahverengi boya astarlı keramikler varlıklarını az da olsa sürdürür. Devetüyü renkli mallar artış göstermektedir. Diğer dönemlerden farklı olarak IV/7-8. tabakanın orta evresinin karakteristik özelliği ise ağız kenarının hemen altına tutamağın yapılmış olduğu kaplardır[30]. Orta Tunç Çağı'nın sonuna gelindiğinde kırmızı ve kahverengi boya astarlı, devetüyü hamur rengine sahip keramikler görülmeye devam etmektedir. Geç Tunç Çağı'nda daha fazla karşımıza çıkacak olan mika katkılı mallar bu dönemde belirginleşmeye başlamıştır[31].

Beycesultan Höyüğü Geç Tunç Çağı tabakaları III/6, II/5b ve I/4-5a. tabakalar olarak adlandırılmıştır. Orta Tunç Çağı'ndaki görkemli yapılar artık Geç Tunç Çağı'nda karşımıza çıkmaz. Yapılan kazı çalışmalarında mimari açıdan Geç Kalkolitik dönemde görülmeye başlayan ve Tunç Çağları'nın geneline yayılmış olan *megaron* tarzının devam ettiği tespit edilmiştir. Yapılar Orta Tunç Çağı'na göre daha küçük yapılmış ve girişlerinin kuzey yönlü olduğu saptanmıştır. Ayrıca dini alanlar da ortaya çıkartılmıştır[32].

Dönemin keramik özellikleri ise III/6. tabaka form açısından IV/7-8. tabakanın devamı gibi gözükse de, yapım teknikleri açısından farklılıklar içermektedir. Hızlı dönen çarkta yapılan seramikler çok kaliteli bir yapım aşamasından geçmişlerdir. Çok ince

[26] Abay, 2012: 44.
[27] Lloyd-Mellaart, 1965: 101.
[28] Lloyd-Mellaart, 1965: 82-93.
[29] Lloyd-Mellaart, 1965: 101.
[30] Lloyd-Mellaart, 1965: 118-121.
[31] Lloyd-Mellaart, 1965: 128.
[32] Lloyd, 1972: 22-24.

yapılmış olan kadehler ve çanaklar dikkat çekicidir. Metalik kap görüntüsü vermek için bazı tür keramikler keskin hatlara sahiptir. Ayrıca üzerlerine metalik görünümü pekiştirmek için mika astar uygulaması yapılmıştır. Işın bezeme ve perdah bezeme tabakanın belirleyici keramik özellikleri arasında yer almaktadır. Açkılı mal grubu ise yaygın olarak ele geçmiştir. Orta Tunç Çağı'nda da önemli bir yer kaplayan bu tür keramik grubu bu dönemde genellikle kırmızı, kahverengi ve devetüyü astarlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Orta Tunç Çağı'ndan farkı ise keramiklerin kaliteli yapılmış olmasıdır. Ele geçen keramiklerin %90 kadarı açkılı veya astarlıdır. Ayrıca II/5b. tabakada yaygınlaşacak olan ve "Lustrous Ware" olarak isimlendirilen Altın Mika Astarlı (Gold Wash), Gümüş Mika Astarlı (Silver Wash) ve Bakır Mika Astarlı (Copper Wash) örnekler VI/7-8. tabakasına nazaran III/6. tabakada daha sık ele geçmiştir. III/6. tabakanın bir diğer karakteristik özelliği ise kapların üzerlerine yapılan desenlerdir. Baskı mühür bezeme, örgü motifi, mimari öğelerde de gözlemlenen yatay çizgi ve dalgalı çizgi halinde yiv bezemeler dönemin karakteristik özelliklerindendir. Yaygın olan formlar ise maşrapa, kadeh, meyvelik, krater, baskı bezemeli pithos, akıtacaklı kasedir[33].

II/5b. tabakanın keramik özelliklerine baktığımızda Beycesultan'nın Güneybatı Anadolu Geç Tunç Çağı kültürünü yansıtan en önemli yerleşim olduğu anlaşılmaktadır. II/5b. tabakanın karakteristik özelliği daha önceden belirttiğimiz gibi parlak yüzeyli (Lustrous Ware) keramiklerdir. IVa/7-8 ve III/6. tabakada görülmeye başlanan bu tür keramikler doruk noktasına II/5b. tabakada ulaşır. Keramiklerin %90'ı parlak yüzeyli mallar olarak adlandırılan türdendir. tabakada ele geçen diğer keramik türleri ise açkılı ve herhangi bir işlem görmemiş olan keramik çeşitleridir. Keramiklerin hamur renkleri ise devetüyü, kırmızı, kahverengi ve gri renklerdedir. Kaplar üzerinde III/6. tabakanın karakteristik özelliği olan dalgalı yiv bezeme bu dönemde de yaygın bir biçimde kullanılmış ve metalik görüntü kazandırma için yapılan keskin dönüşler devam etmektedir. Form açısından ise III/6. tabaka formları devam etmiş ve çok az sayıda yeni form karşımıza çıkmıştır. İlk defa görülen formların hepsi mutfak kabı niteliğindedir. Depolama testisi, pithos, servis tabağı, pişirme kabı karşımıza yeni çıkan formlardandır.

[33] Mellaart-Murray, 1995: 1, 2.

II. tabakada en çok görülen formlar ise kadeh, meyve tabağı, yonca ağızlı testi, basit kase, düz dipli tabak, bira bardaklarıdır[34].

Son olarak, Beycesultan I/4-5b. tabaka keramik özellikleri ise Ia/4 olarak adlandırılan tabakada II/5b. tabaka ile herhangi bir farkın olmadığı gözlemlenmiştir. Ib/5a tabakasına gelindiğinde ise farklı renklerde ve açkılı mal grupları karşımıza çıkmaktadır. Koyu kahverengi, pembe, koyu kırmızı, kirli beyaz, devetüyü ve turuncu renkleri Ib tabakasında görülmektedir. Ayrıca II/5b. tabakada çoğalan yüzeyi mika astarlı parlak mal grupları ve gri renkli mal grupları varlıklarını sürdürmektedir. Ele geçen mutfak kaplarında yoğun mika kullanımı tespit edilmiştir. Kaplar üzerindeki bezemeler III/6 ve II/5b. tabakadaki gibi devam etmektedir. Az sayıda örnekte mika astarlı yüzeye mat kırmızı boya ile bezeme yapıldığı tespit edilmiştir. Kap formlarına bakacak olursak karşımıza toplamda 24 farklı form çıkmaktadır. Yeni kadeh formları eski kadeh formlarının yerini almıştır. Az sayıda meyve tabağı ve goblet formu varlığını devam ettirmiştir. Kase ve tabak formlarında az da olsa değişimler meydana gelmiştir. Daha önce de görülen bira bardakları artık karşımıza çıkmaz. Yonca ağızlı testiler yerini yuvarlak ağızlı testilere, askoslar ise yerlerini matara formu keramiklere bırakmıştır. Ayrıca mutfak mallarında büyük bir artış görülmektedir[35].

Güneybatı Anadolu bölgesinde MÖ II. binyıl kültürü hakkında bilgi edindiğimiz bir diğer kazı alanı Aydın İli içinde yer alan Aphrodisias antik kentidir. Büyük Menderes'in güneyinde yer alan Dandalas Vadisi'ndeki bu arkeolojik alanda ilk olarak 1904 yılında P. Gaudin'in başkanlığında kazı çalışmaları başlatılmıştır. Geniş bir alana yayılmış olan bölgede Neolitik Çağ'dan Bizans Dönemi'ne kadar kesintisiz bir iskan tespit edilmiştir. Bölgeden elde edilen prehistorik dönem ile ilgili bilgileri şehrin güneydoğusundaki akropolis, akropolisin güneybatısında yer alan Kuşkalesi ve akropolisin doğusunda yer alan Pekmez Tepe höyüğünden elde etmekteyiz[36].

Yapılan çalışmalarda MÖ II. binyıla ait buluntular, farklı höyüklerde tespit edildiği ve geç dönemlerin tahribatına maruz kaldıkları için belirli bir alandan gelmemektedir. Bu nedenle Orta ve Geç Tunç Çağları için kesin bir tabaka adı vermek

[34] Mellaart-Murray, 1995: 21, 22.
[35] Mellaart-Murray, 1995: 56, 57.
[36] Joukowsky, 1986a: 19.

olanaksızdır. Yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkartılan mimari kalıntılar Batı Anadolu'nun geneli ile benzerlik göstermektedir. Taş temel üzerine kerpiç ile yapılan yapılar *megaron* tarzda inşa edilmiştir. Orta Tunç Çağı'na tarihlenen keramik buluntularının %44'ü çark yapımıdır. Keramikler form açısından çok fazla çeşitlilik göstermez. Genellikle dışa kalınlaştırılmış kase formu karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca mutfak kapları, testi, çömlek ve pithoslar ele geçen diğer form biçimlerindendir. Formların ağız yapılarında genellikle yonca ağız olarak adlandırılan biçimlendirme şekli kullanılmıştır. Keramiklerin büyük bir bölümü soluk kahverengi olarak tanımlanmıştır. Tespit edilen diğer renkler ise kırmızımsı sarı ve kırmızı renkleridir. Keramiklerin üzerinde dekorasyon öğesi olarak kırmızı astar yoğun biçimde kullanılmıştır[37].

Geç Tunç Çağı'na tarihlenen keramik buluntularını incelediğimizde çark yapımının Orta Tunç Çağı'na göre daha da arttığı gözlemlenmiştir. Form açısından bir önceki dönemde olduğu gibi dışa kalınlaştırılmış kase formunun yaygın kullanımı devam etmiştir. Bunun dışında mutfak kapları, testi ve çömlek kullanımının yoğun olduğu görülmektedir. Renk skalasına baktığımızda Orta Tunç Çağı'ndan daha fazla örnek ele geçmiştir. Buluntular arasında en çok görülen renk açık kırmızıdır. Açık kırmızı rengin dışında kırmızı, soluk kahverengi ve pembemsi beyaz rengi keramiklerde görülmüştür. Bir önceki dönem ile Geç Tunç Çağı arasındaki fark ise keramiklerin büyük bir bölümünün astarlı olmasıdır. Sarı, kırmızı ve siyah astar renkleri tespit edilmiştir. Bir diğer önemli gelişme de Beycesultan IVa/7. tabakasının sonu ve III/6. tabakada başlayan, II/5b ve I/5a-4. tabakalarda yoğun bir şekilde ele geçen Altın Mika Astarlı (Gold Wash) keramiklerin bu tabakada görülmeye başlamasıdır[38].

Aydın İli sınırları içerisinde Çine Ovası'nda yer alan Çine-Tepecik Höyük Güneybatı Anadolu'nun bir diğer önemli MÖ II. binyıl yerleşimidir[39]. 2004 yılında S. Günel tarafından başlatılan kazı çalışmalarında Klasik Çağlar'dan Geç Neolitik Çağ'a kadar uzanan 4 ana tabaka tespit edilmiştir. 1 ve 2. tabakalar MÖ II. binyılı temsil etmektedir[40]. Yapılan kazılarda MÖ II. binyıla ait savunma sistemi olan, planlı bir kent ortaya çıkartılmıştır. Ortaya çıkartılan savunma sistemi belirli aralıklarla kuleler ile

[37] Joukowsky, 1986a: 364-366.
[38] Joukowsky, 1986a: 366, 367.
[39] Günel, 2008: 129.
[40] Günel, 2014: 85.

desteklenmiştir. Mimari kalıntılar dikdörtgen yapılı bir sistemin bu dönemde kullanıldığını göstermektedir. Keramik buluntularını ele alırsak, Batı Anadolu kültürünü yansıtan kırmızı astarlı mal grubu, siyah astarlı mal grubu ve mika katkısı ile yapılmış olan mal grubu karşımıza çıkmaktadır. Höyükte ele geçen bir diğer mal gurubu Miken keramikleridir. Tarihleme açısından çok önemli bir yere sahip olan bu keramik türü, ayrıca Çine-Tepecik Höyüğü'nün Ege ve İç Anadolu arasında bir köprü görevi görmüş olabileceğini düşündürmektedir[41].

Bölgenin MÖ II. binyıl kültürünü gösteren diğer bir yerleşim ise Aydın İli sınırları içerisinde, Kuşadası'nın 8 km güneyinde yer alan KadıKalesi/Anaia'dir[42]. Alan üzerinde ilk olarak T. Wiegand çalışmalar yürütmüş, daha sonra W. Müller-Wiener'in devam ettirdiği çalışmaların ardından, 2002 yılında Z. Mercangöz 3. dönem kazılarını başlatmıştır. Yapılan çalışmalarda Osmanlı Dönemi'nden Erken Tunç Çağı'na kadar uzanan 5 adet tabaka tespit edilmiştir. IV. ve III. tabakalar MÖ II. binyılı temsil etmektedir[43]. Klasik Dönemler'in tahribatına uğrayan alanda mimari açıdan net bir kanıt ele geçmemiştir. Keramik özelliklerine bakacak olursak yerel ve Miken keramikleri olarak 2 gruba ayırmak mümkündür. MÖ II. binyıla ait yerel keramiklerin çoğunluğu çark yapımıdır. Bu keramikleri kendi içinde sınıflandırdığımızda ince cidarlı, mika astarlı (Lustrous Ware) ve açkılı mallar olarak sınıflandırılır. Hamur rengi açısından ise devetüyü, turuncu, kahverengi ve siyah renkleri yerel keramikler üzerinde tespit edilmiştir. İkinci mal grubu olan Miken keramiklerinde hem ithal hem de yerel taklitler tespit edilmiştir. Keramik özellikleri Çine-Tepecik Höyük'de de görüldüğü üzere hem Anadolu hem de Ege kıyılarından örnekler karşımıza çıkmaktadır[44].

Güneybatı Anadolu bölgesinde yer alan ve MÖ II. binyıl buluntuları ele geçen bir diğer arkeolojik alan Aydın İli sınırları içerisinde Yenihisar İlçesi'nin kuzeyinde yer alan Milet'dir. 1899 yılında kazı çalışmaları başlanan Milet Antik Kenti'nde Kalkolitik Çağlar'dan Bizans Dönemi'ne kadar uzanan bir tabakalanma tespit edilmiştir. Tespit edilen III, IV, V ve VI. tabakalar MÖ II. binyıla tarihlendirilmiştir. Klasik dönemlerin tahribatı sonucunda Tunç Çağları mimarisi hakkında ayrıntılı bilgiye ulaşılamamıştır.

[41] Günel, 2016: 282, 283.
[42] Akdeniz, 2006: 3,4.
[43] Akdeniz, 2004: 21; Akdeniz, 2006: 7.
[44] Akdeniz, 2006: 7-10.

Keramik özelliklerinde Yunanistan etkilerinin olduğu açıktır. Minos ve Miken türü kaliteli kaplar görülmektedir. Yerel keramik olarak ise kırmızı astarlı kahverengi keramikler az da olsa ele geçmiştir[45].

MÖ II. binyıl buluntularının ele geçtiği bir diğer antik kent ise Iasos'tur. Bodrum'un 29 km kuzeydoğusunda yer alan Iasos, Geç Neolitik Çağ'dan Bizans Dönemi'ne kadar iskan görmüştür. Bu yerleşim Demir Çağlar'da doruk noktasına ulaşmıştır. MÖ II. binyıla ait arkeolojik buluntulara baktığımızda ise geç dönem yerleşmelerinin tahribatı ile karşılaşmaktayız. Bu sorun mimari açıdan fazla bilgi elde edinmemize engel olmuştur[46]. Keramik buluntuları incelendiğinde Orta Tunç Çağı'na tarihlenen Minos keramikleri ele geçmiş, az sayıda da olsa Anadolu tarzını yansıtan keramikler tespit edilmiştir. Geç Tunç Çağı'na geldiğimizde Geç Minos kültürünü yansıtan keramikler ve Miken kültürünü yansıtan çok sayıda çanak, çömlek buluntuları Iasos antik kentindeki MÖ II. binyıl buluntularını oluşturmaktadır[47].

Bölgede MÖ II. binyılı yansıtan diğer yerleşmelerden biri Antalya İli'nin 50 km kuzeyinde yer alan Bademağacı Höyük'tür. Yapılan kazılar sırasında kısıtlı bir alanda yalnızca Orta Tunç Çağı'nı temsil eden çoğu çark yapımı kahverengi, devetüyü hamur rengine sahip kırmızı, kahverengimsi gri renkte astar uygalaması olan kase, çanak, testi, tabak,akıtacaklı testi formlarında keramik buluntuları ele geçmiştir[48].

MÖ II. binyıl buluntularının rastlandığı bir diğer kazı alanı Müskebi Mezarlığı'dır. Bodrum'un Müskebi Köyü'nde 1962-1966 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sırasında çok sayıda MÖ II. binyıla tarihlenen Miken kabı ele geçmiştir[49].

Dönem hakkında bilgi veren bir diğer mezarlık Harmanören (Göndürle) Mezarlığı'dır. Isparta İli'nin 27 km kuzeydoğusunda yer alan mezarlık M. Özsait tarafından kazılar 1993 yılında başlatılmıştır. Erken Tunç Çağı'na tarihlenen mezarların Orta Tunç Çağı'nda da kullanım gördüğü tespit edilmiştir[50].

[45] Graeve-Niemeier, 2002: 75-78.
[46] Kelder, 2016: 1.
[47] Baldoni-Belli-Berti-Franco-Manara, 2004: 71, 72.
[48] Duru-Umurtak, 2011: 34, 35; Umurtak, 2003:53-59.
[49] Özgünel, 1984: 732-734.
[50] Özsait, 2000: 150, 151.

Yapılan kazı çalışmalarının yanı sıra bölge üzerinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında da çok sayıda MÖ II. binyıla tarihlenen alan tespit edilmiştir. J. Mellaart[51], E. Abay[52], F. Dedeoğlu[53] ve S. Günel[54] tarafından gerçekleştirilen bu çalışmalar bölgenin keramik kültürlerinin yayılım alanının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Uşak İli'nden başlayan ve İç Anadolu'ya kadar uzanan İç Batı Anadolu'daki MÖ II. binyıl yerleşimlerinden ilk olarak 1935 yılında W. Lamb tarafından başlatılan Kusura Höyük kazıları karşımıza çıkmaktadır. Afyon İli Sandıklı İlçesi'nin 13 km güneyinde bulunan höyükte, 1937 yılına kadar kazı çalışmaları sürdürülmüştür[55]. Yapılan arkeolojik araştırmalarda höyüğün Kalkolitik Çağ'dan Demir Çağı'na kadar iskan gördüğü belirlenmiş ve A, B ve C evresi olarak adlandırılmıştır. A evresi Kalkolitik, B evresi MÖ III. binyıl, C evresi MÖ II. binyıl ve Demir Çağı'nı temsil etmektedir[56].

C evresinin mimarisi taş temel üzeri kerpiç mimaridir. Mimari plan hakkında net bulguların tespit edilemediği Kusura Höyük'te buluntular ile desteklenen tapınak yapısı ve kişisel alanların olduğu düşünülmektedir[57]. B evresinin (Erken Tunç Çağı) Troia keramikleri ile benzerlik gösterdiğini ancak C evresine (MÖ II. binyıl) geçildiğinde hızlı dönen çarkın kullanımaya başladığı tespit edilmiştir. Ayrıca form, dekorasyon ve pişme kalitesi açısından da değişimler gözlemlenmiştir. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiş olan C evresi keramiği hamur rengi açısından kırmızı, gri, devetüyü ve kahverengi renklerini içermektedir. Az da olsa kaba şekilde yapılmış siyah renkli örneklere rastlanmıştır. Keramiklerde devetüyü, gri ve kırmızı astarlı ve açkılı mallar Kusura Höyük C evresinin bir diğer özelliğidir. Ele geçen formlara baktığımızda ise kase, çömlek, fincan, çanak, goblet ve mutfak kapları yoğun şekilde karşımıza çıkmaktadır[58].

İç Batı Anadolu'da MÖ II. binyıl izleri taşıyan bir diğer arkeolojik alan Şarhöyük (Dorylaion)'dur. Eskişehir İli'nin merkezinden 2 km uzaklıkta yer alan Şarhöyük kazıları ilk olarak M. Darga tarafından 1989 yılında başlatılmıştır. Daha sonra sırasıyla T. Sivas,

[51] Lloyd-Mellaart, 1965: 75-80.
[52] Abay-Dedeoğlu, 2007: 277-292.
[53] Dedeoğlu, 2013: 215-226.
[54] Günel, 2003: 113-126.
[55] Lamb, 1937: 2.
[56] Lamb, 1937: 4.
[57] Lamb, 1937: 230-237.
[58] Lamb, 1937: 23-28.

H. Sivas ve son olarak 2015 yılından itibaren M. B. Baştürk başkanlığında devam eden kazı çalışmalarında[59] Erken Tunç Çağı'ndan Bizans Dönemi'ne kadar 7 adet tabaka tespit edilmiştir[60]. Bu tabakalardan V.'si Geç Tunç Çağı'nı temsil eder ve kendi içerisinde beş farklı evreye ayrılır. Mimari açıdan döneme ait açık kullanım alanları, ocaklar, tandırlar ve sundurmalı fırınlar tespit edilmiştir. Ancak bütün bir kompleks yapısına şu ana kadar rastlanmamıştır. Keramik buluntuları açısından baktığımızda ise Hitit özelliklerini tamamıyla yansıtan bir buluntu grubu karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kazı çalışmaları sırasında ele geçen Hitit İmparatorluk Dönemi mührü Şarhöyük'ün Hititler'in Batı Anadolu'ya açılan kapısı olma olasılığını da gözler önüne sermektedir[61].

İç Batı Anadolu bölgesinde MÖ II. binyıla ait bilgiler edindiğimiz bir diğer kazı alanı Yanarlar Mezarlığı'dır. Afyon İli'nin İşcehisar İlçesi'ne bağlı Seydiler Köyü'nde yer alan mezarlık 1975-1977 yılları arasında K. Emre tarafında kazılmıştır. Kusura Höyük kazılarından sonra bölgenin MÖ II. binyıl kültürlerinin tanınması için önemli bir anlam içeren kazı çalışmaları sırasında, 36 adet mezar gün yüzüne çıkartılmıştır[62]. Büyük bir kısmı çark yapımı olarak ele geçen keramikler kahverengi, devetüyü, kızıl devetüyü ve kiremit renkli hamura sahiptir. Ayrıca üzerlerinde kırmızı veya devetüyü renkte astar tespit edilmiştir. Yapılan kazılar sırasında ele geçen formlara bakacak olursak Beycesultan MÖ II. binyıl özelliklerini taşıyan pithos, yonca ağızlı testi, kase formları yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yanarlar Mezarlığı'nda karşımıza çıkan Hitit etkili keramik buluntuları da bölgenin İç Anadolu etkisi altında olduğunu göstermektedir[63].

Eskişehir İli'nin 16 km doğusunda yer alan Çavlum Köyü Mezarlığı kazı çalışmaları 1999 yılında N. Bilgen başkanlığında başlatılmış, 2002 yılına kadar devam etmiştir[64]. Yapılan kazılar sırasında toplam 73 adet mezar tespit edilmiştir. Tespit edilen mezarların 46 tanesi küp mezar, 18 tanesi çömlek mezar, 1 tanesi taş sanduka mezar, 1 adet oda mezar ve 7 adet basit toprak mezar türündedir[65]. Ele geçen buluntular mezarlığın MÖ II. binyıla ait olduğunu göstermektedir. Ele geçen keramiklerin hepsi çark yapımıdır,

[59] Baştürk-Arslan-Baştürk-Yedidağ, 2017: 263.
[60] Baştürk-Arslan-Baştürk-Yedidağ, 2017: 265.
[61] Baştürk-Arslan-Baştürk-Yedidağ, 2017: 267.
[62] Emre, 1978: 1, 2.
[63] Emre, 1978: 17-34.
[64] Bilgen, 2005: 1.
[65] Bilgen, 2005: 3-6.

hamur rengi ise kahverengi ve kiremit rengi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kap formları Yanarlar, Kusura, Beycesultan, Boğazköy, Kültepe gibi farklı bölgelerdeki formlar ile benzerlik göstermektedir. Yoğun biçimde ele geçen formlar ise pithos, çömlek, çanak, tabak , ibrik, vazo, yuvarlak ağızlı testi, yonca ağızlı testi ve gaga ağızlı testi formlarıdır[66].

Son olarak Kuzey sınırını Balıkesir, güney sınırını Büyük Menderes ve doğu sınırını Uşak İli'nin oluşturduğu Orta Batı Anadolu'da MÖ II. binyıl dönemine ait yapılan araştırmalara baktığımızda karşımıza birçok araştırma ve önemli buluntu grubu çıkar. Yapılan çalışmalarda bölgenin kültürünü yansıtan en önemli yerleşimlerden biri Panaztepe'dir. İzmir İli'nin kuzeybatısında yer alan Menemen İlçesi'nin 13 km batısında bulunan Panaztepe ilk olarak 1985 yılında A. Erkanal Öktü başkanlığında kazılmaya başlanmıştır[67]. Yapılan çalışmalar sırasında Erken Tunç Çağı'ndan Osmanlı Dönemi'ne kadar uzanan 6 tabaka tespit edilmiştir[68]. Liman kent, akropol ve mezarlık alanındaki kazılarda MÖ II. binyıla ait arkeolojik kanıtlar ele geçmiştir.

Keramik buluntu özelliklerine baktığımızda karşımıza yerel keramik, Miken keramiği ve Minyas keramiği olmak üzere 3 farklı türde keramik türü ortaya çıkmaktadır. Yerel keramik büyük ölçüde çark yapımıdır. İnce nitelikli ve kaba nitelikli olarak ikiye ayrılan yerel keramiğin ince nitelikli mallarını incelediğimizde hamur rengi olarak kırmızı, devetüyü ve kahverengi renkleri görülmektedir. Kaba mal grubu olarak adlandırılan tür hamur rengine baktığımızda ise koyu kırmızı, kiremit, kahverengi, gri ve siyah karşımıza çıkmaktadır[69]. Kap yüzeylerinin genellikle perdahlı olan yerel keramik grubunun üzerinde dekorasyon öğesi olarak yiv, çizi ve kabartma bezemeler yer almaktadır[70].

Panaztepe'de ele geçen bir diğer farklı keramik türü Miken Keramiği'dir. Yerel keramik türünde olduğu gibi bu tür de ithal ve yerel yapım olmak üzere ikiye ayrılır. Geleneksel Miken kaplarında olduğu gibi çok iyi nitelikte yapılmış olan ithal Miken kapları bej-krem, sarı, pembemsi devetüyü, yeşilimsi sarı ve pembe hamur renklerine sahiptir. Yerel Miken kapları ise devetüyü, kırmızı ve sarı hamur renklerinde

[66] Bilgen, 2005: 20-28.
[67] Öktü, 2008: 69.
[68] Karaaslan, 2008: 59
[69] Günel, 1999: 29.
[70] Günel, 1999: 32.

görülmektedir. Her iki tür de çok iyi derecede perdahlanmıştır. Kapların üzerlerinde dekorasyon olarak kırmızı, koyu kiremit, kahverengi, siyah ve koyu gri ile boyanmış bezeme çeşitleri yer almaktadır[71].

Üçüncü tür olan Minyas keramiği de diğer türler gibi ikiye ayrılır. Gri renkte olanlar ve diğer renk olarak ayrılan bu tür keramikler Panaztepe keramiğinin çoğunluğu gibi hızlı dönen çarkta yapılmıştır. Yüzeyleri güzel bir biçimde perdahlanan Minyas türü keramiklerin farklı renkte olanları sarı ve kırmızı hamur rengini taşımaktadır. Yüzeylerinde ince mika astar bulunan bu tür keramiklerin dekorasyon açısından kabartma ve yiv bezeme çeşitleri yer almaktadır[72].

Kap formlarına baktığımızda ise yerel keramik türünde çanak, kase, çömlek, fincan, maşrapa, vazo, şişe, testi, matara, pithos ve amphora formları yaygın olarak ele geçmiştir[73]. Miken türü keramiklerde bardak, kylix, maşrapa, vazo, oinochoe, alabastron, Miken amphorası, amphora, testi, matara ve üzengi kulplu testi formları yoğunluk göstermektedir[74]. Son olarak Minyas türü keramik formları ise genellikle kase, kantharos, goblet, fincan, çömlek ve amphora şeklinde bulunmuştur.

Orta Batı Anadolu'da MÖ II. binyıl izleri taşıyan bir diğer yerleşim İzmir İli'nin Bayraklı İlçesi'nde yer alan Bayraklı (Eski Smyrna) Höyüğü'dür. 100 hektarlık alana yayılan höyük ilk olarak 1930 yılında F. ve H. Miltner tarafından keşfedilmiştir. Yapılan keşiften sonra höyük üzerinde bir dönem süren çalışma yürütmüşlerdir. Daha sonraki dönemlerde 1948-1951 yılları arasında J. Cook ve E. Akurgal, 1967-1992 yılları arasında E. Akurgal, 1993-2013 yılları arasında M. Akurgal tarafından yürütülen kazı çalışmaları, 2014 yılında C. Tanrıver tarafından yürütülmeye başlanmıştır[75].

Hellenistik Dönem'den Erken Tunç Çağı'na kadar iskan tespit edilen çalışmalarda Tunç Çağları kısıtlı bir alanda incelenebilmiştir. Tunç Çağı'na ait buluntuların ele geçtiği alanda 14 ayrı evre tespit edilmiştir. 1 ve 3 evrelerin Erken Tunç Çağı'na tarihlendirildiği çalışmalarda, 4-14 evreleri MÖ II. binyıla tarihlenmektedir. Mimari açıdan evrelere bakacak olursak Orta Tunç Çağı'nın başlarını temsil eden 4-9. evrelerde herhangi bir eve

[71] Günel, 1999: 36.
[72] Günel, 1999: 38.
[73] Günel, 1999: 41-56.
[74] Günel, 1999: 56-64.
[75] Erdem-Tanrıver, 2016: 1, 2.

ait mimari kalıntı ele geçmemiştir. Kil sıvalı çukurlar ve ocak yapısı bu evrelerde ele geçen yegane mimari kalıntılardır. 5. evrede teraslı bir yapıya ait olduğu düşünülen kalıntılara rastlanmıştır. 7. evrede ise muhtemel sur duvarının kalıntılarına ulaşılmıştır. Mimari açıdan en fazla bilgi 10-14 evrelerinin kazılması sırasında elde edilmiştir. Küçük ev temellerinin ortaya çıkartıldığı çalışmalarda, evlerin dikdörtgen planlı, taş temel üzeri kerpiç yapıda olduğu ortaya çıkartılmıştır[76].

Bayraklı Höyük'de Orta Tunç Çağı'nın başlarını temsil eden 4-6. evrelerinde ele geçen keramiklerin çoğu çark yapımıdır. Kırmızı ve devetüyü renklerin oluşturduğu hamur rengine sahip olan keramiklerin dış yüzlerine açkı işlemi yapılmıştır. Ayrıca devetüyü hamur rengi keramikler üzerlerinde Beycesultan, Aphrodisias örneklerinde gördüğümüz Altın Mika Astarlı (Gold Wash) keramik örnekleri tespit edilmiştir. Form açısından içe çekik ağızlı kase, dışa kalınlaştırılmış ağızlı kase, yonca ağızlı testi ve akıtacaklı kaseler 4-6. evreleri temsil eden form tipleridir[77].

7-10. evrelerde ele geçen keramik özelliklerinde ise hamur renginde herhangi bir değişim gözlenmemektedir. 8. evrede karşımıza gri renkteki keramik grubu çıkmaktadır. Dış yüzeyleri açkılanmış olan gri keramiklerin bazılarında parlak astar uygulanmıştır. Ayrıca az sayıda gri renkte mika astarın (Silver Wash) uygulandığı tespit edilmiştir. Kap formlarına bakacak olursak içe çekik ağız kenarlı kase, dışa kalınlaştırılmış kase, yonca ağızlı testi, kısa boyunlu çömlek ve geniş ağızlı çömlekler yoğun kullanım görmüştür[78].

Geç Tunç Çağı'nı temsil eden 11-14. evrelerde ele geçen keramik buluntularına baktığımızda gri renkteki keramiklerin artık çok yoğun bir şekilde karşımıza çıktığını görmekteyiz. Diğer evrelerin karakteristik özelliğini taşıyan kırmızı ve devetüyü hamur rengine sahip keramikler az da olsa ele geçmiştir. Yerel keramiğin dışında Miken keramiği de çalışmalar sırasında ele geçmiştir. Miken keramik örnekleri Chios'ta olduğu gibi pembe renkte ve çok iyi pişirilmiştir. Form açısından buluntular incelendiğinde krater, kısa boyunlu testi, geniş ağızlı çömlek, dar boyunlu çömlek, yonca ağızlı testi, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı kase ve dışa çekik ağızlı kaseler yaygın görülen formlardır[79].

[76] Bayne, 2000: 61, 62.
[77] Bayne, 2000: 62-68.
[78] Bayne, 2000: 69.
[79] Bayne, 2000: 70-79.

Orta Batı Anadolu'da yer alan bir diğer MÖ II. binyıl izlerini taşıyan yerleşim Liman Tepe'dir. İzmir İli Urla İlçesi'nin İskele mahallesinde yer alan Liman Tepe'de[80] ilk arkeolojik çalışmalar 1921 ve 1922 yılları arasında G. P. Oikonomos tarafından yapılmıştır. Daha sonra 1979-1981 yılları arasında G. Bakır ve Ç. Anlağan tarafından yürütülen çalışmaların ardından, son olarak 1992 yılında H. Erkanal başkanlığında başlayan üçüncü dönem kazıları halen devam etmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda Neolitik Çağ'dan Klasik Dönemlere kadar uzanan iskanın tespit edildiği Liman Tepe'de toplam 8 adet tabaka yer almaktadır. Klasik dönemlerin I. tabaka olarak adlandırıldığı kazı çalışmalarında MÖ II. binyılı temsil eden tabakalar III (Orta Tunç Çağı) ve II. (Geç Tunç Çağı) tabakalardır[81].

İlk olarak III. tabakanın mimari özellikleri incelendiğinde kazı çalışmalarında ortaya iki farklı yapı tipi çıkmıştır. Ortaya çıkartılan ilk mimari unsur oval yapıya sahiptir. Bu yapının içerisinde tekstil ve madencilik ile ilgili buluntuların bulunması üzerine kazıcısı tarafından işlik olarak kullanıldığı öne sürülmüştür. Aynı tabakaya tarihlenen bir diğer mimari unsur ise dikdörtgen planlı, çok odalı ve iki katlı olarak tespit edilmiştir. Bu tip mimarinin ise dönemin sivil mimarisini yansıttığı düşünülmektedir[82]. II. tabakada ise kuzeybatı-güneydoğu yönlü geniş bir cadde, caddeye güney ve kuzey doğrultulu bağlanan sokaklar ve bu sokakların etrafında dikdörtgen bir yapıya sahip konutlar ortaya çıkartılmıştır. Ev ve caddeler dışında ev içi ve dışı fırınlar, seramik fırınları, ocaklar II. tabakanın mimari unsurları içerisinde yer almaktadır[83].

Liman Tepe Orta Tunç Çağı'nı temsil eden III. tabakanın keramik özelliklerine baktığımızda karşımıza iki farklı hamur rengi çıkmaktadır. Devetüyü ve gri renk renkteki keramikler astarlıdır ve astar III. tabakanın karakteristik özellikleri içerisinde bulunmaktadır. Form açısından baktığımızda yoğun olarak ele geçen dıştan kalınlaştırılmış ağız kenarlı kase formu, Liman Tepe III. tabakasının karakteristik özelliğidir. Dıştan kalınlaştırılmış ağız kenarlı kase dışında çömlek, çanak, testi ve fincan formları kazılar sırasında ele geçmiştir. III. tabakanın dikkat çeken bir diğer özelliği ise Kıta Yunanistan'dan bilinen mat boyalı keramik grubunun III. tabakada çok sayıda ele

[80] Erkanal-Aykurt-Büyükulusoy-Tuğcu-Tuncel-Şahoğlu, 2017: 133.
[81] Votruba, 2012: 7-9.
[82] Erkanal-Şahoğlu, 2012b: 227.
[83] Votruba, 2012: 46.

geçmiş olmasıdır[84]. Kıta Yunanistan etkileri dışında Liman Tepe'de Minos kökenli "Tortoise-Shell Ripple Ware" grubundan örnekler ele geçmiştir[85].

Liman Tepe Geç Tunç Çağı'nı temsil eden II. tabakanın keramikleri ince nitelikli keramikler olup hamur açısından üç farklı gruplandırmaya gidilmiştir. Hamur renklerinden en yoğun olarak ele geçeni kırmızı-devetüyü hamurdur. Diğer hamur renkleri ise gri ve Miken keramiğini temsil eden krem renkteki hamurlardır. Genellikle astarlı olan ince nitelikli mal grubunda boya astar, Altın Mika Astar (Gold Wash), Gri Mika Astar (Silver Wash) ve krem renkli astar kullanıldığı tespit edilmiştir. Kaba mal grubu ise çoğunlukla kırmızı-devetüyü ve bej olarak karşımıza çıkmaktadır[86]. Form açısından baktığımızda fincan, maşrapa, çanak, kylix, krater, kalathos, çömlek, vazo, alabastron, testi, matara, amphora, hydria, pithos, askos ve minyatür kap formları yapılan kazı çalışmalarında ele geçmiştir[87].

Orta Batı Anadolu kıyısında yer alan ve MÖ II. binyıla ait buluntular barındıran bir diğer yerleşim yeri, İzmir İli Çeşme İlçesi'nde yer alan Çeşme-Bağlararası'dır. Modern şehir ile iç içe olan kazı alanı sınırlı bir bölge içerisinde araştırılmaktadır. Alan üzerinde ilk olarak 2002-2005 yılları arasında Çeşme Arkeoloji Müzesi tarafından kazı çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmaların ardından 2009 yılında V. Şahoğlu tarafından başlatılan ikinci dönem kazı çalışmaları günümüze kadar devam etmektedir. Yapılan kazı çalışmalarında en erken evresi Erken Tunç Çağı II'ye tarihlenen toplam 5 farklı tabaka tespit edilmiştir. En geç dönemi Geç Tunç Çağı'na tarihlenen bu tabakalardan 2b, 2a, 1 ve 0 tabakaları MÖ II. binyıla tarihlendirilmiştir[88].

Mimari açıdan Çeşme-Bağlararası yerleşiminde Orta Tunç Çağı tabakasına ait önemli bilgilere ulaşılmıştır. Taş döşeli sokakların ayırdığı sivil yapılar tespit edilmiştir. Yapılar taş temel üzerine kerpiç kullanılarak inşa edilmiş, ayrıca evlerin kapıları sokaklara bakacak şekilde tasarlanmıştır. Tek odalı olarak inşa edilen bu yapıların çoğu kendi duvarlarına sahiptir. Az sayıda ortak duvar kullanımı tespit edilmiştir. Ortaya çıkarılan mimari unsurların bir diğer özelliği ise çoğunun kapı girişinin sol kısmında

[84] Erkanal-Şahoğlu, 2012b: 227.
[85] Aykurt, 2009: 36,36.
[86] Votruba, 2012: 47-56.
[87] Votruba, 2012: 62-115.
[88] Şahoğlu, 2012: 83.

sıvalı, tabanı keramik döşeli ve kubbe damlı fırın bulunmasıdır. Bir diğer farklı mimari özellik ise bazı yapıların girişlerinde hemen sağ iç tarafta oval fırın bulunan yapılardır. Ayrıca işlik ve depo yapısı olarak adlandırılabilecek bir alan kazıcısı tarafında "Şarap Evi" olarak yorumlanmıştır. 2b tabakasının sonunda güçlü bir depremin alana zarar verdiği kazılar sırasında belirlenmiştir. 2a tabakasında ise eski dönem mimarisinin onarılıp, küçük değişiklikler yapılıp kullanıldığı gözlemlenmiştir. Geç Tunç Çağı'na ait ele geçen mimari bir unsur yoktur. Bölgedeki Geç Tunç Çağı hakkındaki bilgiler çöp çukurlarından elde edilmiştir[89].

2b ve 2a tabakalarında devetüyü-kırmızı astarlı keramik dönemin karakteristiğini yansıtmaktadır. Ayrıca az sayıda da olsa gri renkli keramik türü ve ithal olarak Minos kültürünü yansıtan keramik ele geçmiştir. 1 ve 0. tabakaların keramikleri devetüyü-kırmızı astarlı olup dönemin keramik özelliğinin devam ettiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra ithal keramik buluntuları geçen döneme göre büyük bir artış göstermektedir. Ele geçen ithal keramik buluntularının büyük bir kısmı Doğu Ege ve Kyklad Adaları'nda Minos kültürü etkisi ile yapılmış krem veya beyaz renk astar üzerine kırmızı, siyah veya kahverengi boyalı motiflerle bezenmiş keramiklerdir. Bir diğer ithal keramik türü ise Minos keramiğinin karakteristik özelliğinden olan "Tortoise-Shell Ripple Ware" olarak adlandırılan kaplumbağa kabuğuna benzer dalgacık bezemesine sahip olan keramik türüdür. Az sayıda olsa da Güneydoğu Ege üzerinde yaygın olan "Light On Dark Ware" yani koyu zemin üzerine açık renk boya bezemeli ve Miken keramik özelliklerini taşıyan kap parçaları ele geçmiştir[90].

Orta Batı Anadolu'daki bir diğer yerleşim yeri ise İzmir-Aydın otoyolunun Torbalı kavşağında yer alan Bademgediği Tepe'dir. Metropolis antik kentinin hemen yanında yer alan Bademgediği Tepe'de 1999-2010 yılları arasında R. Meriç başkanlığında araştırmalar yürütülmüştür[91]. Yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda Orta Tunç Çağı'ndan Geometrik Dönem'e kadar uzanan bir iskan tespit edilmiştir. 6 adet tabakanın belirlendiği çalışmalarda VI. tabaka Orta Tunç Çağı'na tarihlenmiş, V, IV, III ve II. tabakalar Geç Tunç Çağı'na tarihlendirilmiştir[92].

[89] Şahoğlu, 2015: 599-605.
[90] Aykurt, 2010: 3-22; Şahoğlu, 2015: 605-607.
[91] Meriç-Öz, 2015: 589.
[92] Meriç-Öz, 2015: 549.

Bademgediği Tepe'nin VI. tabakasında mimari açıdan bilgi veren buluntuya rastlanmamıştır. Çok sayıda kırmızı astarlı ve gri renkli keramik tespit edilmiş, ayrıca az sayıda krem renkli seramik üzerinde Altın Mika Astar (Gold Wash Ware) uygulaması tespit edilmiştir. Kazıcısı bu tabakayı Beycesultan IVa-b/7-8, Milet IV ve Troia VI tabakalarındaki keramik formları ile benzerliklerinin olduğunu belirtmiştir[93].

Bademgediği Tepe'nin III, IV ve V. tabakalarından ele geçen keramiklerin özellikleri ise birbirleri ile benzerlik göstermektedir. Krem renkli Milet keramikleri, GH II-A, B ve GM IIA kültürlerine ait boyalı keramikler ve gri renkli keramik türü bu tabakalarda ele geçmiştir. Mimari açıdan incelendiğinde günlük hayata dair fazla bilgi ele geçmemiştir. Ancak IV ve V. evrede kyklopik tarzda inşa edilmiş bir sur duvarı karşımıza çıkmaktadır[94].

Bademgediği Tepe'de II. tabaka Geç Tunç Çağı'nın sonuna tarihlendirilmiştir. Mimari açıdan büyük bir sur duvarının varlığı tespit edilmiştir. Ayrıca sur duvarına bitişik biçimde yapılmış dikdörtgen planlı evler ve evleri kesen dar koridor veya yollar tespit edilmiştir. Evlerin içleri ve dışlarında oval biçimli ocak kalıntılarına rastlanmıştır. Keramik özellikleri açısından II. tabaka da çok sayıda GH IIC'ye tarihlenen keramik ele geçmiştir. GH IIC keramiklerinin dışında el yapımı açkılı mal grubu, Altın Mika Astarlı (Gold Wash Ware) mal grubu ve gri renkli mal grubu yapılan çalışmalar sırasında ele geçmiştir. Altın Mika Astarlı (Gold Wash Ware) ve gri renkli keramikler İzmir-Menemen ve Manisa-Akhisar bölgesinin özelliklerini taşımaktadır[95].

Bir diğer Orta Batı Anadolu yerleşimi Ayasuluk Tepesi'dir. İzmir İli Selçuk İlçesi'nde yer alan Ayasuluk Tepesi Aydınoğulları Dönemi ve St Jean Bazilikası'nın olduğu kalenin altında yer alan höyüktür. Ayasuluk Tepesi'nde ilk arkeolojik çalışma G. A. Sotiriou tarafından 1921-1922 yıllarında başlatılmıştır. Daha sonra Avusturalya Arkeoloji Enstitüsü St Jean Bazilikası'nı ortaya çıkartmıştır. 1957-1958 Yıllarında F. Miltner ve J. Keil tarafından restorasyon çalışmaları başlatılan bazilikanın restorasyonu 1960-1963 yılları arasında M. Baran ve H. Gültekin tarafından tamamlanmıştır. Daha sonra 1974-1978 yılları arasında Efes Müzesi Müdürlüğü adına S. Türkoğlu kilisenin

[93] Meriç-Öz, 2015: 604.
[94] Meriç-Öz, 2015: 596-599.
[95] Meriç-Öz, 2015: 592, 593.

etrafındaki kalıntıları ortaya çıkartmıştır. Uzun bir ara verilen kazı çalışmalarına 1980 yılında Efes Müzesi ile birlikte S. Erdemgil tekrar başlamış ve 1992 yılına kadar devam etmiştir. Son olarak 2007 yılında M. Büyükkolancı Ayasuluk Tepesi üzerinde çalışmalara başlamış ve bu çalışmalar günümüze kadar devam etmektedir[96]. Yapılan çalışmalarda Ayasuluk Tepesi'nde Geç Kalkolitik Çağ'dan Osmanlı Dönemi'ne kadar iskan tespit edilmiştir. 14 adet tabakanın tespit edildiği çalışmalarda X ve XI tabakalar MÖ II. binyılı temsil etmektedir[97].

Mimari açıdan XI. (Orta Tunç Çağı) tabaka ve X. (Geç Tunç Çağı) tabakaya baktığımızda çok az bilgi ile karşılaşırız. Kazılan alanların geç dönemler tarafından tahrip edilmesi sonucunda fazla bilgi edinilememiştir. XI. tabakada kerpiç döküntüler, yangın izleri ve bir adet kerpiç seki ele geçmiştir[98].

XI. tabaka da ele geçen keramikler 9 mal grubuna ayrılmıştır. Kırmızı, kahverengi, koyu kahverengi, kendinden astarlı, siyah, gri, devetüyü, kaba ve Altın Mika Astarlı (Gold Wash Ware) olarak ayırılan Ayasuluk Tepesi keramikleri yüzeylerindeki işlemler açısından da farklı gruplara ayrılmışlardır. Astarlı, kendinden astarlı, ince astarlı, boya astarlı, açkılı, parlak açkılı ve nemliyken düzeltilmiş olarak farklı gruplara ayırmışlardır. Form açısından bakıldığında ise çanak, çömlek, akıtacaklı kap ve yonca ağızlı testi formları yoğun olarak ele geçmiştir[99].

Geç Tunç Çağı'nı temsil eden X. tabakanın keramikleri incelediğimizde kırmızı, devetüyü, Altın Mika Astarlı (Gold Wash) ve kahverengi mal grubu karşımıza çıkmaktadır. Orta Tunç Çağı'na göre azalma görülen mal grupları üzerinde XI. tabakada olduğu gibi astarlı, kendinden astarlı, ince astarlı, boya astarlı, açkılı, parlak açkılı ve nemliyken düzeltilmiş olarak farklı gruplara ayrılmıştır. Form olarak toplamda 16 çanak, 6 çömlek türünün yanı sıra minyatür kaplar ve Miken kültürüne ait kap türleri tespit edilmiştir[100].

Orta Batı Anadolu'da MÖ II. binyıl kültürünü yansıtan bir diğer arkeolojik alan İzmir karayolunun 70 km kuzeybatısında, İzmir Körfezi ve Çandarlı Körfezi arasındaki

[96] Konakçı, 2016: 136.
[97] Konakçı, 2016: 138.
[98] Konakçı, 2012: 47-57.
[99] Konakçı, 2012: 59-150.
[100] Konakçı, 2016: 147-150.

yarımada üzerinde yer alan Phokaia'dır[101]. İlk olarak Fransız teknisyen F. Sartiaux tarafından 1913 yılında sondaj çalışmaları yapılan alanda daha sonra 1952-1970 yılları arasında E. Akurgal kazı çalışmaları sürdürmüştür. Son olarak ise 1989 yılında Ö. Özyiğit 3. dönem kazı çalışmalarına başlamış ve çalışmalar günümüzde de devam etmektedir[102]. Erken Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne kadar uzanan iskanın tespit edildiği Phokaia'da, MÖ II. binyıl a ait buluntular çok fazla ele geçmemiştir. Orta Tunç Çağı'na ait mimari kalıntı olarak sadece döküntü kerpiçlere rastlanmıştır. Ele geçen en erken örnek Geç Tunç Çağı'na tarihlenen doğu-batı doğrultulu uzanan iki odalı bir yapıdır. Keramik olarak ise MÖ II. binyıla ait yerli keramik örnekleri, gri Minyas keramikleri, ithal Miken keramik örnekleri ve yerel olarak taklit edilmiş Miken keramikleri Phokaia'nın MÖ II. binyıl buluntularını oluşturmaktadır[103].

MÖ II. binyıl izleri taşıyan bir diğer yerleşim yeri İzmir'in Menderes İlçesi Bulgarca Köyü'nde yer alan Bakla Tepe'dir. Şu an Tahtalı Barajı suları altında kalan yerleşim yerindeki kazılar ilk olarak 1995 yılında H. Erkanal başkanlığında başlamış ve 2001 yılına kadar devam etmiştir. Geç Kalkolitik Çağ'dan Bizans Dönem'ine kadar 5 adet tabakanın tespit edildiği kazılarda II. tabaka Geç Tunç Çağı'nı temsil etmektedir. II. tabakada dikdörtgen yapılı bir adet oda mezar ve bir adet pithos mezar kazılar sırasında ele geçmiştir. Ayrıca MÖ II. binyıl özelliklerini taşıyan yerel keramik örnekleri, Miken keramik örnekleri ve yerli Miken taklidi keramik Bakla Tepe'de ele geçen buluntular arasındadır[104].

Orta Batı Anadolu'da MÖ II. binyıla tarihlenen buluntuların ele geçtiği bir diğer yer Ulucak Höyük ve Ulucak Höyük Mezarlığı'dır. İzmir'in merkezinden 25 km uzaklıkta İzmir-Ankara karayolu üzerinde yer alan Ulucak Höyük, ilk olarak D. French tarafından 1960 yılında tespit edilmiştir. Höyük üzerindeki ilk dönem kazı çalışmaları 1995-2008 yılları arasında A. Çilingiroğlu tarafından başlatılmıştır. İkinci dönem çalışmaları ise 2009 yılında Ö. Çevik tarafından başlatılmış ve günümüzde de devam etmektedir. Yapılan kazı çalışmalarında Neolitik Çağ'dan Bizans Dönemi'ne tarihlenen 6 adet tabaka tespit edilmiştir. Çalışmalar sonucunda I. tabaka MÖ II. binyıl olarak

[101] Pekin, 2015: 1.
[102] Özğiyit, 2017: 25, 26.
[103] Özyiğit, 2017: 51.
[104] Erkanal-Şahoğlu, 2012a: 96.

tarihlendirilmiştir. Höyük üzerinde yapılan çalışmalarda I. tabakanın Bizans Dönemi'nde oldukça tahrip edildiği gözlemlenmiştir. Mimari açıdan çok fazla bilgi sahibi olmadığımız I. tabakada çoğu çark yapımı olan kırmızı, gri ve devetüyü hamur renklerine sahip, astarlı ve açkılı keramik örnekleri ele geçmiştir. Form açısından bu keramikler incelendiğinde Orta Tunç Çağı Batı Anadolu'sunda bolca karşımıza çıkan dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çömlekler Ulucak Höyük üzerinde yoğun olarak ele geçmiştir. Ayrıca Troia V-VI. tabakalarda da gördüğümüz devetüyü renkli tabaklar yoğun olarak tespit edilmiştir [105].

Ulucak Höyük Mezarlığı'nda yapılan çalışmalara baktığımızda ise Orta Tunç Çağı'na tarihlenen 8 adet pithos, 5 adet çömlek ve 8 adet kap içerisine gömülü halde toplam 21 adet mezar ele geçmiştir. Ele geçen çark yapımı keramikler genellikle kırmızımsı kahverengi ve kahverengi renklere sahiptirler. Form açısından sepet kulplu, boyun kısmında yiv bezeme olan keramikler yoğundur. Ayrıca buluntular arasında kase ve yuvarlak dipli kap formları da tespit edilmiştir[106].

Son olarak Orta Batı Anadolu'da MÖ II. binyıl özellikleri taşıyan arkeolojik alan Manisa İli Alaşehir İlçesi'nin güneybatısında yer alan Alaşehir-Gavurtepe kazılarıdır. 1987-1992 yılları arasında R. Meriç başkanlığında yürütülen kazı çalışmaları sırasında Erken Tunç Çağı'ndan Hellenistik Dönem'e kadar ilerleyen iskan tespit edilmiştir[107]. 4 adet tabakanın tespit edildiği çalışmalarda[108] mimari açıdan höyük üzerinde *megaron* olarak adlandırılan anıtsal büyüklükte dikdörtgen bir yapı MÖ II. binyıla tarihlendirilmiştir. Ayrıca höyük üzerinde sur yapısı olduğu da saptanmıştır[109]. Ele geçen keramik özellikleri ise genellikle çark yapımı ve devetüyü renkte hamura sahip keramiklerdir. Ayrıca Miken keramiklerine ait örnekler de kazılarda tespit edilmiştir[110].

Yapılan kazı çalışmalarının dışında bölge üzerinde yapılan yüzey araştırmaları da Orta Batı Anadolu'daki MÖ II. binyıl varlığı hakkında önemli bilgiler içermektedir. D. French'in 1959-1960 yılında yaptığı ve Balıkesir, Akhisar ve Manisa bölgelerini kapsayan çalışmada, çok sayıda MÖ II. binyıl özelliği taşıyan bölge tespit edilmiştir.

[105] Çilingiroğlu-Çevik-Çilingiroğlu, 2012: 158-160.
[106] Çilingiroğlu-Derin-Abay-Sağlamtimur-Kayan, 2004: 56-60.
[107] Meriç, 1988: 158.
[108] Meriç, 1993: 355.
[109] Meriç, 1990: 179.
[110] Meriç, 1992: 229.

Kuzey Batı Anadolu'da Troia'da sıklıkla görülen Gri Minyas türünden, Beycesultan'da görülen Altın Mika Astarlı (Gold Wash Ware) keramiklere kadar çeşitli örnekler bu bölgede ele geçmiştir[111]. Daha sonra R. Meriç'in 1982 yılında başlattığı İzmir ve Manisa illerini kapsayan yüzey araştırması sırasında bölgede çok sayıda MÖ II. binyıla ait kırmızı, devetüyü ve gri renkte keramiklerin yanı sıra bazı yerleşimler de tespit etmiştir[112]. 1988 yılında N. Tuna'nın gerçekleştirdiği İzmir İli Arkeolojik Yüzey Araştırmaları'nda Urla ilçesi ve Cumaovası çevresi araştırılmış, MÖ II. binyıl a ait keramik örnekleri bu alanlarda da ele geçmiştir[113]. İlerleyen dönemlerde E. Akdeniz'in Manisa İli ve İlçeleri üzerinde yaptığı[114], A. Erkanal Öktü'nün İzmir ve Menemen ovaları üzerinde çalıştığı[115], N. Çınardalı Karaaslan, A. Aykurt, Y. H. Erbil, N. Kolankaya-Bostancı'nın 2010 yılında başlattığı Gediz Deltası Yüzey Araştırmaları[116] ve C. H. Roosevelt ve C. Luke'un 2004 yılında başlattıkları ve Marmara Gölü, Bintepeler, Ahmetli, Saruhanlı, Salihli ve Gölmarmara'yı kapsayan Merkez Lidya Arkeoloji Yüzey Araştırmaları sırasında bölge üzerinde yoğun bir şekilde MÖ II. binyıl kültürünü yansıtan kahverengi, devetüyü ve gri renk hamura sahip, kase, çanak, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarılı kaseler yoğun olarak ele geçmiştir[117].

[111] French, 1969: 41-98.
[112] Meriç, 1983: 51, 52.
[113] Tuna, 1990: 279-294.
[114] Akdeniz, 2010: 153-174.
[115] Öktü-Akalın-İren-Lichter, 2003: 301-314.
[116] Karaaslan-Aykurt-Erbil-Bostancı, 2012: 319-342.
[117] Luke vd. 2015: 433-436; Roosevelt, 2007: 135-154.

Harita 1: MÖ II. Binyıl Özellikleri Tespit Edilmiş Batı Anadolu'da Yapılan Kazı Çalışmaları (Tunç Kaner)

I.B. MÖ II. Binyılda Batı Anadolu Siyasi Yapılanması

Günümüze kadar yapılmış olan kazılar ve yüzey araştırmaları sonucunda MÖ II. binyıl Batı Anadolu'su ile ilgili birçok yerleşim yeri ortaya çıkartılmıştır. Yapılan bilimsel araştırmalar sonucunda Kemalpaşa'da yer alan Karabel Anıtı, Torbalı'da ele geçen stel, Manisa Spil Dağı'nda yer alan rölyef ve Latmos Suratkaya'da yer alan yazıt dışında Batı Anadolu'nun siyasi yapısı hakkında bilgi içeren herhangi bir tablet veya kesin bilgi ele geçmemiştir. Bu sebepten dolayı coğrafi sınırlarını tam anlamıyla çizemediğimiz Batı Anadolu hakkındaki bilgilerimiz, bölge dışında yapılan araştırmalardan gelmektedir. Dönemin diğer devletlerinin yazıtlarından faydalanarak Batı Anadolu'da yaşayan halkların varlığından haberdar olmaktayız.

Tezimin konusunu oluşturan bölgede karşımıza çıkan ilk ülke Arzawa'dır. I. Arnuwanda döneminde Batı Anadolu'ya tamamen hakim olmuş ve hatta Mısır ile ilişkiye girmiş olan Arzawa Krallığı'nın coğrafi sınırları hakkında kesin bilgiye sahip değiliz. Dönemin Batı Anadolu siyasi yapısını anlatırken bize yol gösteren Hitit kaynakları Arzawa Krallığı'nın konumu hakkında da bilgiler içermektedir. Ancak buluntuların yetersizliği, Hitit metinlerinin de detaylı bir coğrafi alanı betimlememesi, bilim insanları arasında bazı fikir ayrılıklarına yol açmıştır. Araştırmacılar Arzawa'nın batı sınırının Ege kıyıları olduğu konusunda fikir birliği içerisindedir. Asıl sorun Arzawa'nın güney, kuzey ve doğu sınırlarının belirlenmesidir. A. Ünal Arzawa sınırlarını "Pitassa", "Walma" ve "Aşağı Ülke" olarak çizmektedir. Günümüz yerleşmeleri üzerinden anlatmak gerekirse Uşak, Afyon, Sandıklı ve Dinar'ın sınır olduğunu söylemekte ve güney sınırı için ise Bodrum'u sınır olarak kabul etmektedir[118]. Bir diğer görüş ise J. Garstang ve O. R. Gurney'den gelmektedir. Bu iki bilim insanına göre Arzawa, Büyük Menderes ve Gediz Vadisi'nin ortasında konumlanmış olmalıdır[119]. Siyasi ve coğrafi açıdan çok fazla bilinmeyeni olan bu bölge hakkında kesin sonuçlara varmak günümüz için neredeyse imkansızdır.

Arzawa hakkında bilgi içeren ilk veri "Amarna Mektupları"dır. Mısır'da gün yüzüne çıkarılmış olan mektuplardan EA 31 ve EA 32 nolu mektup Hititçe yazılmış ve

[118] Ünal, 2003: 4.
[119] Garstang-Gurney, 1959: 84.

içerisinde Arzawa ismi geçmektedir[120]. Bu keşif ile birlikte Arzawa olarak adlandırılan bölgenin neresi olabileceği hakkında araştırmalar başlamıştır. Daha sonra Arzawa ismi Alalakh'ın IV. tabakasında bulunan iki tablette tespit edilmiştir[121]. Anadolu'nun dışından gelen son bilgi ise Emar-Meskene'de ele geçen tabletlerden gelmektedir[122]. Bu bilgilerin dışında Arzawa ve Batı Anadolu'nun diğer halkları ile ilgili bilgilerin hepsini dönemin Anadolu'suna hükmetmiş olan Hitit metinlerinden almaktayız. Hititler'den elimize geçen ve Arzawa hakkında bilgi içeren kaynaklar genellikle Arzawa bölgesine yapılan seferler hakkındadır[123].

Hitit metinlerinde karşımıza çıkan Arzawa ismini incelediğimizde üç farklı biçimde tanımlandığını görmekteyiz. İlk olarak Hitit İmparatorluk döneminin başlarında yazıtlarda "Arzawa Ülkesi" olarak görülmekteyken[124], ilerleyen dönemde ise Arzawa ismi "Arzawa Toprakları" olarak geçmekte ve içerisinde beş adet ülkeyi barındıran bir federasyon olarak görülmektedir. Bu federasyonun Mira-Kuwaliya, Hapalla, Šeha Nehri Ülkesi ve son olarak Wiluša'dan oluştuğu düşünülmektedir[125]. Ancak bu ülkelerin kesinlikle Arzawa Federasyonu'na bağlı olduğu kanıtlanamadığı için emin olmak mümkün değildir ve birçok bilim insanı bu konu hakkında farklı görüşlere sahiptir. Son olarak ise "Arzawa Devleti" olarak Hitit yazılı kaynaklarında ismi geçmektedir[126].

İlk olarak Hitit kralı Labarna'nın (MÖ 1650-1630) faaliyetlerinin de içerisinde anlatıldığı Telepinu Fermanı'nda, Hititler'in Arzawa ile karşılaşmasından bahsedilmektedir. Labarna'nın gerçekleştirdiği saldırıdan bahseden bu yazıtta, kralın Arzawa'ya saldırı düzenlediğini, bölgeyi tahrip ettiğini ve denizleri sınır yaptığından bahsetmektedir[127]. Bir diğer belge ise kral II. Muwatalli ile Wiluša beyi arasında yapılan "Alaksandu Anlaşması"dır. Anlaşmada Labarna'nın Wiluša ve Arzawa ile savaştığı ve yenilgiye uğrattığından bahsetmekte, ayrıca Arzawa'nın tekrardan Hititler'e başkaldırdığını anlatmaktadır[128].

[120] Campbell, 1960: 1-4.
[121] Wiseman, 1953: 154.
[122] Ünal, 2003: 1.
[123] Ünal, 2003: 4.
[124] Cate, 1970: 71.
[125] Bryce, 2003: 35.
[126] Cate, 1970: 71.
[127] Gurney, 2001: 29.
[128] Latacz, 2002: 196.

Karşımıza çıkan ilk bilgiler bize Arzawa'nın Hitit ile dostane ilişkiler içerisinde olmadığını, Hititler için gerçek bir sorun teşkil ettiği göstermektedir. İlerleyen dönemde Arzawa hakkındaki bilgiler I. Hattušili döneminden gelmektedir. Hem Hitit dilinde hem de Akkad dilinde yazılmış olan yıllıklarda I. Hattušili'nin bölgeye saldırdığı, ganimet olarak sığır ve koyun aldığını anlatmaktadır[129]. Telepinu Fermanı'nda Kral Ammuna dönemini anlatan bölümde de Arzawa ismi görülmektedir. Yazıtta Hitit'e karşı gelen ve isyan eden ülkeler içerisinde "Arzawiya" adı geçmektedir[130]. Bilim insanları Arzawiya ismini Arzawa olarak yorumlamıştır. Ammuna'dan sonra uzun süre boyunca Arzawa ismi Hitit yazıtlarında görülmemiştir[131].

II. Tuthaliya döneminde yine Arzawa ismi karşımıza çıkar. Bu dönemde Hitit hiç olmadığı kadar batıya ilerlemiştir. Yaptığı seferlerde Arzawa topraklarına iki kez girdiği ve Arzawa'nın kuzeybatısına yani Assuwa'ya kadar ilerlediği görülmektedir[132]. Ayrıca ele geçirilen fakat tam olarak korunamamış bir tablet parçasında, Hitit'in elinde tuttuğu bölgelerin listesi verilmiştir ve bu liste içerisinde Arzawa'nın da adı geçmektedir[133].

Ayrıca kral I. Arnuvanda dönemine tarihlenen "Madduwatta'nın Suçları" olarak bilinen çivi yazılı tablette, I. Tuthaliya zamanının Batı Anadolu'su ile ilgili bilgiler ele geçmektedir[134]. "Zippasla Dağlık Bölgesi" ve "Hariyati Ülkesi"ne vassal yönetici olan Madduwatta Hitit'in düşmanı olan Arzawa beyi "Kupanta Kurunta" ya saldırı düzenlemiştir. Kupanta Kurunta'yı hafife alan Madduwatta Arzawa beyine yenik düşmüş ve ordusunun tamamını kaybetmiştir. Ayrıca Madduwatta'nın ailesi de Kupanta Kurunta'ya esir düşmüştür. Daha sonra önceden savaştığı Arzawa beyi "Kupanta Kurunta" ile barış yapan Madduwatta ona kızı ile evlenmesi teklif etmiştir. İlerleyen dönemde I. Arnuvanda zamanına gelindiğinde Hitit kentlerini işgal ettiğini, Hitit'e karşı ayaklanan Hapalla ülkesine sefer düzenleyerek kendi buyruğu altına aldığını öğrenmekteyiz. Daha sonra Lukka Ülkesi'ni işgal ederek Kıbrıs bölgesine kadar tüm Batı Anadolu'ya yayılmayı başarmıştır[135].

[129] Melchert, 1978: 1-22.
[130] Bryce, 1983: 135.
[131] Ünal, 2003: 9.
[132] Cate, 1970: 62.
[133] Cate, 1970: 59.
[134] Bryce, 2003: 51.
[135] Ünal, 2003: 16, 17.

I. Arnuvanda döneminde Hitit'in, Anadolu üzerindeki hakimiyetini yitirmeye başladığını yine Amarna Mektupları'ndan öğrenmekteyiz. Mektupların içeriğinde Mısır Firavunu "III. Amenophis" ve Arzawa Kralı "Tarhandaradu" arasında yapılan bir görüşme yer almaktadır. Yapılan görüşmelerde Arzawa Kralı'nın kızının firavun ile evlenmesi ile ilgilidir. Tabletlerde Mısır firavunu olumlu cevap vererek yapılacak işlemlerden bahsetmiştir[136]. Bu mektup bize Arzawa'nın ne kadar güçlü bir devlet haline geldiğini ve Hititlerden daha üstün olarak kendilerini gördüklerini, bu üstünlüklerini Mısır ile birleştirerek daha da güçlenme çabasında olduğunu göstermektedir. Arzawa'nın gerçek bir güç olarak geliştiğinin bir diğer kanıtı ise Alalakh IV. tabakada ele geçen tablettir. Arzawa adı artık sadece Batı Anadolu'da değil, Anadolu'nun birçok bölgesinde bilinmektedir[137].

Arzawa'nın ismi I. Arnuwanda'dan sonra başa gelen I. Šuppiluliuma döneminde yazıtlarda daha sık bir biçimde görülmeye başlamıştır. Gerek Šuppiluliuma gerekse oğlu II. Muršili'nin babasını anlatan yıllıkları coğrafi açıdan Arzawa Ülkeleri hakkında daha fazla bilgi elde etmemize olanak sağlamıştır. I. Šuppiluliuma dönemine ait bir tablette Hitit güçleri ve Arzawa güçlerinin karşı karşıya geldiği ve Arzawa'nın bu mücadeleden galibiyetle ayrıldığını yazmaktadır. Bu tabletin bir diğer özelliği ise ilk defa Hititler'e ait bir tablet üzerinde mağlubiyet hakkında bilgi verilmesi olmuştur. Savaşı kaybeden I. Šuppiluliuma askerlerini toparlayarak Arzawa üzerine saldırıda bulunmuş ve Arzawa askerlerini Mira bölgesine kadar püskürtmeyi başarmıştır[138].

I. Šuppiluliuma'dan sonra Hitit Devleti'nin başına II. Muršili geçmiştir. Bu döneme ait metinlerde sıkça Arzawa ismi karşımıza çıkmaktadır. Kralın yıllıklarından ve yaptığı anlaşmalardan aldığımız bilgiler Arzawa için iç açıcı değildir. Arzawa kralı "Uhhaziti" Batı Anadolu halklarını kendi saflarına çekmiş ve Hitit'e karşı gücünü arttırmıştır. Arzawa, Ahhiyawa ve Millawanda Hitit'e karşı birleştiğinde, II. Muršili Millawanda'ya saldırarak burayı yakıp yıktığını söylemektedir[139]. Bu savaşın ardından Arzawa kralı Uhhaziti, savaştan kaçanları ülkesine almış ve Hitit'e teslim etmemiştir. Bunun üzerine II. Muršili Batı Anadolu'da yer alan Arzawa Ülkesi'nin sonunu getirecek

[136] Hawkins, 2009: 76-78.
[137] Ünal, 2003: 18.
[138] Ünal, 2003: 20, 21.
[139] Bryce, 2005: 193.

olan savaşa hazırlanmaya başlamıştır. Savaş başladığı sırada II. Muršili büyük bir fırtınanın Batı Anadolu'yu vurduğunu Arzawa kralı Uhhaziti'nin bu yüzden savaşa katılmadığını belirtmektedir. Onun yerine oğlu Piyama-Kurunta ile Walma'daki Astarpa Irmağı kıyısında savaştığını ve onu yere serdiğini anlatmaktadır. Daha sonra Arzawa bölgesinin içlerine girip başkent Apaša'yı ele geçirdiğini ve bu sırada Arzawa kralı Uhhaziti'nin adalara kaçtığını belirtmektedir[140]. Arzawa varlığını tamamen bitirmesi için Muršili'nin iki bölgeye daha sefer düzenlemesi gerekmektedir. Arzawa halklarının kaçtığı bu bölgeler "Arinanda Dağı" ve "Puranda"dır. II. Muršili yıllıklarında Arinanda Dağı'nı kuşattığını ve kaçan Arzawalılar'ın açlık ve susuzluktan teslim olduğunu belirtmiştir. Savaşın sona ermesinden bir yıl sonra, II. Muršili Puranda'yı da işgal ederek Arzawa Devleti'ni tamamen yok etmiştir. Daha sonraki dönemde Uhhaziti'nin bir diğer oğlu olan Tapalazunawali Hitit'e karşı gelmeyi denemiş fakat başarısız olmuştur[141].

İki yıl boyunca süren savaşlar sonucunda Arzawa küçük ülkeler halinde bölünmüştür. Bu bölünme sonucunda Šeha Nehri Ülkesi, Hapalla, Appawiya ve Mira-Kuwaliya artık Hitit Devleti boyunduruğu altına girmiştir[142].

II. Muršili'nin seferleri ile dağıttığı "Arzawa Ülkesi" terimi II. Muwatalli döneminde karşımıza artık "Arzawa Ülkeleri" olarak çıkmaktadır. Yıllıklarda ve yapılan anlaşmalarda bölgedeki ülkelerde sorunların çıktığını ve yapılan küçük seferlerle bastırıldığını görmekteyiz[143].

Šeha Nehri Ülkesi Batı Anadolu bölgesinde Arzawa Ülkeleri arasında yer alan ve federasyonu oluşturan ülkelerden biridir. Aynı Arzawa'da olduğu gibi Šeha Nehri Ülkesi hakkındaki bilgilerimiz Hitit yazılı kaynaklarının sunduğu kadardır. Šeha Nehri Ülkesi'nin bulunduğu konum hakkında kesin bir bilgi elimizde olmasa da, II. Muršili'nin Batı Anadolu seferini anlatan yıllıklarından bazı çıkarımlar yapılmaktadır. Seferde anlatılanlara göre Šeha Nehri Ülkesi'nin Mira'nın kuzeyinde olması gerekmektedir. Ayrıca II. Muršili'nin Puranda'yı ele geçirdikten sonra Šeha Nehri Ülkesi'ne yönelmesi aralarındaki mesafenin yakın olduğunu düşündürmektedir. Tam olarak kesin bir bölge

[140] Bryce, 2005: 194.
[141] Bryce, 2005: 193, 194.
[142] Macqueen, 2009: 51.
[143] Karauğuz, 2002: 141.

gösterilmese de ülkenin lokalizasyonu hakkında bilim insanları Batı Anadolu bölgesinde Lidya Krallığı'nın bulunduğu Gediz Nehri'nin etrafı şuan için düşünülen bölgedir[144].

Šeha Nehri Ülkesi'nin ismi ilk olarak II. Tuthaliya döneminde ele geçen yazıtlarda görülmüştür. Kralın Batı Anadolu'ya sefer düzenlediği ve Hitit'e sürgüne gönderdiği insanları hangi ülkelerden topladığını belirten yazıtta, Šeha Nehri Ülkesi'nin de ismi geçmektedir. Bu yazıttan da anlaşılacağı üzere Šeha Nehri Ülkesi Arzawa birliği ile birlikte Hitit Devleti'ne karşı bir tutum göstermektedir[145].

Bir diğer bilgi ise karşımıza II. Muršili'nin geride bıraktığı yazıtlarda çıkmaktadır. Ele geçen Hitit tabletinde II. Muršili ve Šeha Nehri Kralı "Manapa-Tarhunda" hakkındadır. Yazıtta Manapa-Tarhunda'nın kardeşlerinden kaçarak Karkiša Ülkesi'ne sığındığı ve Karkiša'nın Manapa-Tarhunda'ya Hitit'in rızası nedeniyle sahip çıktığını söylemektedir. Daha sonra yazıtta Šeha Nehri Ülkesi'nin kralı Ura-Tarhunda'nın yeminleri çiğnediğini ve tanrıların onu kovaladığını anlatmaktır. Bu olayın sonucunda Manapa-Tarhunda'nın Šeha Nehri Ülkesine geri dönüp Hitit vesilesi ile kral olduğunu yazmaktadır. Tabletlerde yazılanlardan öğrendiğimiz kadarıyla iyi giden Manapa-Tarhunda ve Hitit ilişkileri, Šeha Nehri kralının Hitit düşmanı Arzawa beyi Uhhaziti'yi Hitit'e karşı desteklemesi ile bozulmuştur. Bu saldırı üzerine Arzawa'ya sefer düzenleyen Hitit kralı düşmanlarını bozguna uğratmıştır. Bunun sonucunda Manapa-Tarhunda af dilemesi için yaşlı kadınları ve çocukları II. Muršili'ye göndermiştir. Bunun üzerine II. Muršili Manapa-Tarhunda'yı affetmiş ve onunla vassallık anlaşması yapmıştır. Anlaşmada bütün esirleri Hitit'e geri getirmesi ve Hitit'in sözünden çıkmaması halinde ona Šeha Nehri Ülkesi'ni ve Appawia Ülkesi'ni vereceğini söylemiştir[146]. II. Muršili döneminde artık Šeha Nehri Ülkesi'nin Hitit'e bağlandığı ve dost oldukları açıktır.

Daha sonraki bilgiler ise II. Muwatalli döneminde yapılmış olan Alaksandu Anlaşması'ndan gelir. Wiluša Kralı ile yapılan anlaşmada Manapa-Tarhunda'nın Šeha Nehri Ülkesi kralı olduğuna değinilmiştir[147]. Bu savaşta yanında olmayan Manapa-

[144] Hawkins, 1998: 23, 24.
[145] Ünal, 2003: 11.
[146] Beckman, 1999: 74-82.
[147] Karauğuz, 2002: 140.

Tarhunda artık Hitit kralının gözünden düşmüş ve Šeha Nehri kralının görevine son vermiştir. Artık onun yerine oğlu olan Masturi'yi görevlendirilmiştir[148].

II. Muwatalli'den sonra tartışmalar ile birlikte Urhi-Tešub (III. Muršili) tahta geçmiştir. Bu olaydan huzursuz olan Masturi istenmeyen kral Urhi-Tešub'u desteklemeyeceğini belirtmiştir. Ancak karşı çıkılmasına rağmen Urhi-Tešub başa geçmiş ve icraatlarına başlamıştır. Ayrıca babasının görevden alıp, ülkeden uzaklaştırdığı Manapa-Tarhunda'nın ülkesine geri dönmesini emretmiştir[149]. Daha sonra Hitit Krallığı'nda Urhi-Tešub ile III. Hattušili arasında bir taht kavgası başlamıştır. Bu kavga sırasında Šeha Nehri Ülkesi kralının tutumunu IV. Tuthaliya dönemine tarihlenen "Sausgamuwa Anlaşması"ndan öğrenmekteyiz. Yazıtta Šeha Nehri Ülkesi kralı Masturi'nin III. Hattušili'nin safında yer aldığını söylemiş ve Urhi-Tešub'a ihanet ettiğini belirtmiştir[150]. III. Hattušili'nin son dönemlerinde Šeha Nehri Ülkesi'nde tanınmamış bir kişi "Tarhunnaradu" isyan çıkarmıştır. Bu isyanda Masturi güçsüz kalarak krallığını kaybetmiş ve ülkenin başına Ahhiyawa desteği ile Tarhunnaradu geçmiştir. Artık Šeha Nehri Ülkesi Hitit'e düşman olmuştur. Bu olaydan sonra başa geçen IV. Tuthaliya Batı Anadolu'ya sefer düzenlemiştir. Kayıt altına aldırdığı yıllıklarda Tarhunnaradu'yu yenilgiye uğrattığını, Batı Anadolu sınırında tekrardan huzuru sağladığını ve Šeha Nehri Ülkesi'ne eski kral Manapa-Tarhunda'nın soyundan bir kişiyi kral olarak atadığını anlatmaktadır[151]. Bu olaylardan sonra Šeha Nehri Ülkesi hakkında herhangi yazılı bulguya rastlanmamaktadır.

Arzawa Ülkeleri'nden bir diğeri de Wiluša Ülkesi'dir. Genel sorun olarak karşımıza çıkan yazılı kaynakların yetersizliği Wiluša için de geçerlidir. Lokalizasyonu hakkında birçok düşünce ortaya atılmıştır. İlk olarak O. R. Gurney ve J. Garstang 1959 yılında çıkarttıkları kitapta Wiluša'yı Arzawa federasyonun içine yerleştirmiştir ve Troas Bölgesi'nde Šeha Nehri Ülkesi'nin kuzeyine konumlandırmışlardır. Birçok bilim insanı bu lokalizasyon hakkında olumlu görüşlerini kanıtları ile birlikte sunmuşlardır. Bu düşünceye göre Ege Denizi batı sınırını, Çanakkale ve Marmara Denizi'nin bir bölümü kuzey sınırını oluşturmaktadır. Hitit ile olan sınırı hakkında herhangi bir yazıt veya

[148] Bryce, 2005: 300.
[149] Bryce, 2005: 252.
[150] Karauğuz, 2002: 199.
[151] Bryce, 2005: 304, 305.

kabartma ele geçmediği için Doğu sınırını Simav Çayı'nın oluşturduğu düşünülmekte ve bu sınırlar çok büyük bir bölgeyi kapsamaktadır[152].

Wiluša hakkındaki bilgileri Alaksandu Anlaşması, II. Tuthaliya'nın yıllıkları, Manapa-Tarhunda Mektubu ve Milawata Mektubu'ndan edinmekteyiz. İlk olarak Alaksandu Anlaşması'nın Labarna dönemini anlattığı bölümde, Labarna'nın Arzawa ve Wiluša Ülkeleri'ne savaş açtığı ve onları yendiğini aktarmaktadır[153]. Ancak bilim insanları yaptıkları incelemelerde Hitit Devleti'nin ilk yıllarında bu bölgeye kadar ilerlediği düşüncesini olanaksız olarak nitelendirmişlerdir[154]. Labarna'dan sonra Wiluša adı karşımıza II. Tuthaliya ile çıkmaktadır. Batı Anadolu'ya yaptığı sefer sırasında saldırdığı ülkelerin listesi içerisinde Wiluša ismi geçmektedir[155]. Alaksandu Anlaşması'nda II. Tuthaliya dönemini anlatan bölümde Batı Anadolu seferleri sırasında Wiluša ile dost kalındığı anlatılmaktadır[156].

II Tuthaliya döneminden sonra I. Šuppiluliuma döneminde de Wiluša ismi karşımıza çıkmaktadır. Alaksandu Anlaşması'nın I. Šuppiluliuma döneminden bahsettiği bölümlerde Wiluša kralı "Kukunni" ile I. Šuppiluliuma ile barış içerisinde olduğunu söylemektedir[157]. Bu bilgi bize bazı dönemlerde Arzawa ile birlikte anılan Wiluša'nın daima Arzawa birliği içinde kalmadığını göstermektedir. Wiluša'nın ismi II. Muwatalli dönemine kadar karşımıza çıkmaz. II. Muwatalli döneminde ise Wilusa Ülkesi kralı olan "Alaksandu" ile anlaşma imzalamıştır. Anlaşma metninde Wiluša'nın Hitit Devleti'nden yardım istediğini ve Hitit'in Wiluša Ülkesi'ne yardım ettiğini belirtmiştir. Ayrıca II. Muwatalli anlaşmada Batı Anadolu'da bulunan Arzawa bölgesindeki krallıkları bazı krallar arasında dağıtmaktadır. Ve Wiluša artık Hitit'e bağlanmış vassal devlet haline gelmiştir[158].

Son olarak ise Wiluša ismi IV. Tuthaliya döneminde karşımıza çıkmaktadır. Alaksandu'nun ölümünden sonra bölgede sorunlar çıkmış ve oğlu Walmu bölgeden

[152] Latacz, 2002: 196, 197.
[153] Beckman, 1999: 87.
[154] Ünal, 2003: 6.
[155] Cate, 1970: 75.
[156] Karauğuz, 2002: 140.
[157] Beckman, 1999: 87.
[158] Beckman, 1999: 88-91.

kaçarak Hitit'e bağlı olan Šeha Nehri Ülkesi'ne sığınmıştır[159]. Daha sonra ele geçen yazıtta Hitit Kralı'nın Walmu'yu Wiluša'nın başına geçireceğini söylemektedir[160]. IV. Tuthaliya'dan sonra ise hiçbir metinde Wiluša ismine rastlamayız.

Hitit metinlerinde geçen Arzawa Ülkeleri arasında Hapalla Ülkesi bulunmaktadır. Ancak ele geçen buluntuların azlığı, ele geçen buluntuların korunmuş olmaması Hapalla Ülkesi hakkındaki bilgilerimizi çok kısıtlamıştır. "Madduwatta'nın Suçları" adlı metin üzerinden çıkarım yapan J. Garstang ve O. R. Gurney ülkenin lokalizasyonunun Eskişehir, Afyon bölgelerine yakın veya aralarında olabileceğini, batı sınırında Šeha Nehri Ülkesi, doğu sınırında Pitassa ve güney sınırında ise Mira-Kuwaliya Ülkeleri'nin olabileceğini belirtmiştir[161]. Bir diğer bilim insanı J. D. Hawkins ise Šuppiluliuma'nın kahramanlıklarının anlatıldığı metinden yola çıkarak ülkeyi Sultan Dağları'nın güney kısmına yerleştirmiştir[162]. Bir diğer öneri ise J. G. Macqueen'den gelmektedir. Macqueen'e göre Hapalla Pitassa'ya yakın olmalıdır ve Eğridir, Beyşehir göllerinin bulunduğu bölgede konumlanabileceğini söylemektedir[163].

Hapalla ile ilgili bilgilerimizi ilk olarak II. Tuthaliya'nin Arzawa Ülkeleri'ne yaptığı seferi anlatan yazıttan gelmektedir. Yazıtta geçen ülkeler arasında Hapalla Ülkesi de yer almaktadır. Ancak yazıtta Hapalla'nın isminden başka herhangi bir bilgi yoktur[164]. II. Tuthaliya'dan sonra Hitit Kralı olan I. Arnuwanda döneminde de Hapalla ismi yazıtlarda geçmektedir. Madduwatta'nın Suçları adlı yazıtta Madduwatta'nın Hapalla Ülkesi'ni işgal ettiği belirtilmektedir. Ve konumu Hitit için önemli olmalıdır ki Madduwatta'dan ülkeyi Hititler'e teslim etmesi emredilmiştir[165]. Bu döneme kadar Hitit'e karşı düşman olduğu anlaşılan ve Hitit saldırılarına maruz kalan Hapalla I. Šuppiluliuma döneminde de Hitit düşmanı olarak karşımıza çıkmaktadır. I. Šuppiluliuma'nın Arzawa'ya yaptığı seferi anlatan kahramanlık metinlerinin bir

[159] Singer, 1983: 215.
[160] Garstang-Gurney, 1959: 115.
[161] Garstang-Gurney, 1959: 100.
[162] Hawkins, 1998: 14.
[163] Macqueen, 2009: 60.
[164] Bryce, 2005: 124.
[165] Ünal, 2003: 17.

bölümünde Hitit komutanı Hanunutti'nin Arzawa seferinden sonra Hapalla Ülkesi'ne bir sefer düzenlediği ve onlara saldırdığı anlatılmaktadır[166].

İlerleyen dönemde Hapalla ile ilgili bilgiler II. Muršili'den gelmiştir. II. Muršili'nin Batı Anadolu seferinden sonra dağılmış olan Batı Anadolu bölgesine, belirli kişileri vassal kral olarak tayin etmiştir. Ve II. Muršili'nin Hapalla Ülkesi vassal kralı olarak Targasnalli'yi atadığını görmekteyiz[167]. Targasnalli ile yapılan bu anlaşmanın sonucu olarak Hapalla Hitit boyunduruğu altına girmiştir. Hapalla'nın daha sonraki dönemleri hakkında bilgi edinmemizi sağlayan diğer bir kaynak ise "Alaksandu Anlaşmasıdır". II. Muwattalli'nin Wiluša Kralı ile yaptığı bu anlaşmada Hapalla Ülkesi'nin başında Ura-Hattuša isimli bir kral bulunmaktadır[168]. Son olarak Hapalla ismini IV. Tuthaliya'nın yıllıklarında IV. Tuthaliya'nın fethettiği ülkeler arasında Hapalla ismi geçmektedir[169].

Arzawa Ülkeleri veya federasyonu olarak adlandırdığımız ülkelerden bir diğeri de Mira-Kuwaliya Ülkesi'dir. Coğrafi açıdan konumu hakkında bilim insanları II. Muršili'nin Batı Anadolu seferini anlattığı yıllıklardan ve Kupantakurunta Anlaşması'ndan yola çıkarak bazı fikirler ortaya atmışlardır. Ayrıca bu görüşler Mira için farklı Kuwaliya için farklıdır.

S. H. Kramer, Mira Ülkesinin doğu sınırının Siyanta ve Astarpa ırmakları olduğunu düşünmektedir[170]. Bir diğer bilim insanı T. Bryce ise II. Muršili döneminden MÖ 14. yy sonlarına doğru doğu sınırının Afyon'a kadar uzandığını savunmaktadır. Ayrıca Mira'nın denize sınırının olmadığını belirtmiştir[171]. Bryce'ın savunduğu bir diğer düşünce ise ülkenin Küçük Arzawa olarak adlandırılan başkenti olarak Apasa olarak tahmin edilen bölge ile yakın sınırları olduğunu, II. Muršili'nin Batı Anadolu'ya yaptığı seferlerin sonunda ise Mira'nın genişlediği, toprak kazandığı Ege Denizi'ne kadar yayıldığını ve Šeha Nehri Ülkesi ile sınırlarının bitişik olduğunu savunmaktadır[172].

[166] Cate, 1966: 28-29.
[167] Beckman, 1999: 72-84.
[168] Karauğuz, 2002: 145.
[169] Garstang-Gurney, 1959: 100.
[170] Krahmer, 1977: 339.
[171] Hawkins, 1998: 23.
[172] Bryce, 2003: 40.

Mira'nın sınırlarında olduğu gibi Kuwaliya Ülkesi'nin sınırları hakkında da bilim insanları farklı görüşler sunmaktadırlar. J. Garstang ve O. R. Gurney Kuwaliya Ülkesi'nin Akarçay Irmağı ile Büyük Menderes'in bir kolu olan Banaz Çayı arasında kalan bölgede yer aldığını savunmaktadır[173]. Bir diğer değerlendirme ise J. D. Hawkins'den gelmektedir. Onun düşüncelerine göre ise Büyük Menderes'in doğduğu bölge Kuwaliya Ülkesi'dir. Hatta Beycesultan'ın başkent olabileceğini savunmaktadır[174].

Mira-Kuwaliya'nın dönemde nasıl bir rol oynadığı hakkındaki bilgiler ilk olarak I. Šuppiluliuma döneminde karşımıza çıkmaktadır. II. Muršili dönemin Mira kralı Kupantakurunta ile yapılan anlaşmanın metninde babası "Mashuiluwa'nın" daha önce kardeşleri tarafından ülkeden atıldığı ve onunda I. Šuppiluliuma'ya sığındığını söylemektedir[175]. II. Muršili Mira ve Kuwaliya Ülkeleri'ne vassal kral olarak Mashuiluwa getirmiştir. Yazıtlarda oğlu olmayan Mashuiluwa'ya Kupanta Kuruntayı üvey evlat olarak vermiştir. Bu gelişmelerden sonra yazıtlarda Mashuiluwa'nın Batı Anadolu'da yer alan beylikleri Hitit'e karşı kışkırttığını ve bundan haberi olan II. Muršili'nin Mashuiluwa'yı yanına çağırdığı yazmaktadır. Yazıtın devamında ise Mashuiluwa'nın Masa Ülkesi'ne kaçtığını anlatmaktadır. Olayların sonucunda Kupanta Kurunta Hitit tarafından Mira-Kuwaliya Ülkesi vassal kralı olarak ilan edilmiştir[176].

II. Muršili'den sonra Mira-Kuwaliya ismine II. Muwatalli döneminde rastlamaktayız. Alaksandu Anlaşması'nın bir bölümünde Mira-Kuwaliya kralının Kupanta Kurunta olduğu geçmektedir[177]. Mira-Kuwaliya ismi son olarak III. Hattušili döneminde karşımıza çıkmaktadır. Mısır ile Hitit arasındaki mektuplaşmalarda Mira-Kuwaliya kralının taht kavgaları esnasında III. Hattušili'ye karşı Urhi-Tešub'u desteklemesi gerektiği söylenmiştir. Elimize geçen bu kanıttan sonra III. Hattušili dönemine ait kırık bir tablet üzerinde Mira-Kuwaliya ismi ile karşılaşırız[178].

Genel olarak MÖ II. binyıl Batı Anadolu siyasi yapılanması hakkındaki bilgileri özetlememiz gerekirse, II. Muršili Batı Anadolu seferi öncesi ve sonrası demek pek de yanlış olmayacaktır. II. Muršili'nin seferinden önce bölgedeki krallıkların Arzawa

[173] Garstang-Gurney, 1959: 91, 92.
[174] Hawkins, 1998: 22-24.
[175] Ünal, 2003: 25.
[176] Hawkins, 1998: 15.
[177] Karauğuz, 2002: 145.
[178] Ünal, 2003: 43.

önderliğinde Hitit'e karşı büyük tehdit oluşturdukları, karşı saldırıya geçtikleri ve Batı Anadolu dışında Anadolu'nun güneyine kadar ilerleyip Mısır ile ilişkiler kurduklarını görmekteyiz. Ancak II. Muršili'nin Arzawa Krallığı'nı hedefleyerek yaptığı seferden sonra yerel krallıkların oluşturduğu ve Hitit'e karşı büyük tehdit olan devletler bütünlüğü dağılmaktadır. Bundan sonra küçük çapta sorunlar yaşansa da Batı Anadolu siyasi yapısını oluşturan ülkelere Hitit'e bağlanır.

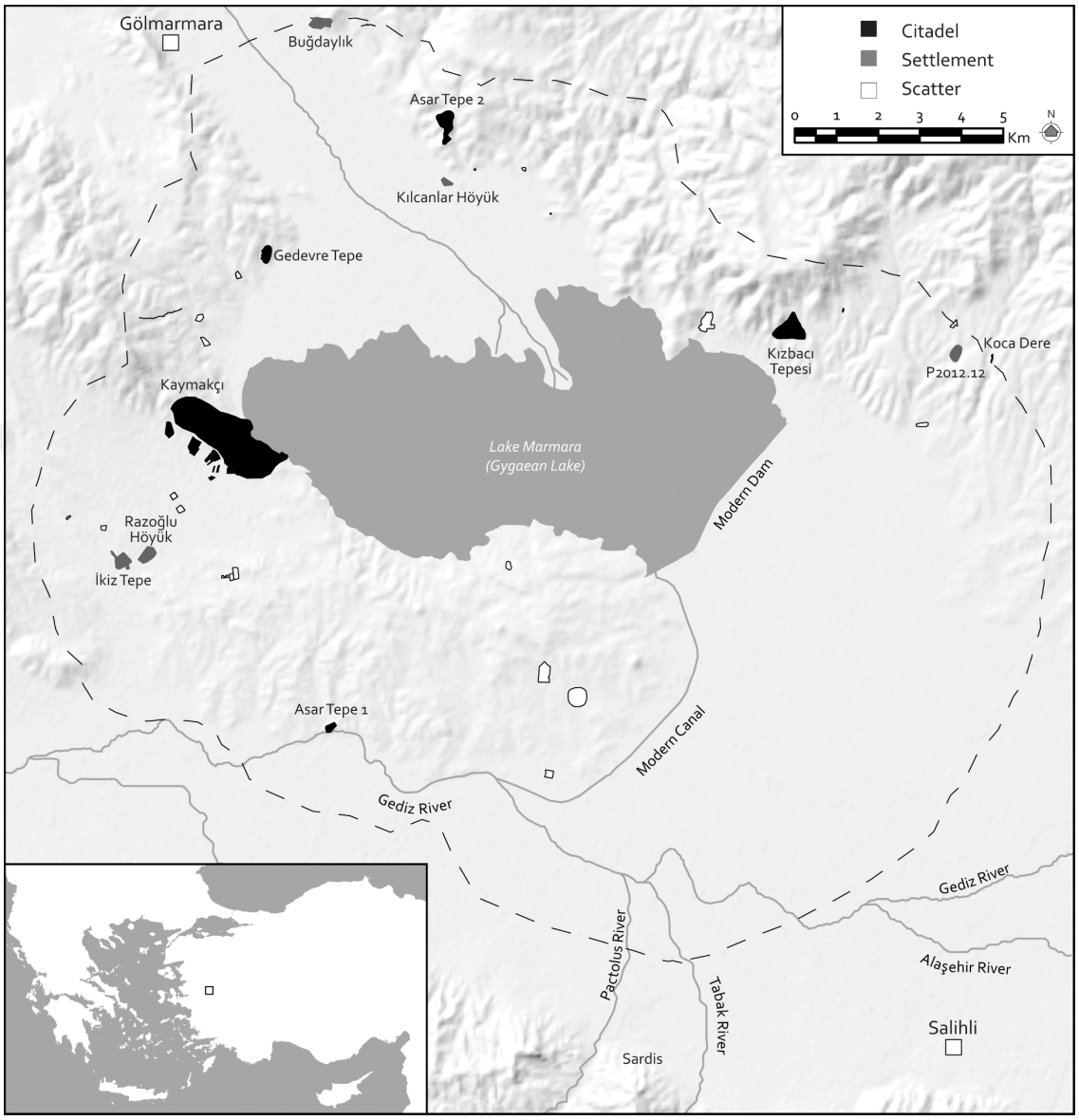
Harita 2: MÖ II. Binyılda Batı Anadolu'nun Siyasi Görünümü (Sweeney, 2010: 9)

II. BÖLÜM
KAYMAKÇI ARKEOLOJİ PROJESİ

Kaymakçı Arkeoloji Projesi, Manisa İli Gölmarmara İlçesi'nin yaklaşık 12 km güneyinde Akhisar-Salihli yolu üzerinde yer alan Kaymakçı Sit Alanı içerisinde bulunan Kaymakçı yerleşimi üzerinde yapılan arkeolojik çalışmaları yürütmeyi amaçlamaktadır[179]. Gür Dağı'nın güneydoğu eteklerinde Marmara Gölü'nün batı kıyısında yer alan Kaymakçı yerleşimi, bölgenin hem en büyük ve hem en karmaşık yapısına sahiptir. Çevresindeki ovaların 110 m üzerinde yer alan Kaymakçı yerleşimi, doğal konumu nedeniyle Marmara Gölü ile bağlantılı tüm yollar ve geçişleri kontrol etme özelliğini elinde bulundurmaktadır. Bölge ilk olarak 2001 yılında buradaki tümülüslerin araştırılması sırasında keşfedilmiştir[180]. Yerleşim daha sonra 2005-2014 yılları arasında C. H. Roosevelt ve C. Luke başkanlığında, Marmara Gölü çevresinde 350 km^{2}'lik bir alanı kapsayan Merkez Lidya Arkeolojik Yüzey Araştırmaları (CLAS) kapsamında ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir[181]. 2006 yılında uydu fotoğrafları ile kayıt altına alınan bölge, 2007 ve 2009 yıllarında arkeolojik malzemelerin toplanmasının ardından, 2009-2016 yılları arasında jeofizik çalışmalar ile detaylandırılmıştır. Yapılan incelemeler ve haritalama işlemlerinin sonucunda Kaymakçı yerleşiminin 25 hektarlık bir alana yayıldığı tespit edilmiştir. Geniş alana yayılan bu yerleşimin merkezini oluşturan sitadelin ise 8.6 hektarlık bir büyüklüğü vardır. Yapılan yüzey araştırmaları sonucunda Kaymakçı yerleşimi üzerinde Roosevelt ve Luke başkanlığında 2014 yılında kazı çalışmalarına başlanmıştır[182]. Günümüzde de devam eden kazı çalışmaları 81.551, 93.545, 95.555,

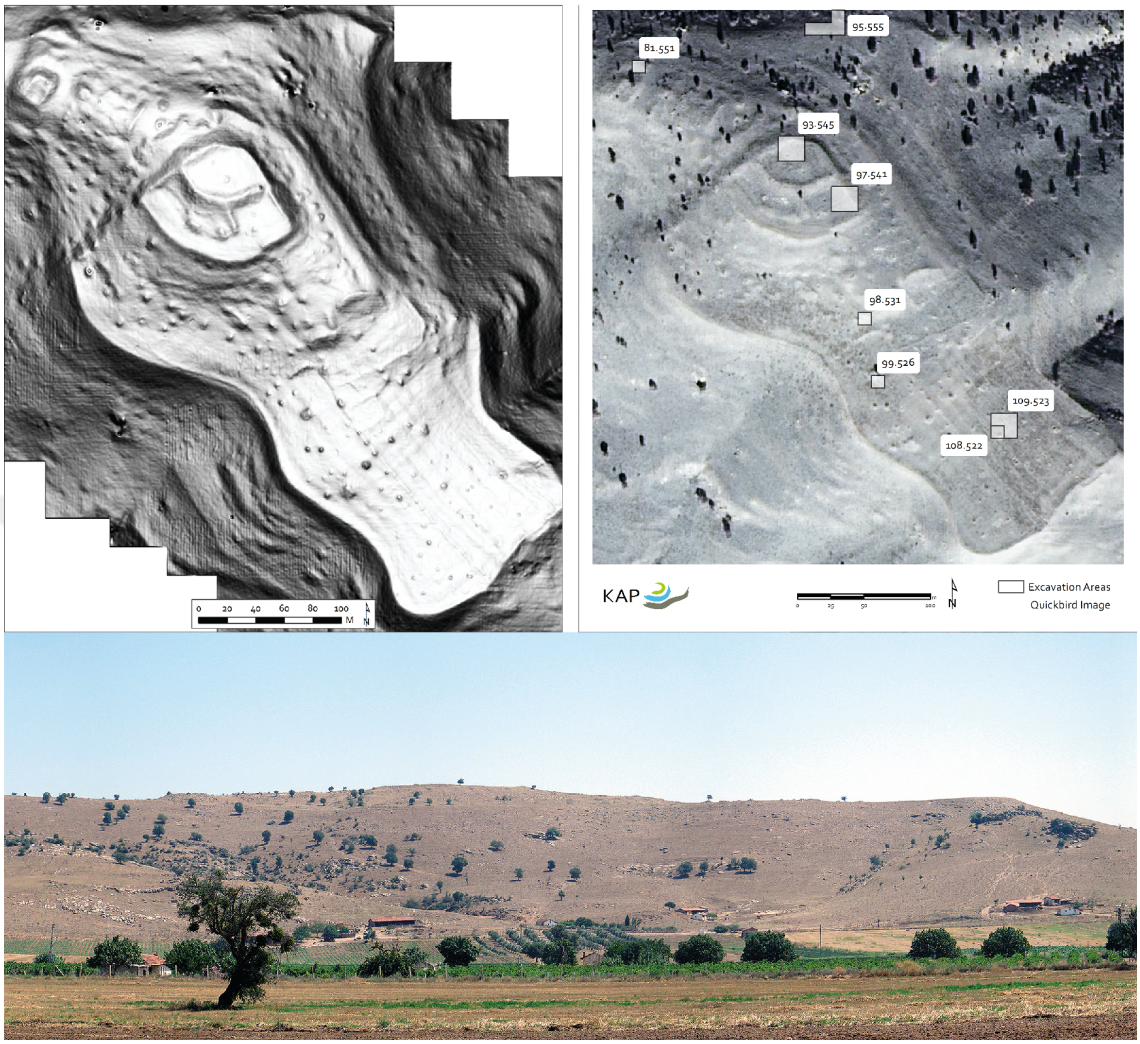
[179] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 243; Luke-Roosevelt, 2017: 1-23.
[180] Roosevelt-Luke, 2017: 136.
[181] Roosevelt, 2007: 135-154.
[182] Roosevelt-Luke, 2017: 136, 137.

97.541, 98.531, 99.526, 108.522 ve 109.523 numaralı alanlarda yürütülmüştür.

Harita 3: Gölmarmara Çevresi MÖ II. Binyıl Yerleşmeleri

(Roosevelt-Luke, 2017: Fig. 2)

Harita 4: Kaymakçı'nın Topografik Planı (Sol Üst), Kaymakçı'da Çalışılan Alanlar (Sağ Üst), Kaymakçı'nın Genel Görünümü (Roosevelt-Luke, 2017: Fig. 12)

Yapılan yüzey araştırmalarının sonucunda Kaymakçı yerleşiminde Orta Tunç Çağı ve Geç Tunç Çağı'na ait bolca keramik buluntu tespit edilmiş ve alanın bu dönemler arasında yoğun şekilde iskan edildiği saptanmıştır. Kazı çalışmaları sırasında Orta Tunç Çağı'na ait az sayıda keramik tespit edilmiştir. Ancak yoğun olarak Geç Tunç Çağı'nın erken evrelerini temsil eden MÖ 17-15. yy'lara tarihlenen ve Geç Tunç Çağı'nın geç evrelerini temsil eden MÖ 15-13. yy'lara tarihlenen keramik türü yoğun olarak ele geçmiştir[183].

[183] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 244, 245.

Ele geçen keramikler üzerinde yapılan incelemelerde kaliteli ve kaba mal grubu olarak ayrıma gidilmiştir. Kaliteli mal grubu hamur renkleri açısından kırmızı, gri ve kırmızı-açık kahverengi olarak 3 farklı gruba ayrılmıştır. Kaba mal grubu ise kahverengi ve kırmızı hamur renginde karşımıza çıkmaktadır[184].

Form açısından keramikleri incelediğimizde ise yonca ağızlı testiler, düz ve yuvarlak dipli mutfak kapları, kaideli veya kaidesiz kaplar, kaseler, kraterler ve pithoslar yoğun olarak ele geçmiştir. Çaydanlık ve matara formları az sayıda da olsa ele geçen diğer formlar arasındadır[185].

Kapların yüzeylerinde mika astar yoğun olarak saptanmıştır. Açık-kırmızı, kahverengi, gri hamur rengine sahip olan kaplarda Altın Mika Astar (Gold Wash Ware) veya Gümüş Mika Astar (Silver Wash Ware) görülmektedir. Devetüyü, kırmızı veya kahverengi astar uygulaması da ele geçen keramikler üzerinde tespit edilmiştir. Ayrıca çok az sayıda kırmızı renkte boya bezemeli kap örnekleri ele geçmiştir. Kaplar üzerinde kabartma ve çizi bezeme tekniği ile yapılmış dekorasyon örneklerine rastlanmaktadır. Bir diğer önemli dekorasyon örneği ise hayvan biçimli kulplardır[186].

Keramik buluntulara ek olarak mimari verilerin de yorumlanmasıyla oluşturulan Kaymakçı yerleşim evrelerine bakacak olursak, ilk olarak karşımıza kırmızı ve kahverengi astarlı, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı kaselerin temsil ettiği ve az örneğin oluşturduğu Orta Tunç Çağı özelliklerini taşıyan ancak çok yoğun olarak ele geçmeyen bir evre çıkar. Bu evre dışında net olarak tespit edilen iki evre vardır. Bunlardan ilki yerli, gri hamur rengine sahip malların yoğun olarak ele geçtiği ve Geç Tunç Çağı'nın erken evrelerine tarihlenen evredir. Tespit edilen ikinci evrenin keramikleri ise gri malların yoğunluğunu kaybettiği ve daha çok kırmızı-açık kahverengi, devetüyü renklere bıraktığı evredir. Geç Tunç Çağı'nın geç dönemlerini temsil eden 2. evrede ayrıca kaseler, kırmızı renkte boyalı örnekler, kulak biçimde yapılmış tutamağı olan pithoslar, çaydanlıklar ve bezemeli testiler 2. evrenin keramik özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca ele geçen örnekler de yok denecek kadar ithal örneklere rastlanmaması yerel üretimin baskın olduğunu göstermektedir[187].

[184] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 245.
[185] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 245.
[186] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 245.
[187] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 245, 246.

Kaymakçı yerleşmesinin mimari unsurlarını ele aldığımızda hem yapılan jeofizik çalışmalar hem de 2014 yılında başlatılan kazı çalışmaları çok önemli bulgular içermektedir. Jeofizik çalışmaları sırasında oraya çıkan haritada açıkça yerleşimin iç ve dış olarak iki adet surla çevrildiği, bitişik şekilde inşa edilmiş bina kompleksleri açıkça görülmektedir. Bu da Kaymakçı yerleşiminde hiyerarşik bir mimari düzenin olabileceğini aşağı ve yukarı şehir anlayışının bölgede var olduğunu düşündürmektedir. Taş temel üzeri kerpiç tarzda inşa edilen mimarisi bulunan Kaymakçı yerleşiminin güneydoğusunda geniş bir teras ve farklı düzenlemeler ile yapılmış mahalleler ve bu mahalleri bölen çakıl döşeli caddeler bulunmaktadır. Caddenin üzerinde ortaya çıkartılan yapıların hem sivil hem de üretim amaçlı olarak kullanıldıkları kanısına varılmıştır. Ortaya çıkartılan sivil mekanların çoğunda yuvarlak mimariye sahip depolama siloları tespit edilmiştir. Alanın kuzeybatı kenarındaki mimari unsurlara baktığımızda ise kalınlığı 2 m'nin de üstünde olan içlerine moloz doldurulmuş sur duvarı karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yapılan kazı çalışmalarında savunma duvarının değişime uğradığı, genişletildiği tespit edilmiştir. Savunma duvarı üzerinde yapılan çalışmalarda ayrıca duvara eklenmiş yapıların varlığı kale dışı yerleşimin izlerini göstermektedir. Savunma sistemi üzerinde kule inşası için duvar üzerinde kesintiye uğratıldığı tespit edilmiştir[188].

Yapılan kazı çalışmalarında yapıların çatıları hakkında bilgi şu ana kadar elde edilememiştir. Kaymakçı yerleşimine özgü olduğu düşünülen depolama alanları ve duvar yüzeylerinin korunması veya dekorasyon amaçlı kullanıldığı düşünülen çamurla sıvalı taş plakalar kazılarda tespit edilmiştir. Ayrıca bu taş plakalar, yarısına kadar toprak altına gömülmüş ve yuvarlak bir plana sahip olarak da ele geçmiştirler. Olasılıkla tahıl deposu olarak kullanıldıkları düşünülmektedir[189]. Ayrıca yapılan kazı çalışmalarında 16 adet ana kayaya oyulmuş veya taş döşeme yuvarlak biçimli çukurlar tespit edilmiştir. Jeofizik çalışmalarında da net olarak alanın büyük bir bölümüne yayıldığı tespit edilen bu çukurlar kazıcısı tarafından tahıl depoları olarak kullanıldığı varsayılmaktadır[190].

Keramik ve mimari buluntular dışında Kaymakçı yerleşiminde bezemeli ve bezemesiz olmak üzere farklı türde ve farklı ağırlıklarda ağırşaklar ele geçmiştir. Ayrıca

[188] Roosevelt-Luke, 2017: 137; Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 248, 249; Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2017: 575-577.
[189] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 248.
[190] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2017: 576.

tekstil üretimi ile ilgili olduğu düşünülen kenarları yuvarlatılmış ve ortalarında bir ya da iki adet deliğin bulunduğu parçalar yoğun olarak ele geçmiştir. Az sayıda da olsa tezgah ağırlığı kazılar sonucunda ortaya çıkarılmıştır[191].

Metal buluntulara bakacak olursak tunç iğneler dikkat çekicidir. Ele geçen bu iğnelerden iki tanesi kavun başlı, biri basit küre biçimli başlı ve bir diğeri yuvarlatılmış başlı iğnedir. İğneler dışında tunçtan yapılmış halka, bız, tığ, delgi, kurşundan yapılmış halkalar, yüzükler, 2 adet yine kurşundan yapılmış disk şekilli ağırlık metal buluntular arasında yer almaktadır[192].

Metal buluntular arasında en dikkat çekeni tunç bıçaktır. Dörtgen bir sapı olan ve tek bir kenarı keskin bu bıçağın sapında kazıma bezeme tekniği ile yapılmış balık kılçığı deseni yer almaktadır. Ele geçen tunç bıçağın benzerleri Yunanistan (Dendra ve Miken), Batı Anadolu (Troia VIIa tabakası) ve Girit bölgelerinden bilinmektedir[193].

Metal buluntular ve tekstil ile ilişkilendirilmiş buluntuların dışında taş ve kemikten üretilmiş aletlerde ele geçmiştir. Boncuklar, çakmaktaşları, ezgi taşları ele geçen buluntular arasındadır. Ayrıca bir adet mermer idol dikkat çekicidir. Aphrodisias MÖ II. binyıl tabakasındaki idollerle benzerdir. İki adet üzerinde bezeme bulunan geyik boynuzundan yapılmış kemik parçanın kulp olarak veya dekorasyon amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir[194].

[191] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2017: 574, 575.
[192] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 246, 247; Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2017: 575.
[193] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 246.
[194] Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2016: 247; Roosevelt-Luke-Ünlüsoy, 2017: 575.

III. BÖLÜM
ALTIN MİKA ASTARLI KERAMİKLERİN ARAŞTIRMA TARİHİ

Altın Mika Astarlı keramikler üzerine tam anlamıyla yoğunlaşılmış bir çalışma günümüze kadar yapılmamıştır. Yapılan kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarında bu tür keramik gerek Türkçe, gerekse İngilizce farklı kelimeler kullanılarak ve görünüm özelliği ortaya konularak yer almıştır. Genellikle parlak yüzeyli olarak tanımlanan Altın Mika Astarlı keramikler hakkında ilk olarak K. Bittel 1937 yılında kaleme aldığı "Boğazköy Die Kleinfunde Der Grabungen 1906-1912" adlı makalesinde yer vermiştir. "Gold Ware" olarak isimlendirdiği Altın Mika Astarlı keramikleri aynı zamanda "Goldglimmer Ware" olarak da tanımlamıştır[195]. Daha sonra E. Akurgal'ın 1950 yılında yayınladığı Bayraklı Kazısı Ön Raporu'nda Altın Mika Astarlı keramikler yer alır. Akurgal, keramiklerin üzerinde parıldayan mika zerreciklerinin olduğunu belirtmiş ve bu türü "Yaldızlı Bir Görünüş Kazandırılmış" olarak adlandırmıştır[196]. Akurgal'ın bu tanımlaması ilerleyen dönem Türk bilim insanları içinde önemli bir örnek olmuş ve literatürlerine "Altın Yaldızlı Keramik" olarak geçirmişleridir.

E. Akurgal'dan sonra S. Lloyd ve J. Mellaart'ın Beycesultan Höyük 1955 yılında ilk kazı sezonu verilerini yayınladıkları makalelerinde Altın Mika Astarlı keramiklerden bahsedilmektedir. Mika taneleri ile kasıtlı olarak yapılmış ve parıldayan keramikleri Mellaart "Lustrous Ware" başlığı altında toplar. Keramiklerin renklerine göre yaptığı bu ayrımda sarı renkli, altın gibi parıldayan örnekleri K. Bittel gibi "Gold Ware" olarak adlandırmıştır[197]. Bir sene sonra 1956 yılında ikinci kazı dönemini anlatan raporunda ise parlak yüzlü "Gold Ware" olarak adlandırdığı türe aynı zamanda "Gold Wash Ware" ismini vermiştir. Bu dönemden günümüze kadar geçen zaman diliminde Altın Mika Astarlı keramikler hakkında yazılanlar genellikle "Gold Wash Ware" olarak isimlendirilmiştir[198].

[195] Bittel, 1937: 36, 37.
[196] Akurgal, 1950: 5, 8.
[197] Lloyd-Mellaart, 1955: 52, 79.
[198] Lloyd-Mellaart, 1956: 133, 134.

Daha sonra Bittel'in kullandığı "Gold Ware" ve "Goldglimmer Ware" terimi F. Fischer'in 1963 yılında Boğazköy Hitit Dönemi'ni anlattığı yazısında karşımıza çıkar[199]. İlerleyen dönemde "Gold Wash" teriminin kullanıldığı bir diğer çalışma D. French'in 1959-1960 yılları arasında gerçekleştirdiği ve 1969 yılında kaleme aldığı Balıkesir, Manisa/Akhisar yüzey araştırmasıdır[200]. J. Mellaart'ın ilk defa kullandığı "Gold Wash" terimi artık tam anlamıyla literatürde yerini almıştır. İlerleyen dönemde R. T. Marchese Aphrodisias Batı Akrapolü'nün 1971-1973 yıllarındaki çalışmasını anlattığı makalesinde Altın Mika Astarlı keramikler "Gold Wash" ve "Gold Micaceous Wash" ismiyle karşımıza çıkmaktadır[201]. Aphrodisias kazıları hakkındaki 1986 yılında yayınlanan bir diğer çalışmada ise M. S. Joukowsky Altın Mika Astarlı keramikleri "Metallic Slip-Wash" başlığı altında sınıflandırarak "Gold Wash-Slip Ware" olarak adlandırmıştır[202]. Daha sonra R. L. Gorny'nin kaleme aldığı ve Alişar Höyük'ün MÖ II. binyılını anlattığı makalede Altın Mika Astarlı keramikler "Goldglimmer Ware" olarak isimlendirilmiştir[203]

İngilizce literatürde ve çalışmalarda çok fazla yer alan Altın Mika Astarlı keramik grubu E. Akurgal'dan sonra karşımıza Türkçe olarak ilk kez 1998 yılında Panaztepe'nin kazı sonuçları toplantısı makalesinde çıkar. A. Erkanal bulunan iki adet buluntunun "Altın Yaldız Kaplı" olduğunu ve çok belirgin bir özellik olduğunu belirtir[204]. Aynı yıl içerisinde yayınlanmış olan Liman Tepe kazı sonuçları makalesinde de H. Erkanal Altın Mika Astarlı mal grubundan olan bir keramik parçasının "Altın Yaldız" kaplandığını belirtmiştir[205]. Bir yıl sonrasında S. Günel'in yazdığı "Panaztepe II" adlı kitapta Altın Mika Astarlı mal grubu "Altın Mika Zerrecikli Astarlı" olarak isimlendirilmiştir[206]. Bu isimlendirmelerin ardından Panaztepe kazısı yayınları içerisinde 2006[207] yılında "Gold-Ware", 2007[208] ve 2008[209] yıllarında ise J. Mellaart'ın kullandığı ve yaygın olan "Gold

[199] Fischer, 1965. 32.
[200] French, 1969: 72.
[201] Marchese, 1976: 393-413.
[202] Joukowsky, 1986a: 308.
[203] Gorny, 1995: 162.
[204] Erkanal, 1998: 462.
[205] Erkanal-Özkan, 1998: 386.
[206] Günel, 1999: 85.
[207] Erkanal-Karaaslan, 2006: 195.
[208] Erkanal-Karaaslan, 2007: 407.
[209] Erkanal-Karaaslan, 2008: 30.

Wash Ware" terimini kullanmışlardır. Liman Tepe kazılarında ise 2003[210] yılında yayınlanan kazı sonuçları makalesinde "Gold Wash", 2011 yılında S. M. Votruba'nın kaleme aldığı "Liman Tepe Geç Hellas III C" adlı makalede "Altın Astar"[211], 2012[212] yılında Votruba'nın doktora tezinde "Altın Astar" terimi ve son olarak yine Votruba'nın kaleme aldığı "Liman Tepe During Late Bronze Age[213]" adlı makalede ise "Gold Wash" terimi kullanılmıştır.

Panaztepe ve Liman Tepe'nin yayınlarının ardından karşımıza Altın Mika Astarlı keramiklerin İngilizce kullanımları karşımıza çıkar. 2000 yılında N. Bayne'nin kaleme aldığı "The Grey Wares of North-West Anataolia" adlı makalede Altın Mika Astarlı mallar için "Gold Wash" terimini kullanmıştır[214]. Aynı yıl içerisinde K. Matsumura'nın "On The Manufacturing Techniques Of Iron Age Ceramics From Kaman-Kalehöyük" adlı makalesi Altın Mika Astarlı keramikler için önemli bilgiler içerir. 1937 yılından itibaren arkeoloji literatüründe yerini almış olan bu keramik grubu hakkında tasnifleme dışında hiçbir çalışma yapılmamıştı. Bu çalışma bu tür keramiğin yapımında hangi maddenin kullanılmış olabileceği ve yapım aşamaları hakkında bilgiler verilmiştir. Kullanılan terim ise "Gold Wash"tır[215].

2000 yılından sonra Altın Mika Astarlı keramik grubu Bademgediği kazı sonuçları makalesinde karşımıza çıkar. 2002 yılındaki makalede "Gold Wash"[216], 2005 yılındaki makalede "Altın Yaldızlı Seramik"[217], 2007 yılındaki makalede "Gold Wash"[218], 2009 yılındaki makalede "Gold Wash"[219] ve son olarak 2015 yılında R. Meriç ve A. K. Öz tarafından yazılan "Bademgediği Tepe (Puranda) Near Metropolis" adlı makalede yine "Gold Wash" terimi kullanılmıştır[220]. Bademgediği kazılarından sonra Altın Mika Astarlı keramik Kadıkalesi/Anaia kazı çalışmalarında karşımıza çıkar. 2003 yılında yayınlanan kazı sonuçları makalesinde "Altın Yaldız Kaplı Seramikler" ve "Gold

[210] Erkanal-Artzy-Kouka, 2003: 429.
[211] Votruba, 2011: 45.
[212] Votruba, 2012: 4.
[213] Votruba, 2015: 649.
[214] Bayne, 2000: 62.
[215] Matsumura, 2000: 123, 124.
[216] Meriç-Öz-Ekin, 2002: 89.
[217] Meriç-Öz-Meriç, 2005: 141.
[218] Meriç-Öz-Meriç-Aybek-Güngör, 2007: 244.
[219] Aybek-Öz-Meriç, 2009: 128.
[220] Meriç-Öz, 2015: 593.

Washing Ware" olarak isimlendirilmiştir[221]. Ayrıca 2006 yılında E. Akdeniz'in kaleme aldığı Kadıkalesi'nin 2001-2005 yılları arasındaki kazı çalışmaları hakkında bilgi verdiği makalede daha önce J. Mellaart'ın ortaya çıkarttığı "Lustrous Ware" ve "Gold Wash Ware" terimleri kullanılmıştır[222]. 2006 yılında Kuşaklı/Sarissa'da yapılan çalışmalarda Altın Mika Astarlı keramik grubunu "Goldglimmer Ware" ve "Gold Ware" olarak karşımıza çıkmaktadır[223].

2007 yılına geldiğimizde ise günümüze kadarki süreçte Altın Mika Astarlı keramikler hakkında yapılan en kapsamlı çalışma karşımıza çıkar. C. Kumakazi ve I. Nakai'nin kaleme aldığı "The Production Technique of Gold Wash Wares from Kaman-Kalehöyük" adlı makalede bölgede yaptıkları çalışmalarda elde ettikleri keramiklerin bu görünümü kazanması için hangi materyalin kullanıldığını ve bu keramiklerin hangi derece aralığında pişmiş olması gerektiği hakkında bilgi sunarlar. Kaman-Kalehöyük'te ele geçen Altın Mika Astarlı keramiklerin 900ºC derecenin altında pişirildiği ve üzerlerindeki parlaklığın nedeninin "Muskovit" adlı mika türünden geldiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Altın Mika Astarlı keramikler için J. Mellaart'ın literatüre kazandırdığı "Lustrous Ware" ve "Gold Wash" terimlerini kullanmışlardır[224].

2008 yılında 2 farklı terim Altın Mika Astarlı keramikler için kullanılmıştır. İlki Aigai kazı sonuçları makalesinde karşımıza çıkar. Keramiklerin üzerinde "Yaldızlı Astar" olduğu belirtilmiştir[225]. Bir diğer terim ise Çadır Höyük kazı sonuçları makalesinde yer alır. Üzerlerinde parlak astar olduğu belirtilen keramikler "Goldglimmer Ware" olarak adlandırılmıştır[226]. İlerleyen dönemde 2010 yılında S. Günel'in kaleme aldığı ve Miken kültürünün Çine Ovası'ndaki etkisini anlattığı makalede Çine-Tepecik Höyük'te ele geçen Altın Mika Astarlı keramikler "Gold-Mica Slip" olarak isimlendirilmiştir[227].

2011 yılına geldiğimizde karşımıza ilk olarak Asopos Tepesi kazı sonuçları makalesi çıkmaktadır. Altın Mika Astarlı keramiklerin yoğun olarak ele geçtiği

[221] Mercangöz, 2003: 128.
[222] Akdeniz, 2006: 7, 8.
[223] Mielke, 2006: 39-41.
[224] Kumazaki-Nakai, 2007: 183-188.
[225] Doğer vd, 2008: 220.
[226] Paley, 2008: 582.
[227] Günel, 2010: 30.

çalışmalarda 2 farklı terim kullanılmıştır. İlk terim J. Mellaart'ın ortaya çıkarttığı "Gold Wash"tır. İkinci terim ise ilk kez kullanılan "Altın Boya Astarlı" terimidir[228]. Asopos Tepesi hakkındaki bir diğer bilgi ise E. Konakçı'nın doktora tezinde yer alır. Asopos Tepe'si keramik özelliklerini anlatırken 2011 yılında olduğu gibi "Gold Wash" ve "Altın Boya Astarlı" keramik terimi kullanılmıştır[229]. Ayrıca 2011 yılında B. Duman ve Konakçı'nın Kolossai'nin keramik buluntularını anlattığı makalede Altın Mika Astarlı keramikler yer almış ve "Gold Wash" terimi kullanılmıştır[230]. 2011'de yayınlanan "The Oxford Handbook of Ancient Anatolia: (10,000-323 BCE)" adlı kitapta L. Kealhofer ve P. Grave'in kaleme aldığı ve Orta Anadolu Demir Çağı'nı anlattıkları bölümde Kaman-Kalehöyük keramiklerinin arasında Altın Mika Astarlı malların da olduğunu belirtmişlerdir. Ancak kullandıkları "Micaceous" ve "Gold Surfaced" terimleri daha öncekilerden oldukça farklıdır[231].

2012 yılına geldiğimizde daha önce literatürde yer almayan bir terim karşımıza çıkar. İkinci dönem Beycesultan Höyük kazı sonuçları makalesinde Altın Mika Astarlı keramikler "Altın Banyo Astar" olarak tanımlanmıştır[232]. Aynı yıl içerisinde E. Konakçı'nın doktora tezinde Ayasuluk keramiklerinin içerisinde Altın Mika Astarlı keramik özelliğine sahip keramiklerin olduğu ve bu keramiklerin "Gold Wash" veya "Altın Boya Astar" olarak isimlendirildiği görülmektedir[233]. Ayrıca 2016 yılında Konakçı'nın kaleme aldığı "Geç Tunç Çağı'nda Ayasuluk Tepesi" adlı makale içerisinde de Altın Mika Astarlı keramikler "Altın Boya Astarlı" olarak isimlendirilmiştir[234].

Altın Mika Astarlı keramikler karşımıza 2014 yılında Hastane Höyük kazı sonuçları makalesinde çıkar. "Altın Yaldızlı"[235] olarak isimlendirilen bu tür keramikler bir sonraki yıl yayınlanan kazı sonuçları makalesinde "Altın Taklidi", "Yaldızlı" veya "Mikalı Sarı" olarak isimlendirilmiştir[236]. 2015 yılında Kandılkırı ve Uşaklı Höyük'te Altın Mika Astarlı keramikler tespit edilmiştir. U. O. Akay'ın yazdığı doktora tezinde

[228] Şimşek, 2011: 448.
[229] Konakçı, 2012: 412-416.
[230] Duman-Konakçı, 2011: 259, 260.
[231] Kealhofer-Grave, 2011: 434.
[232] Abay-Dedeoğlu, 2012: 316.
[233] Konakçı, 2012: 108-110.
[234] Konakçı, 2016: 146.
[235] Akdeniz, 2014: 128.
[236] Akdeniz-Şahin-Erön, 2015: 124, 125.

Kandılkırı'nda bu tür keramiklerin olduğu belirtilmiştir. "Gold Wash" ve "Altın Mika Astarlı" terimi aynı anda kullanılmıştır[237]. Uşaklı Höyük 2008-2012 yüzey araştırması hakkında bilgi veren kitapta Altın Mika Astarlı keramiklere yer verilmiştir. J. Mellaart'ın ortaya çıkarttığı "Gold Wash" terimi bu tür keramikler için kullanılmıştır[238]. 2016 yılına geldiğimizde Kaymakçı Arkeoloji Projesi kazı sonuçları makalesinde C. H. Roosevelt Altın Mika Astarlı keramiklerin varlığından bahsetmiş ve "Altın Boya Astar" terimini kullanmıştır[239]. Son olarak 2017 yılında Tripolis Antik Kenti'nin etrafında yer alan Akkaya (Yenice) ve Hamambükü Höyük hakkında E. Konakçı'nın yazdığı makalede Altın Mika Astarlı keramiklerden bahsedilmiş ve "Altın Boya Astar" terimi kullanılmıştır[240].

Görüldüğü üzere tezimin konusu olan Altın Mika astarlı keramikler 1937'li yıllardan itibaren araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Yaptıkları kazı ve yüzey araştırmaları sırasında bu özelliğin farkına varmış ve bunu belirtmişlerdir. Ancak çok farklı terimlerin kullanılması bu tür keramiklerin anlaşılması ve dağılımlarının belirlenmesini zorlaştırmıştır. Bir diğer konu ise araştırmacıların çoğunun sadece kendi buluntuları hakkında bilgi vermeleri, bu bilgileri sadece isim olarak belirtmeleri şuana kadar ortak bir kanı ve terimin kullanılmasını engellemiştir. Bilim insanlarının ortak görüşü ise MÖ II. binyılda yoğunluk gösteren bu keramiklerin altın kapların taklidi olduğu görüşüdür. Dönemde altının az bulunması ve bu nedenle insanların kaplarına altın parlaklığı kazandırıp bir üstünlük göstermek istediğini düşünürler. 2007 yılında C. Kumazaki ve I. Nakai'nin yayınladığı makale[241] şuana kadar yapılan en kapsamlı araştırmadır. Ancak bu araştırmada da bu tür keramiklerin hangi bölgelerde ve kronolojik açıdan hangi zaman dilimlerinde görüldüğünden bahsedilmemiştir.

Bütün bu bilgileri değerlendirdiğimde naçizane, keramiklerin üzerindeki sarı renkli parlaklığı sağlayan maddenin mika olması ve mikanın keramikler üzerinde bir katman olarak bilinçli bir şekilde yer alması nedeniyle bu keramikler için en uygun tanımın "Altın Mika Astar" olacağını düşünmekteyim.

[237] Akay, 2015: 110.
[238] Mazzoni-Daddi, 2015: 65.
[239] Roosevelt, 2016: 245.
[240] Konakçı, 2017: 32, 35-38.
[241] Kumazaki-Nakai, 2007: 183-188.

III.A. Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Kazılar

III.A.1. Beycesultan

Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği yerleşimlerden biri Beycesultan Höyük'tür. Gerek 1954-1959 yılları arasında J. Mellaart'ın yürüttüğü, gerekse de 2007 yılında E. Abay'ın başlattığı ve günümüzde de devam eden ikinci dönem kazılarında bu mal grubuyla karşılaşılmıştır.

Beycesultan keramik özelliklerinden biri olan Altın Mika Astarlı keramikleri J. Mellaart Parlak Keramik Türü (Lustrous Ware) olarak adlandırmştır. Bu tür kendi içerisinde üçe ayrılmıştır; Bakır Mika Astar (Copper Wash Ware), Gümüş Mika Astar (Silver Wash Ware) ve son olarak Altın Mika Astar (Gold Wash Ware). Bu üç tür içerisinde en az ele geçen tür Altın Mika Astarlı olandır. Mellaart Altın Mika Astarlı keramiklerin diğer iki türden farklı olarak açkılanmadığını belirtmiştir. Altın Mika Astarlı keramikler yoğunluk açısından III ve Ib tabakaları arasında karşımıza çıkmaktadır. Ancak Erken Tunç Çağı sonu ve Geç Tunç Çağı'nın sonunda da çok az sayıda ele geçmiştir. Mellaart bu tür keramiklerin metal kapların taklitleri olduğunu düşünmektedir. Ayrıca Mellaart Altın Mika Astarlı keramik grubunun Güneybatı Anadolu bölgesinde çok yaygın olmadığını ancak Lidya ve çevresinde bu tür keramikler Orta Tunç Çağı'ndan itibaren yoğun olarak görüldüğünü belirtir. Mellaart Altın Mika Astarlı keramiklerin Batı Anadolu kökenli olduğu ve altın madenlerinin yoğun olduğu bölgelerden geldiğini söylemiştir[242].

Kalkolitik Çağ'dan Geç Tunç Çağı'nın sonuna kadar 40 adet tabakanın tespit edildiği kazı çalışmaları sırasında en erken Altın Mika Astarlı keramik örneği X. tabakada görülmüştür. Erken Tunç Çağı'nın son evrelerine denk gelen bu tabakada J. Mellaart el yapımı, tek kulplu derin kabın üzerinde Altın Mika Astarın olduğunu belirtmiştir[243]. Bir diğer örnek ise VIa Erken Tunç Çağı tabakasında bulunan kaptır. Mellaart'ın depas veya iki kulplu içki kabı olarak adlandırdığı bu kap dönem için üniktir. Kap üzerinde Altın

[242] Mellaart-Murray, 1995: 100-105.
[243] Lloyd-Mellaart, 1962: 209.

Mika Astar uygulaması tespit edilmekte, ayrıca üzerinde kırmızı mat boya ile yapılmış bezemeler yer almaktadır[244].

Erken Tunç Çağı'nı temsil eden tabakalardan sonra Altın Mika Astarlı keramikler IVa/7. tabakasında görülmeye başlanmaktadır. J. Mellaart'ın parlak mal grubu (Lustrous Ware) başlığı altında yer alan Altın Mika Astarlı keramikler devetüyü, kırmızı, kahverengi veya pembemsi hamur renkli keramiklerde görülmektedir. Bu uygulama IVa/7. tabakası ile birlikte yoğunluk kazanmaktadır. Uygulamanın yapılış şekli için Mellaart fırça yardımı, batırma veya tüm kabın elle kaplanmış olabileceğini söylemektedir. Genellikle bu uygulamanın keramiğin dış kısmına yapıldığını belirtmiştir[245]. Herhangi bir kap veya parçasını Mellaart spesifik olarak belirtmemiştir. Ancak bu evrede görülen ve Geç Tunç Çağı'nda artan kase formlarında yoğun olarak ele geçmiş olduğunu söylemektedir[246].

Beycesultan Geç Tunç Çağı'nı temsil eden tabakalara gelindiğinde parlak mal grubu yoğunluk kazanır ve dönemin keramik özelliği açısından önemli bir yere sahiptir. Kronolojik olarak baktığımızda III/6. tabakada Bakır Mika Astarlı keramikler yoğun olarak karşımıza çıksa da, bunun yanı sıra Altın Mika Astarlı keramik örnekleri de ele geçmiştir[247]. Ele geçen örneklere baktığımızda karşımıza iki kap çıkmaktadır. İlk örnek yumurta kabuğu inceliğinde (Eggshell Ware) yapılmış bir sosluktur[248]. Diğer örnek ise devetüyü renk hamura sahip bir meyve tabağında tespit edilmiştir[249].

Beycesultan II/5b. tabakasına gelindiğinde Parlak Mal Grubu (Lustrous Ware) ele geçen keramiklerin %90'ında tespit edilmiştir. Altın Mika Astarlı keramiklerin içerisinde yer alan bu grup keramik genellikle devetüyü veya kırmızımsı hamur rengine sahiptir. Aynı zamanda içerisinde çok az katkı maddesi bulunmakta ve çok iyi şekilde pişirilmiştir. Diğer türlerin aksine Altın Mika Astarlı mal grubu üzerinde açkı işlemi uygulanmamıştır. Ayrıca J. Mellaart keramiklerin ovalanması sonucunda uygulanan mikanın yok olduğunu

[244] Lloyd-Mellaart, 1962: 233.
[245] Lloyd-Mellaart, 1965: 80, 81, 128.
[246] Lloyd-Mellaart, 1965: 129.
[247] Mellaart-Murray, 1995: 1.
[248] Mellaart-Murray, 1995: 4.
[249] Mellaart-Murray, 1995: 6.

belirtmiştir[250]. 2 adet gaga ağızlı testi, akıtacaklı testi, geniş küp[251], goblet[252] ve kase[253] üzerinde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. Ele geçen bu keramiklerin tümü devetüyü renkli hamura sahip ve çark yapımıdır.

Beycesultan Höyük Geç Tunç Çağı'nın son evrelerini temsil eden Ib/5a ve Ia/4. tabakalarında Altın Mika Astarlı keramikler az da olsa ele geçmiştir. Bu iki tabaka arasındaki fark ise Ia/4 tabakasına tarihlenen Altın Mika Astarlı örnekler üzerinde mat kırmızı renkli boyaların olmasıdır[254]. Genel olarak bakıldığında I/4-5a. tabakada bir adet çark yapımı, devetüyü hamur rengine sahip kase, üç adet çark yapımı, devetüyü hamur rengine sahip omurgalı kase, bir adet çark yapımı, kırmızı hamur rengine sahip omurgalı kase, bir adet çark yapımı, devetüyü renge sahip tutacaklı kase[255], iki adet çark yapımı, devetüyü hamur rengine sahip ve üzerinde mat kırmızı boyaya sahip gaga ağızlı testi, bir adet çark yapımı, devetüyü hamur rengine sahip ve mat kırmızı boyalı yonca ağızlı testi ile bir adet çark yapımı devetüyü hamur rengine sahip yonca ağızlı testi üzerinde Altın Mika Astar tespit edilmiştir[256].

Günümüzde yapılan kazılarda ise Altın Mika Astarlı keramikler devetüyü, kiremit ve kahverengi hamur rengine sahip, iyi pişirilmiş ve çark yapımı olarak ele geçmiştir. Ele geçen kap formları ise; basit dışa kalınlaştırılmış ağızlı çanaklar, kadehler, meyvelikler, keskin omuzlu çanaklar, dışa çekik ağız kenarlı veya yarı küresel çanaklarda Altın Mika Astarlı keramikler tespit edilmiştir[257].

Sonuç olarak bakıldığında Beycesultan Höyük kazılarında Erken Tunç Çağlar'ın sonu ve Orta Tunç Çağlar'da az sayıda Altın Mika Astarlı keramiklerin görülmeye başlandığı ve Geç Tunç Çağı'nı temsil eden tabakalarda ise yoğun olarak temsil edildiği kanıtlanmıştır. Kap formlarına bakacak olursak uzun boyunlu küp, meyve tabağı, kase, sosluk, gaga ağızlı testi gibi çeşitli formlarda karşımıza çıkmıştır[258]

[250] Mellaart-Murray, 1995: 21.
[251] Mellaart-Murray, 1995: 24.
[252] Mellaart-Murray, 1995: 26.
[253] Mellaart-Murray, 1995: 28.
[254] Mellaart-Murray, 1995: 56, 57.
[255] Mellaart-Murray, 1995: 60, 61.
[256] Mellaart-Murray, 1995: 63.
[257] Abay-Dedeoğlu, 2012: 316.
[258] Mellaart-Murray, 1995: 40.

III.A.2. Aphrodisias

Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği yerleşimlerden biri de Aphrodisias'dır. Aydın İli Dandalas Vadisi'nde yer alan Aphrodisias Antik Kenti üzerinde Neolitik Çağlar'dan Bizans Dönemi'ne kadar kesintisiz bir iskan görülmektedir. Yerleşim üzerinde yapılan çalışmalar Altın Mika Astarlı keramikler için önemli bir rol oynamaktadır[259].

Aphrodisias keramikleri üzerinde yapılan çalışmalarda en yaygın dekorasyon öğesinin astar olduğu anlaşılmıştır. Birçok farklı astar uygulamasının kullanıldığı belirlenen Aphrodisias kazılarında Altın Mika Astarlı keramik sıvı dekorasyon astar uygulaması (Liquid Decoration-Slip) başlığı altında toplanmıştır. Beycesultan'da olduğu gibi yoğun mika katkısı ile uygulanan bu astar türünün dönemin metal kaplarını taklit amaçlı yapıldığı düşünülmektedir. Bandırma veya astar (wash or slip) olarak betimlenen Altın Mika Astarın keramiğin pişirilmesinden önce üzerine sürüldüğünü varsayılmaktadır. Ayrıca J. Mellaart'ın da belirttiği gibi keramik ovalandığı veya yıkandığında bu astarın çıktığı belirtilmiştir[260].

Metal kaplara benzetmek amacıyla ve mika kullanılarak yapılan astar, Aphrodisias kazıları sırasında çıkan bütün keramikler içerisinde %7'lik bir orana sahiptir. En yaygın görüldüğü dönem ise Geç Tunç Çağı'dır. Aphrodisias Geç Tunç Çağı'na ait ele geçen keramiklerin %62'sinde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. Bu kullanım Demir Çağı'na geldiğinde ise %9'luk bir orana kadar gerilemektedir[261]. Orta Tunç Çağı keramiklerinde görülmeyen Altın Mika Astar uygulaması Aphrodisias'ın Geç Tunç Çağı'nı yansıtan en önemli özelliklerden biridir.

Altın Mika Astar uygulamasının yapıldığı Geç Tunç Çağı keramiklerinin özellikleri çark yapımı olması ve iyi pişmesidir. Hamur rengi genellikle kırmızı ve kırmızının tonlarıdır. Az da olsa devetüyü-bakır hamur rengine sahip örnekler ele geçmiştir. Ele geçen örneklerin çoğunda Altın Mika Astar uygulaması keramiğin iç ve dışına uygulanmıştır. Bazı örneklerde ise sadece dış kısmına uygulandığı görülmektedir. Dekorasyon amaçlı olarak Altın Mika Astar ile birlikte kırmızı, kahverengi ve siyah

[259] Joukowsky, 1986a: 19.
[260] Joukowsky, 1986a: 306, 307.
[261] Joukowsky, 1986a: 308.

renkli boya bezeme kullanılmıştır. Form açısından Altın Mika Astarlı keramikleri incelediğimizde karşımıza çeşitli formlar çıkmaktadır. Gaga ağızlı testi, kase, kulplu kaseler, küp, akıtacaklı testi, yonca ağızlı testi, omurgalı kase, kulplu derin kase, ortasında delik bulunan disk, boyunlu kase[262], tabak, omurgasız kase, krater[263], depolama kapları[264], bardak, pithos[265] formları üzerinde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. Altın Mika Astar ve boyanın birlikte kullanıldığı keramikler Geç Tunç Çağı'nda ele geçen akıtacak parçalarının neredeyse hepsinde, oval kulplar, yatay kulplar ve tanımlanamayan keramik parçaları üzerinde kırmızı, kahverengi ve siyah boya bezeme ve Altın Mika Astar aynı anda kullanılmıştır[266].

Demir Çağı'na gelindiğinde Altın Mika Astar uygulamasının azaldığını %62'lik bir orandan %9'luk bir orana kadar gerilediği belirtilmiştir. Bu dönem içerisinde ele geçen keramik özelliklerine baktığımızda ise kırmızı ve devetüyü-bakır hamur rengine sahip, çark yapımı ve iyi pişirilmiş örnekler karşımıza çıkmaktadır. Keramiklerin iç ve dış yüzeylerine Altın Mika Astar uygulaması yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Geç Tunç Çağı'nda olduğu gibi kırmızı, kahverengi ve siyah boya bezemeli örnekler ile birlikte kullanılmıştır. Form açısından keramikleri incelediğimizde çok fazla örnek olmasa da kase, ortasında delik bulunan diskler, tanımlanamayan keramik parçaları[267], akıtacaklar ve krater formları üzerinde Altın Mika Astar tespit edilmiştir[268].

Sonuç olarak Altın Mika Astarlı keramikler Geç Tunç Çağı'nda ortaya çıkmış ve dönemin en çok kullanılan uygulaması haline gelmiştir. Gerek buluntuların sayısı gerekse formların çeşitliliği bu durumun kanıtı niteliğindedir. Altın Mika Astarlı keramiklerin yoğunluğu Demir Çağı'nın erken evrelerinde de devam etse de ilerleyen dönemde varlığını sürdürememiştir.

[262] Joukowsky, 1986b: 683, 684, 686, 688, 690, 692, 696.
[263] Marchese, 1976: 402.
[264] Marchese, 1976: 404.
[265] Marchese, 1976: 410.
[266] Marchese, 1976: 408, 411.
[267] Joukowsky, 1986b: 642, 700, 702, 704.
[268] Marchese, 1976: 399.

III.A.3. Asopos Tepesi

Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği bir diğer yerleşim Laodikeia Antik Kenti'nin kuzeybatısında yer alan Asopos Tepesi'dir. Geç Kalkolitik Çağ'dan Roma Dönemi'ne kadar uzanan bir iskan olduğu saptanan Asopos Tepesi'nde VI. tabaka Orta Tunç Çağı'nı, V. tabaka ise Geç Tunç Çağı'nı temsil etmektedir[269].

Altın Mika Astarlı keramikler ilk olarak Asopos Tepesi'sinin VI. tabakasında görülmeye başlanmıştır. Orta Tunç Çağı'nın sonlarına doğru görülen örnekler ele geçen keramiklerin %3'lük bir kısmını temsil etmektedir. Keramikler açık kahverengi ve devetüyü renkte hamur rengine sahiptirler. Keramiklerde katkı oranı az ve ince niteliktedir. Çark yapımı olan örneklerin tümü iyi pişmiştir. Beycesultan ve Aphrodisias örneklerinde olduğu gibi hiçbir örnek üzerinde açkılama işlemi uygulanmamıştır[270]. Form açısından ele geçen örnekler incelendiğinde basit ağız kenarlı sığ çanaklar, basit ağızlı çanaklar, dışa eğik basit ağızlı çanaklar, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar, dışa eğik basit ağız kenarlı keskin omuzlu çanaklar, içe eğik yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin omuzlu çanaklar, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı boyunsuz çömlek, basit ağız kenarlı keskin omuz ve gövdeli çömlek, dışa çekik boyunlu çömlek, yonca ağızlı testi ve gaga ağızlı testi formları karşımıza çıkmaktadır[271].

Yapılan kazı çalışmaları sonucunda Geç Tunç Çağı'nı temsil eden V. tabakada 11 adet farklı mal grubu tespit edilmiştir. E. Konakçı'nın "Altın Boya Astarlı" olarak isimlendirdiği Altın Mika Astarlı keramik grubu V. tabaka içerisinde % 36'lık bir yoğunluğa sahiptir[272]. Keramiklerin hamur rengi genellikle açık kahverengi veya devetüyü renktedir. Ancak açık kırmızı, krem ve kiremit hamur rengine sahip örneklerde tespit edilmiştir. Ele geçen keramikler Beycesultan ve Aphrodisias örneklerinde olduğu gibi açkısız olarak ele geçmiştir. Altın Mika Astarlı keramiklerin büyük bölümü iyi pişmiştir. Mika ve kum katkısı fazla olan örneklerde kaba katkı gözlemlenmemiştir[273].

Form açısında incelediğimizde çok farklı formlar üzerinde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. Dışa eğik basit ağız kenarlı sığ çanak, dik basit ağız kenarlı

[269] Şimşek, 2011: 447.
[270] Dedeoğlu-Konakçı, 2015: 199; Konakçı, 2012: 251-255.
[271] Konakçı, 2012: 258-307.
[272] Konakçı, 2012: 458.
[273] Konakçı, 2012: 500-505.

sığ çanak, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanak, keskin omuzlu basit ağız kenarlı çanak, iç bükey yükselen basit ağız kenarlı çanak, dışa kalınlaştırılmış ağızlı boyunsuz çanak, yonca ağızlı testi, gaga ağızlı testi, çaydanlık formları üzerinde Altın Mika Astar tespit edilmiştir. Ayrıca ele geçen düz ve halka dipler, kaideler üzerinde de varlığı saptanmıştır[274].

Aphrodisias ve Beycesultan örneklerinde görüldüğü gibi Asopos Tepesi'nde de boya bezeme ve Altın Mika Astar uygulamasının aynı anda uygulandığı örnekler ele geçmiştir. Genellikle mat kırmızı renkte boyanın kullanıldığı bezemeler; daire içerisi ve dışarısında tarama, yarım daire, dikey-yatay bant ve dalgalı hatlar şeklinde yapılmıştır[275]. Form açısından iç bükey basit ağız kenarlı keskin gövdeli halka dipli çanaklar üzerinde boya bezeme ve Altın Mika Astar sıkılıkla görülmektedir[276].

Sonuç olarak Asopos Tepesi'nde Orta Tunç Çağı'nda başlayan ve Geç Tunç Çağı ile birlikte Altın Mika Astar uygulamasının keramikler üzerinde görülmeye başladığı ve yoğun bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

III.A.4. Kandilkırı

Laodikeia Antik kenti içerisinde bulunan Kandilkırı yerleşim yeri Eski çalışmalarda prehistorik Batı Nekropolü olarak bilinmektedir. Yapılan kazı çalışmaları sırasında Erken Tunç Çağı'na ait keramiklerin tespit edilmesi üzerine yapılan N27 plankaresindeki çalışmalar sonucunda 5 tabaka tespit edilmiştir. 5. tabaka Erken Kalkolitik, 4. tabaka Erken Tunç Çağı II, 3. ve 2. tabakalar Erken Tunç Çağı III ve son olarak 1. tabaka ise Hellenistik-Roma-Bizans dönemlerini kapsamaktadır[277].

Kandilkırı Erken Tunç Çağları keramik özellikleri arasında Altın Mika Astar olduğu tespit edilmiştir. Erken Tunç Çağı III dönemine denk gelen tabakada ele geçen tek örnek el yapımı bir kulptur. Açık devetüyü renk hamura sahip olan bu kulp parçasının hangi formda olduğu tanımlanamamıştır. Üzerine sürülen mika daha sonra bir işlem görmemiştir[278].

[274] Konakçı 2012: 516-552.
[275] Konakçı 2012: 552.
[276] Konakçı 2012: 533, 534.
[277] Akay, 2015: 23-25.
[278] Akay, 2015: 422,423.

Kandilkırı yerleşmesinde ele geçen bu tek örnek Altın Mika Astar uygulamasının kronolojik olarak hangi dönemden itibaren karşımıza çıktığını görmemiz için önem taşımaktadır.

III.A.5. Çine-Tepecik Höyük

Aydın İli içerisindeki Çine Çayı'nın kenarında yer alan höyük üzerinde yapılan çalışmalarda 4 ana tabaka tespit edilmiştir. Neolitik Dönem'den Klasik Çağlar'a kadar ilerleyen bu tabakalar içerisinde 1. ve 2. tabakalar MÖ II. binyılı temsil eder ve Batı Anadolu Tunç Çağları için önemli bir yere sahiptir[279].

Yapılan kazı çalışmalarında hem yerel hem de Miken kökenli keramik eserler ortaya çıkartılmıştır. Keramik incelemeleri sırasında yerel üretim Miken keramikleri arasında Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. Kazıcısının "Gold-Slip" olarak adlandırdığı Altın Mika Astar uygulaması iyi ve orta derecelerde pişirilmiş kase ve çanak formlarında oldukça yaygın olarak görülmektedir[280].

Çine-Tepecik Geç Tunç Çağı Miken taklidi keramikler üzerinde Altın Mika Astar uygulaması bir ilk niteliğini taşımaktadır. Sonuç olarak Çine-Tepecik Höyük sakinleri hem yerel, hem de ithal özellikleri birleştirmişlerdir.

III.A.6. Kadıkalesi/Anaia

Aydın İli Kuşadası İlçesi'nde yer alan Kadıkalesi Altın Mika Astarlı keramiklerin tespit edildiği höyüklerden bir diğeridir[281]. Yapılan kazı çalışmalarında toplam 5 tabaka tespit edilmiştir. V. tabaka Erken Tunç Çağı, IV. tabaka Orta Tunç Çağı'nı, III. tabaka Geç Tunç Çağı'nı, II. tabaka Antik Yunan ve Roma Dönemini, son olarak I. tabaka ise Bizans ve Osmanlı Dönemleri'ni temsil etmektedir[282].

III. tabakayı temsil eden keramik buluntular incelendiğinde daha önce J. Mellaart'ın Beycesultan keramikleri için kullandığı parlak mal grubu (Lustrous Ware) karşımıza çıkmaktadır. Bu grup içerisinde Altın Mika Astarlı keramikler yer almaktadır. Ele geçen Altın Mika Astarlı keramikler kırmızımsı veya devetüyü renkli hamura sahip

[279] Günel, 2014: 85.
[280] Günel, 2010: 30.
[281] Akdeniz, 2006: 1.
[282] Akdeniz, 2006: 7.

iyi pişmiş olarak sınıflandırılmıştır. Kazı çalışmaları sırasında kase, çanak, tabak ve bardak formlarında yoğun olarak Altın Mika Astar uygulaması gözlemlenmiştir[283].

III.A.7. Hastane Höyük

Manisa İli Akhisar İlçesi'nde Kethüda Mahallesi'nde yer alan Hastane Höyük'de[284] Erken, Orta ve Geç Tunç Çağları, Hellenistik Dönem, Roma Dönemi, Bizans Dönemi ve Osmanlı Dönemi'ne ait buluntular tespit edilmiştir[285]. Höyük üzerinde daha önce yapılan inşaat çalışmaları höyüğün tabakalanmasının net olarak ortaya konmasını engellemektedir.

Yapılan kazı ve sondaj çalışmalarında ele geçen Orta Tunç Çağı ve Geç Tunç Çağı keramikleri üzerinde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. E. Akdeniz'in "Altın Yaldızlı" olarak adlandırdığı keramikler yoğun olarak ele geçmiştir. Yapılan incelemelerde Geç Tunç Çağı'na ait keramikler üzerinde diğer dönemlere karşın yoğun bir mika kullanımı vardır. Orta Tunç Çağı ve Geç Tunç Çağı'na ait keramik formlarına baktığımızda çanak, çömlek, az sayıda kase ve "S" profilli çömlekler yoğundur[286].

E. Akdeniz daha önce de J. Mellaart'ın da belirttiği gibi Altın Mika Astarlı keramiklerin dönemin altın kaplarının taklidi olduğunu ve bu uygulamanın altına benzediği için yoğun bir şekilde kullanıldığını belirtmektedir[287].

III.A.8. Bademgediği Tepe

Höyük İzmir İli'nin Torbalı İlçesi'nde Metropolis Antik Kenti'nin yanında yer almaktadır[288]. Höyük üzerinde yapılan çalışmalarda 6 adet tabaka tespit edilmiştir. I. tabaka Geometrik Dönem, II. tabaka Geç Tunç Çağı sonları (MÖ 1030-1180), III. tabaka Geç Tunç Çağı (MÖ 1300-1375), IV. ve V. tabakalar Geç Tunç Çağı (MÖ. 1375-1430) ve son olarak VI. tabaka Orta Tunç Çağı'nı (MÖ 1500-1575) temsil etmektedir[289].

[283] Akdeniz, 2006: 8; Mercangöz, 2003: 128.
[284] Akdeniz, 2015: 121.
[285] Akdeniz, 2014: 128.
[286] Akdeniz, 2014: 128; Akdeniz, 2015: 125-127.
[287] Akdeniz, 2014: 128.
[288] Meriç-Öz, 2015: 589.
[289] Meriç-Öz, 2015: 594.

Kronolojik olarak baktığımızda Altın Mika Astarlı keramikler ilk olarak VI. tabakada tespit edilmiştir. Az sayıda ele geçen örnekler nedeniyle detaylı bilgi sahibi olamadığımız keramikler hakkında R. Meriç Geç Tunç Çağları'nı temsil eden tabakalardan bir karışma olabileceğini belirtmiştir[290]. VI. tabakadan sonra Altın Mika Astarlı keramikler V-III tabakalar arasında daha sıklıkla görülmeye başlanmıştır. Ele geçen keramikler yerel üretim ve kaliteli bir şekilde yapılmıştır. Form açısından klasik Batı Anadolu Geç Tunç Çağı keramiklerin genellemesi yapılmıştır[291]. Ayrıntılı olarak bir çaydanlık çiziminde Altın Mika Astar uygulamasının yapıldığı vurgulanmıştır[292].

Altın Mika Astarlı keramikler son olarak II. tabakada görülmektedir. Ele geçen örneklerin Aphrodisias Geç Tunç Çağı, İzmir-Menemen bölgesi ve Beycesultan I/4-5a. tabaka ile benzer olduğu belirtilmiştir. Form açısından bakıldığında kadeh, kase, çanak, kulplu çanak, "S" profilli kase ve omurgalı çanak formları üzerinde Altın Mika Astar tespit edilmiştir[293].

Genel olarak baktığımızda Altın Mika Astarlı keramikler ilk olarak Bademgediği Tepe Orta Tunç Çağı tabakalarında az sayıda olsa da görülmektedir. Geç Tunç Çağı'na gelindiğinde ise dönemin genelinde bir kullanım söz konusu olduğu kesindir.

III.A.9. Ayasuluk Tepesi

Altın Mika Astarlı keramiklerin görüldüğü bir diğer yerleşim İzmir İli'nin kuş uçuşu 58 km güneyinde bulunan Selçuk İlçesi içerisinde yer alan Ayasuluk Tepesi'dir[294]. Geç Kalkolitik Dönem'den Osmanlı Dönemi'ne kadar iskan görmüş alan üzerinde toplam 14 tabaka tespit edilmiştir[295].

Altın Mika Astarlı keramikler ilk olarak karşımıza XI. tabaka olan Orta Tunç Çağı'nda çıkar. XIb (MÖ 2000-1900) ve XIa (MÖ 1900-1800) olarak iki farklı evreye ayrılan Orta Tunç Çağı tabakalarından XIb. tabakasında Altın Mika Astarlı keramikler ele geçmemiştir. İlk örnekler XIa tabakasından gelmektedir. Çok fazla sayıda ele geçmeyen Altın Mika Astarlı keramikler, Geç Tunç Çağı ile birlikte yoğunluk

[290] Meriç-Öz, 2015: 604.
[291] Meriç-Öz-Meriç-Aybek-Güngör, 2007: 244.
[292] Meriç-Öz, 2015: 603.
[293] Meriç-Öz, 2015: 593, 598.
[294] Konakçı, 2016: 135.
[295] Konakçı, 2016: 138.

kazanmaktadır. XIa tabakasındaki Altın Mika Astarlı keramiklerin hamur rengi açık kırmızı ve kızıl kahverengi olarak tespit edilmiştir. Katkı maddesi olarak ele geçen keramiklerin tümünde ince katkı malzemesi kullanılmıştır. İyi pişmiş olarak ele geçen keramiklerin formlarına bakacak olursak karşımıza keskin omuzlu, dışa kalınlaştırılmış dışa çekik ve dışa eğik ağız kenarlı çanak, ağız kenarı yuvarlatılmış, keskin omuzlu içe eğik ağızlı çanakl, dışa çekik basit ağız kenarlı çanak ve içe eğilmiş dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklarda Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştr[296].

Orta Tunç Çağı'ndan sonra Altın Mika Astar uygulaması Geç Tunç Çağı'nda daha yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. X. tabakadaki keramiklerin %16'sı üzerinde Altın Mika Astar uygulaması vardır[297]. Ele geçen keramikler çark yapımı olup iyi bir pişime sahiptir. Hamur rengi olarak devetüyü, açık kahverengi, açık devetüyü, açık kırmızı ve kızıl kahve renkleri görülmektedir. Kötü pişmiş veya kaba mal grubuna ait örnekler ele geçmemiştir[298]. Altın Mika Astarlı olarak ele geçen keramiklerin formlarını incelediğimizde dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanak, dışa dönük ağız kenarlı, keskin gövdeli çanak, basit ağız kenarlı kase, dışa çekik içbükey çanak, içe eğik yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin gövdeli çanak, içe eğik yuvarlatılmış ağız kenarlı çömlek, dışa kalınlaştırılmış içe çekik ağızlı boyunsuz çömlek, ağız kenarı hem içe hemde dışa kalınlaştırılmış boyunsuz çömlek, bir adet çömlekçik, bardak ve çift kulplu kaplar karşımıza çıkmaktadır[299].

Genel olarak ele aldığımızda Ayasuluk Tepesi Orta Tunç Çağları sonlarına doğru az da olsa görülmeye başlayan Altın Mika Astarlı keramikler Geç Tunç Çağı ile birlikte yoğun bir kullanım görmüştür. Genel olarak çanak ve çömlek formları yoğun olarak görülmektedir.

III.A.10. Liman Tepe

Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği bir diğer kazı alanı İzmir İli Urla İlçesi'nde yer alan Liman Tepe'dir[300]. Günümüze kadar yapılan çalışmalarda Orta

[296] Konakçı, 2012: 108-138.
[297] Konakçı, 2016: 147.
[298] Konakçı, 2012: 412-415.
[299] Konakçı, 2012: 419, 426 ,427 ,433-436.
[300] Erkanal-Şahoğlu, 2012b: 219.

Kalkolitik Çağ'dan Protogeometrik Dönem'e kadar kesintisiz bir iskan olduğu tespit edilmiştir.

Altın Mika Astarlı keramikler ilk olarak Liman Tepe'nin Erken Tunç Çağı II dönemine temsil eden V. tabakasında karşımıza çıkmaktadır[301]. Yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkartılan koridorun kuzeydoğusunda ele geçen tüm kap örnekleri içerisinden bir tanesi Altın Mika Astar uygulaması içermektedir[302]. Aynı tabakaya tarihlenen bir diğer örnek ise yatay kulplu derin çanak parçasıdır. Ele geçen keramik parçasının iç ve dış kısmında Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir[303].

Erken Tunç Çağı sonrasında Altın Mika Astarlı keramikler Liman Tepe Geç Tunç Çağı (II. tabaka) tabakalarında belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ele geçen örneklerin hepsi çark yapımı, iyi derecede pişirilmiş, devetüyü veya kırmızı hamur rengine sahip keramiklerdir. Genellikle ince nitelikli olarak adlandırılan keramikler üzerinde uygulanan Altın Mika Astar az sayıda da olsa kaba keramikler üzerinde de tespit edilmiştir. Form açısından Altın Mika Astar uygulaması çoğunlukla açık kap formları üzerinde uygulanmıştır. Kapların hem iç kısmı hem de dış kısmına uygulandığı tespit edilmiştir[304]. II. tabakada ele geçen örneklerin formları ise dışa eğik basit ağız kenarlı küresel gövdeli çanak, küresel gövdeli içe eğik ağızlı çanak, hafif dışa çekik ağızlı konik gövdeli çanak, hafif konik gövdeli yatay kulbu olan dışa çekik ağızlı çanak, "S" profilli dışa eğik basit ağız kenarlı çanak, yatak iki adet kulplu dışa çekik ağızlı krater, küresel gövdeye sahip dışa çekik ağızlı çömlek ve dışa doğru açılan gövdeli dışa çekik ağızlı çömlekler görülmektedir[305].

III.A.11. Kocabaş Tepe

Altın Mika Astarlı keramiklerin tespit edildiği bir diğer yerleşim ise İzmir'in kuş uçuşu 19 km güneyinde yer alan Menderes İlçesi'nin Değirmendere kasabasının 4 km kuzeyindeki Kocabaş Tepe'dir. 1996 yılında keşfedilen ve 1997-1999 tarihleri arasında yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda alanda Orta Tunç Çağı'nı temsil eden 3 ayrı

[301] Votruba, 2011: 45.
[302] Erkanal-Artzy-Kouka, 2003: 429.
[303] Erkanal, 1998: 386.
[304] Votruba, 2012: 52.
[305] Votruba, 2012: 243, 254, 256, 261, 262, 281, 291, 292.

tabaka, Geç Tunç Çağı ve Protogeometrik Dönem'e ait keramik kalıntıları tespit edilmiştir[306].

Altın Mika Astarlı keramikler Kocabaş Tepe Orta Tunç Çağı'nın bütün evrelerinde yer almaktadır. "Sarı Mika Astarlı" olarak isimlendirilen keramikler III. tabaka (Orta Tunç Çağı I) ve I. tabaka (Orta Tunç Çağı III) içerisinde yer alan keramik gruplarının %1'lik bölümü üzerinde tespit edilmiştir. II. tabaka (Orta Tunç Çağı II) keramikleri içerisinde ise I. ve III. tabakada ele geçen orandan daha az karşımıza çıkmaktadır. Tespit edilen keramikler iyi derecede pişmiş, içerisinde küçük ebatlarda taş, kalker ve mika katkısı bulunan hamura sahiptir. Ayrıca pembemsi krem renkli hamur ve astarları bulunmaktadır[307].

III.A.12. Bayraklı Höyüğü

İzmir şehir merkezine kuş uçuşu 5 km, İzmir Körfezi'ne ise 695 m mesafede yer alan Bayraklı Höyüğü üzerinde yapılan çalışmalarda geniş alana yayılmış bir Hellenistik Dönem kalıntıları altında Erken Tunç Çağı'na kadar uzanan buluntu grubu tespit edilmiştir. Hellenistik Dönem dışında Tunç Çağları'nın temsil edildiği ve üzerine çalışıldığı alan kısıtlı olduğu için ne yazıkki geniş bir bilgiye sahip değiliz[308].

Bayraklı Höyük Altın Mika Astarlı keramiklerinden ilk olarak E. Akurgal bahsetmektedir. B açmasında yaptığı çalışmalarda Orta Tunç Çağı'na denk gelen bölümde ele geçen bazı keramikleri "Yaldızlı Keramikler" olarak adlandırmıştır. Bayraklı II. tabaka keramiğinde ele geçen tabak ve kase formlarındaz bazı örneklerin üzerlerinde Altın Mika Astar uygulamasının görüldüğünü belirtmiştir. Keramik özellikleri açısından çark yapımı, kırmızı renkte hamura sahip, pürüzlü bir yüzeye sahip olduğunu da vurgulamıştır[309].

Bayraklı Höyük'te ele geçen Altın Mika Astarlı keramikler hakkında bir diğer bilgi ise N. Bayne'nin yaptığı çalışmadan gelmektedir. 14 farklı evreye ayırdığı Tunç Çağları'n 1-3 evresini Erken Tunç Çağları'na 4-14 evrelerini ise MÖ II. binyıla tarihlemektedir. Altın Mika Astarlı keramikler MÖ II. binyılın başlarında yani 4-6.

[306] Aykurt, 2006: 113.
[307] Aykurt, 2004: 22.
[308] Bayne, 2000: 61.
[309] Akurgal, 1950: 5.

evrelerde karşımıza çıkmaktadır. Genellikle çark yapımı keramiklerin ele geçtiği evrelerde kırmızı ve devetüyü renk hamura sahip örnekler üzerinde ele geçen bu tür genellikle devetüyü renkli keramiklerde görülmektedir. Daha sonraki 7-10. ve 11-14. evrelerinde ise Altın Mika Astarlı keramikler çok az sayıda tespit edilmiştir[310].

Son olarak 2015 yılında başlatılan ve Bayraklı Höyük prehistorik dönemleri hakkında bilgi edinmemizi sağlayan kazılarda Orta Tunç Çağı'nı temsil eden tabakalar içerisinde Altın Mika Astarlı keramikler açık devetüyü hamur renkli keramikler üzerinde tespit edilmiştir[311].

III.A.13. Panaztepe

Batı Anadolu'da Altın Mika Astarlı keramiklerin tespit edildiği bir diğer yerleşim Panaztepe'dir. İzmir İli'nin 28 km kuzeybatısında, Menemen İlçesi'nin ise kuş uçumu 12 km kuzeybatısında yer alan Panaztepe üzerinde 1985 yılından beri yapılan kazı çalışmalarda üç farklı alanda çalışmalar sürdürülmüştür. Mezarlık alanı, liman kent ve akropoliste yapılan kazı çalışmaları sonucunda Osmanlı Dönemi'nden Erken Tunç Çağları'nın sonuna kadar iskan tespit edilmiştir[312].

Altın Mika Astarlı keramikler ilk olarak Liman Kent'te yüzey üzerinde bulunan bir kapakta görülmektedir. "Altın Yaldızlı" olarak isimlendirilen bu kapak Panaztepe'de bulunan ilk Altın Mika Astarlı keramiği temsil etmektedir. Daha sonra MÖ II. binyıla tarihlenen pithos mezarların kazıları sırasında "BR" adı verilen pithos mezarın yanına mezar hediyelerin arasında üç adet kap ele geçmiştir. Kaplardan kapaklı küçük vazo formlu olanın üzerinde Altın Mika Astar olduğu belirtilmiştir[313]. Altın Mika Astarlı keramiklere daha sonra Liman Kent kazılarında rastlanmaktadır. V. tabakanın (Geç Tunç Çağı) 3. evresinde yapılan kazılarda Altın Mika Astarlı kapak örneği ele geçmiştir. Bu örnek daha önce pithos mezarları kazısında bulunan örnekle benzerlik göstermektedir[314]. İlerleyen yıllarda Liman Kent üzerinde yürütülen kazı çalışmaları sırasında V. tabakanın 4. evresinde ele geçen tutamaklı ve ip deliği bulunan kapak üzerinde[315] ve yine V.

[310] Bayne, 2000: 62, 68-70, 79.
[311] Otman, 2017: 35.
[312] Karaaslan, 2006: 225.
[313] Erkanal-Özkan, 1998: 461, 462.
[314] Öktü-Karaaslan, 2006: 195.
[315] Öktü-Karaaslan, 2007: 407.

tabakanın 4. evresinde konik formda, yatay ip deliği ve silindirik biçimli tutamağa sahip bir kapak parçası üzerinde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir[316].

Panaztepe kazılarında Altın Mika Astarlı keramikler Liman Kent'te Geç Tunç Çağı tabakası ve evrelerinde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca MÖ II. binyıl ikinci yarısına tarihlenen pithos mezarlar içerisinde de bazı örnekler Altın Mika Astar uygulaması içermektedir[317].

III.A.14. Milet

Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği bir diğer yerleşim Aydın İli içerisinde yer alan Balat Köyü'nün 2 km kuzeyinde yer alan Milet antik kentidir. MÖ II. binyıl yerleşimi klasik dönemlerin tahribatına uğramış olsa da yapılan kazı çalışmalarında III (Orta Tunç Çağı), IV-VI (Geç Tunç Çağı) tabakalarının MÖ II. binyılı temsil ettiği belirlenmiştir[318].

Altın Mika Astarlı keramiklerin Milet kazılarındaki örnekleri hakkındaki bilgilerimiz A. Raymond'un 2005 yılında kaleme aldığı "Miletus In The Middle Bronze And Minoan Presence In The Eastern Aegean" adlı yayınlanmamış doktora tezinden gelmektedir. Orta Tunç Çağı keramiklerinin ele alındığı çalışmada III. tabaka içerisinde bir adet orta derecede pişirilmiş, devetüyü renkli hamura sahip, dışa çekik ağızlı, düz dipli, ve bir adet dikey kulbu olan bardak Altın Mika Astarlı olarak tanımlanmıştır.Bu bardak Milet antik kentinde yapılan kazı çalışmalarında ele geçen tek Altın Mika Astarlı keramiktir ve A. Raymond "Gold Wash" ve "Micaceous Wash" terimini kullanmıştır[319].

III.A.15. Kaman-Kale Höyük

Batı Anadolu dışında Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği nadir yerleşimlerden biri Kaman-Kale Höyük'tür. Ankara İli'nin 100 km güneydoğusunda, Kırşehir İli Kaman İlçesi'nin 3 km doğusunda yer almaktadır. Höyük üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda 4 adet tabaka tespit edilmiştir. I. tabaka Osmanlı Dönemi'ni (MS 1500-1600), II. tabaka Demir Çağları (MÖ 1200-400), III. tabaka Geç ve Orta Tunç

[316] Öktü-Karaaslan, 2008: 30.
[317] Şahoğlu, 2010:78-80
[318] Greaves, 2005: 45-47.
[319] Raymond, 2005: 51, 106.

Çağları (MÖ 2000-1200), IV. tabaka ise Eken Tunç Çağları'nı (MÖ 2300-2000) temsil etmektedir[320].

Yapılan kazı çalışmalarında Altın Mika Astarlı keramikler ilk olarak Kaman-Kale Höyük'ün III. tabakasında tespit edilmiştir. Form açısından çok net örneklere sahip olmasa da K. Matsumura iki farklı Altın Mika Astarlı keramik türünün olduğunu belirtmektedir. İlki gözle görülebilen mika parçaları ile yapılan astar uygulaması ikincisi ise gözle görülemeyen Altın Mika Astar uygulaması yapılmış keramiklerdir[321].

III. tabakadan sonra Altın Mika Astarlı keramikler II. tabakanın başlarında da tespit edilmiştir. III. tabakada olduğu gibi form açısından kesin ayrım yapılamasa da gözle görülebilen ve gözle görülemeyen olarak ikiye ayrılmıştır. 2007 yılında C. Kumazaki ve I. Nakai'nin Altın Mika Astar üzerinde yaptıkları çalışma büyük önem taşımaktadır. Altın Mika Astarlı keramiklerin yapım tekniğinin anlaşılması için yapılan çalışmada keramiklerin ortalama 800-900ºC derece arasında pişirildiğini, göz ile görülen örnekler üzerinde "Muskovit" türü mikanın kullanıldığını, gözle görülmeyen örnekler üzerinde ise "Flogopit" mikanın kullanıldığı tespit edilmiştir[322].

III.A.16. Uşaklı Höyük

Batı Anadolu dışında Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği bir diğer yerleşim yeri Uşaklı Höyük, Orta Anadolu'da Yozgat İli Sorgun İlçesi'nin batısında yer almaktadır[323]. Höyük üzerinde yapılan kazı ve yüzey araştırmaları sonucunda Geç Kalkolitik Dönem, Tunç Çağları, Demir Çağları ayrıca Roma ve Bizans Dönemi'ni yansıtan arkeolojik kanıtlar ele geçmiştir[324].

İlk olarak Altın Mika Astarlı keramikler yüzey araştırmaları sırasında karşımıza çıkmaktadır. J. Mellaart'ın literatüre kazandırdığı "Gold Wash" teriminin kulllanıldığı örnek sayısı 5 adettir. Ele geçen örneklerin 1 tanesi gövde parçası 4 tanesi ise omurgalı bir gövde yapısına sahip dışa çekik ağızlı çanak-kaselere aittir. Ele geçen örneklerde iki farklı Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. İlk uygulamada keramiğin içi ve dışı

[320] Omura, 2011: 1095, 1096.
[321] Matsumura, 2000: 123, 124.
[322] Kumazaki-Nakai, 2007: 183-188.
[323] Mazzoni-D'agostino-Orsi, 2014: 253.
[324] Mazzoni-Torri-D'Agostino-Orsi, 2016: 43.

devetüyü astar ve Altın Mika Astar uygulaması ile kaplanmıştır. Ele geçen bu örnek iyi pişmiş, katkı bakımından ince ve az katkılı ve kırmızı renkte hamur rengine sahiptir. İkinci uygulama da ise keramiğin dış yüzünde krem renkli bir astar ile birlikte Altın Mika Astar uygulaması vardır. Ancak mika yoğunluğu azdır. İç kısmında ise bol mikalı neredeyse transparan bir astar vardır. Ele geçen bu keramik diğer örneke olduğu gibi iyi pişmiş, katkı bakımından ince ve az katkılı bir yapıya sahiptir[325].

Ele geçen Altın Mika Astarlı keramikler Uşaklı Höyük çalışmalarında tam olarak belirli bir tabakaya yerleştirilememiştir. Yapılan çalışmalarda örneklerin Roma Erken İmparatorluk Dönemi'nden öteye gidemeyeceği belirtilmiştir[326].

III.A.17. Çadır Höyük

Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği bir diğer yerleşim yeri de Çadır Höyük'tür. Yozgat İli Peyniryemez Köyü'nün hemen yanında yer alan Çadır Höyük üzerinde yapılan çalışmalarda Neolitik Dönem'den İslami Dönem'e kadar kesintisiz 10 tabaka tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmalarda Geç Tunç Çağı'nı tesmsil eden IV. tabakanın geç evrelerinde Hitit keramikleri üzerinde Altın Mika Astarlı örneklerin varlığı tespit edilmiştir. "Gold Glimmer Ware" olarak adlandırılan örnekler hakkında verilen bilgiler çok sınırlıdır[327]. Ancak Altın Mika Astarlı keramiklerin Anadolu üzerindeki dağılımlarını öğrenmemiz açısından önemli bir örnektir.

III.A.18. Boğazköy/Hattuša

Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği bir diğer yerleşim yeri Hititler'in başkenti olarak da bilinen Boğazköy/Hattuša'dır. 180 hektarlık bir alana yayılmış olan bu yerleşim Ankara'nın 200 km doğusunda Çorum'da yer almaktadır[328]. İlk kazı çalışmalarının 1893 yılında başlatıldığı Boğazköy/Hattuša'da çalışmalar günümüzde de devam etmektedir. Yapılan araştırmalarda ilk iskanın Kalkolitik Dönem'e kadar uzandığı

[325] Mazzoni-Daddi, 2015: 65.
[326] Mazzoni-Torri-D'Agostino-Orsi, 2016: 49.
[327] Gorny, 2007: 21; Paley, 2008: 582; Steadman vd 2013: 133.
[328] Kealhofer-Grave, 2011: 424.

tespit edilmiştir. Daha sonra özellikle Tunç Çağları'nda Boğazköy/Hattuša'da yoğun iskan gözlemlenmiştir. Son olarak ise Demir Çağ'ında iskanın varlığı tespit edilmiştir[329].

Boğazköy kazılarında ele geçen ve MÖ II. binyıla tarihlenen Hitit keramikleri arasında Altın Mika Astar uygulamasının kullanıldığı örnekler ele geçmiştir. K. Bittel'in "Goldware" veya "Goldglimmer Ware" olarak isimlendirdiği keramikler[330] genellikle sarı ve kahverengi renk hamurlu keramikler üzerinde ince bir astar olarak tespit edilmiştir. Ele geçen keramiklerin çoğu çark yapımı olsa da bazı örnekler el yapımıdır. Orta ve iyi derecede pişirilmiş keramikler form açısından çeşitlilik gösterir. Kase, çanak, bardak ve tabak formları yoğundur. Ayrıca bazı Altın Mika Astarlı örnekler kırmızı boya bezeme ile birlikte karşımıza çıkar. Diğer kazı alanlarında ele geçmeyen Altın Mika Astar uygulamasına sahip pişmiş figürin parçaları Boğazköy/Hattuša kazılarında ele geçmiştir[331].

III.A.19. Kuşaklı/Sarissa

Sivas İli'nin 50 km güney batısında Altınyayla İlçesi Başören Köyü'nün kuş uçumu 4 km doğusunda yer alan Kuşaklı/Sarissa Altın Mika Astarlı keramiklerin ele geçtiği bir diğer yerleşim yeridir. Hitit Devleti başkentinin 210 km güneydoğusunda yer alan Kuşaklı/Sarissa üzerinde 1992 yılında başlatılan çalışmalar 2004 yılında son bulmuştur. Geç Tunç Çağı ve Demir Çağı'nda iskanın belirlendiği kent Hitit Devleti adına önemli bir yere sahiptir[332].

Yapılan çalışmalarda Hitit Dönemine ait keramikler içerisinde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. "Goldware" ve "Goldglimmer Ware" olarak isimlendirilen keramikler ele geçen keramikler arasında %0.19'luk bir yer kaplamaktadır. Sınırlı sayıda ele geçmiş olan örnekler toplam 5 adettir. Bu parçalar iyi ve orta pişme derecesine sahip çark yapımı sarı ve kahverengi hamur rengine sahip keramiklerdir. Ele geçen keramiklerin 2 tanesi testi, 2 tanesi kalın cidarlı çanak formunda ve son örnek bir kulp parçasıdır[333].

---

[329] Mielke, 2011: 1034, 1035.
[330] Bittel, 1937: 36, 37.
[331] Fischer, 1963: 32, 66, 111, 114-116, 131, 137, 142, 158, 159.
[332] Mielke, 2011: 1042-1045.
[333] Mielke, 2006: 39.

III.A.20. Alişar Höyük

Altın Mika Astarlı keramiklerin tespit edildiği bir diğer yerleşim yeri Alişar Höyük'tür. Yozgat İli'nin 47 km güneydoğusunda Kanak Su havzasında Boğazköy ve Kültepe'nin tam ortasında yer alan Alişar Höyük[334] üzerinde 1927-1932 yılları arasında H. H. von der Osten başkanlığında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalarda Kalkolitik Çağ'dan Demir Çağı'na kadar uzanan bir iskan tespit edilmiştir[335].

Yapılan çalışmalar sırasında Geç Tunç Çağı'na tarihlenen keramikler üzerinde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. "Goldglimmer Ware" olarak adlandırılan Altın Mika Astarlı keramiklerin tamamı çark yapımıdır. İyi pişime sahip örneklerde kase, çanak, gaga ağızlı testi formlarında bir çok parça ele geçmiştir. Hamur rengi açısından ise devetüyü ve tonlarında yapıldıkları gözlemlenmiştir[336].

[334] Gorny, 1995: 160.
[335] Schoop, 2011a: 163.
[336] Gorny, 1995: 162, Fig. 3.

III.B. Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Yüzey Araştırmaları

III.B.1. Kuzeybatı Anadolu Prehistorik Dönem Yerleşimleri Balıkesir ve Manisa/Akhisar Bölgeleri

Altın Mika Astarlı keramiklerin belirtildiği ilk yüzey araştırması D. French'in 1959-1960 yılları arasında Balıkesir, Manisa ve Akhisar bölgelerinde yaptığı yüzey araştırmasıdır[337].

Altın Mika Astarlı keramiklerin Batı Anadolu'daki yayılımının tespit edilmesi açısından büyük önem taşıyan bu çalışma sırasında Balıkesir'e bağlı Sındırgı'nın 2 km kuzeyinde Sındırgı Höyüğünde, Manisa İli'nin Akhisar İlçesi içerisinde Akırbey Çiftlik Höyük (Dağdeviren), Kennez I Höyük, Mecidiye Höyük, Süleymanlı Höyük ve Manisa İli içerisinde Tekeliler Höyük üzerinde Altın Mika Astarlı keramikler ele geçmiştir. French'in "Gold Wash" olarak isimlendirdiği bu tür keramiklerin tümü çark yapımı olarak ele geçmiş, hamur rengi açısından keramikler pembe ve soluk kahverengi renklere sahiptir. Kase, çanak ve küp formlarındaki keramikler üzerinde tespit edilmiştir[338]. Ayrıca D. French üzerlerinde Altın Mika Astar uygulaması olduğunu belirttiği bütün keramikleri MÖ II. binyıla tarihlemiştir.

French yüzey araştırması sırasında tespit ettiği ve "Gold Wash" olarak isimlendirdiği Altın Mika Astarlı keramiklerin altın kapların taklitlerini yapmak amacıyla dönemin insanlarının bu uygulamayı keramikler üzerinde yaptıklarını belirtmiştir[339].

III.B.2. Merkez Lidya Arkeolojik Yüzey Araştırması

C. H. Roosevelt ve C. Luke tarafından 2005-2014 yılları arasında Sardes Antik kentinin 10 km kuzeyinde 350 metre karelik alan üzerinde yaptıkları[340] Merkez Lidya Arkeolojik Yüzey Araştırması sırasında bölge üzerinde Altın Mika Astarlı keramikler ele geçmiştir. Kaymakçı Tepesi'nin üzerinde yaptıkları araştırmalarda Orta Tunç Çağı ve

[337] French, 1969: 41.
[338] French, 1969: 72.
[339] French, 1969: 72.
[340] Roosevelt-Luke, 2017: 121.

Geç Tunç Çağı'na ait keramik örnekler üzerinde Altın Mika Astarlı keramikler tespit edilmiş ve "Gold Wash" olarak isimlendirilmiştir[341].

III.B.3. Yukarı Menderes Havzası Dağlık Kesim Yüzey Araştırması Projesi

F. Dedeoğlu tarafından 2011-2014 yılları arasında Denizli İli'nde yer alan Çivril, Baklan ve Çal İlçeleri plato ve dağlık alanlarında yürüttüğü yüzey araştırması sırasında Altın Mika Astarlı keramikler ele geçmiştir. Yapılan yayın çalışmalarında Altın Mika Astarlı keramikler "Altın Boya Astar" olarak isimlendirilmiştir[342].

İlk olarak Altın Mika Astarlı keramikler 2012 yılın çalışmaları sırasında Çivril İlçesi'nin kuzey batısındaki plato, Çivril Ovası'nın kuzey ve kuzeydoğusu ve yine Çivril Ovası'nın doğusu ve güneydoğusundaki bölgelerin arasında yapılan araştırmada karşımıza çıkmaktadır. Geç Tunç Çağı keramik özellikleri gösteren örnekler üzerinde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. Keramikler genel olarak devetüyü ve kahverengi hamura sahip çanak ve çömleklerdir[343].

Daha sonra 2014 yılında yapılan çalışma sırasında Baklan'ın dağlık alanları, Çivril ve Çal'da ele geçen Geç Tunç Çağı'na tarihlenmiş keramikler üzerinde de Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. 2012 yılında olduğu gibi ele geçen keramikler açık kahverengi ve devetüyü renk hamura sahiptir[344].

Günümüze kadar yapılan kazı ve yüzey araştırmaları sonucunda Altın Mika Astarlı keramiklerin coğrafi açıdan incelediğimizde Batı Anadolu'nun ortası ve iç kısımlarına doğru bir yayılımı göstermektedir. Ayrıca örneklerin Batı Anadolu ile sınırlı olmadığı İç Batı Anadolu'da da karşımıza çıktığı görülmektedir.

Kronolojik açıdan keramiklerin kullanımları ve zaman içinde yayılımları göz önüne alındığında en erken örneklerin Erken Tunç Çağları'nda başladığı ilerleyen dönemde Orta ve Geç Tunç Çağı'nda daha yoğun bir şekilde karşılaşıldığı görülmektedir. Ancak genel olarak bilim insanları tarafından MÖ II. binyıla tarihlenen Altın Mika Astarlı keramiklerin Demir Çağlar'da, İzmir İli Muğla İlçesi'ndeki Myndos kazılarında Beylikler

[341] Roosevelt-Luke, 2009: 440.
[342] Dedeoğlu-Konakçı-Çarkı, 2014: 367, 370.
[343] Dedeoğlu-Konakçı-Çarkı, 2014: 370.
[344] Dedeoğlu-Ozan-Konakçı, 2016: 557, 558.

Dönemi'nde[345], Antalya İli Finike İlçesi'nde yer alan Limyra Antik kenti kazılarında Geç Roma Dönemi'nde[346], N. Çınardalı-Karaaslanın yürüttüğü İzmir Bölgesi Gediz Deltası Yüzey Araştırması sırasında Maltepe Arı Kovanı bölgesinde Roma Dönemi'ne ait keramikler üzerinde[347] ve Manisa İli Köseler Köyü içerisinde yer alan Aigai Antik kentinin Bizans Dönemi keramikleri içerisinde[348] Altın Mika Astar uygulamalı keramiklerin varlığı tespit edilmiştir.

Günümüze kadar yapılan çalışmalarda ele geçen Altın Mika Astarlı keramikler bilim insanları tarafından altın kapların bir benzeri olarak yorumlanmıştır. Genel olarak kabul gören bu görüş Tunç Çağları'nda altın madenine sahip olmanın bir statü göstergesi olması gerektiği ve bu yüzden Altın Mika Astarlı kapların da altın madeninden yapılmış kapların bir çeşit taklidi olduğunu düşünmüşlerdir. J. Mellaart altın kapların taklitleri olduğunu düşündüğü Altın Mika Astarlı keramiklerin Lidya'nın merkezinde ve biraz kuzeyinde Troad Bölgesi'nde yaygın olarak var olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Mellaart bu düşüncesini antik dönemlerde Sardes yakınlarında Paktalos üzerinde, Alaşehir Ahmetbeyli ve Troad Bölgesi'nin içerisinde Kalekaş'ta altın madeninin varlığının bilinmesi ile Altın Mika Astarlı keramiklerin o bölgelerde yoğun olmasının tesadüf olamayacağını ve Anadolu'nun diğer bölgelerine de bu alandan yayıldığını söylemektedir[349].

III.B.4. Akkaya (Yenice) Höyük

Akkaya (Yenice) Höyük Büyük Menderes Nehri'nin kıyısında Tripolis Antik Kenti'nin güneydoğusunda 750 metre uzağında yer almaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda höyük üzerinde Geç Neolitik, Erken Kalkolitik, Erken Tunç Çağı I-II ve MÖ II. binyıl dönemlerinde iskan edildiği tespit edilmiştir[350].

Geç Tunç Çağı'na tarihlenen keramikler incelendiğinde dik yükselen iç bükey bir ağız yapısına sahip olan sığ bir çanak üzerinde Altın Mika Astar uygulamasının yapıldığı saptanmıştır. Ele geçen bu çanak Asopos Tepesi V. tabaka, Aphrodisias ve Beycesultan

[345] Şahin, 2013: 29.
[346] Borchardt, 1999: 144.
[347] Karaaslan-Aykurt-Erbil-Bostancı, 2012: 322.
[348] Doğer vd, 2008: 220.
[349] Mellaart-Murray, 1995: 105.
[350] Konakçı, 2017: 24.

Geç Tunç Çağı tabakalarındakilerle benzerlik göstermektedir[351]. Elde edilen bu bilgiler Altın Mika Astar uygulamasının yayıldığı coğrafik alanı belirlemek açısından önemlidir.

III.B.5. Hamambükü Höyük

Höyük, Büyük Menderes Nehri'nin güneyinde Tripolis Antik Kenti'nin 3 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Burada yapılan çalışmalarda Erken Tunç Çağı I-II ve Geç Tunç Çağı'nda iskan faaliyetlerinin olduğu tespit edilmiştir[352].

Keramikler üzerinde yapılan incelemelerde Geç Tunç Çağı'na tarihlenen örneklerde Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. Ele geçen keramiklerin çoğunda mika, kum ve taşçık katkı maddesi olarak kullanılmıştır. Keramikler üzerinde uygulanan astarda yoğun olarak mika tespit edilmiştir. Ele geçen formlar dik yükselen yuvarlatılmış ağız kenarlı çanak, dikey kulplu kap, dışa çekik ağız kenarlı çanak, basit ağız kenarlı çanak, dışa kalınlaştırılmış ağızlı çanak ve kesik omuzlu, içe çekik ağızlı çanaklardır[353].

III.B.6. Kolossai

Kolossai Höyük, Çürüksu'nun (Lycus Vadisi) güneyinde, Büyük Menderes Nehri'nin 25 km batısında yer almaktadır[354]. Höyük üzerinde yapılan çalışmalarda Geç Kalkolitik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar iskanın var olduğunu ispatlayan buluntular tanımlanmıştır[355].

Keramik buluntular üzerinde yapılan çalışmalar sırasında Geç Tunç Çağı'na tarihlenen buluntular arasında Altın Mika Astar uygulamasının olduğu tespit edilmiştir. Katkı açısından ince katkılı olan keramiklerin tümü çark yapımı olarak tanımlanmıştır ve iyi pişirilmiştir. Altın Mika Astar uygulaması bulunan keramiklerin formları omurgalı dışa kalınlaştırılmış çanak, dışa kalınlaştırılmış omurgalı derin çanak ve basit ağız kenarlı çanaklardır[356].

[351] Konakçı, 2017: 32.
[352] Konakçı, 2017: 33.
[353] Konakçı, 2017: 35.
[354] Duman-Konakçı, 2011: 247.
[355] Duman-Konakçı, 2011: 252.
[356] Duman-Konakçı, 2011: 259, 260, 261.

Höyük üzerinde Erken Demir Çağı'nı temsil eden örnekler üzerinde sadece 2 amorf keramik parçasında Altın Mika Astar uygulamasına rastlanmıştır[357].

Erken Tunç Çağı'nda Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Yerleşimler	Beycesultan (X-VIa), Liman Tepe (V), Kandilkırı (3-2)
Orta Tunç Çağı'nda Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Yerleşimler	Beycesultan (V-IV/10-7), Asopos Tepesi (VI), Hastane Höyük, Bademgediği Tepe (VI), Ayasuluk (XIa), Kocabaştepe (III-II-I), Panaztepe, Bayraklı Höyük, Milet (III), Mecidiye Höyük, Tekeliler, Dağdeviren (Akırbeyçiftlik), Kennez I, Sındırgı Höyük, Süleymanlı, Küçüktepe, Boğazköy/Hattuşa, Kuşaklı/Sarrisa
Geç Tunç Çağı'nda Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Yerleşimler	Kaymakçı, Beycesultan (III-I/6-4), Asopos Tepesi (V), Aphrodisias, Akkaya Höyük, Hamanbükü Höyük, Kolossai, Çine-Tepecik, Kadıkalesi (III), Hastane Höyük, Bademgediği Tepe (V-III), Ayasuluk (X), Liman Tepe (II), Panaztepe, Mecidiye Höyük, Tekeliler, Dağdeviren (Akırbeyçiftlik), Kennez I, Sındırgı Höyük, Süleymanlı, Küçüktepe, Dereköy II, Çadır Höyük (IV), Kaman-Kale Höyük (III), Boğazköy/Hattuşa, Alişar Höyük, Uşaklı Höyük, Kuşaklı/Sarissa
Erken Demir Çağı'nda Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Yerleşimler	Aphrodisias, Kaman-Kale Höyük (II), Kolossai

Tablo 1: Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Yerleşimler ve Tabakaları (Tunç Kaner)

[357] Duman-Konakçı, 2011: 260.

Harita 5: Altın Mika Astarlı Keramiklerin Ele Geçtiği Yerleşimler (Tunç Kaner)

IV. BÖLÜM
KERAMİKLER ÜZERİNDE UYGULANAN ANALİZLER

IV.A. Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektroskopisi (FTIR)

Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektroskopi herhangi organik, inorganik bileşkelerin tanımlanmasında kullanılan bir metottur. Kızılötesi spektrumu her maddenin içerisinde bulunan ve maddeyi oluşturan atomların absrobe edilerek aralarındaki bağların titreşimlerini belirlemektedir. Her maddenin kendine has titreşimi vardır ve elde edilen verilen bilgisayar ortamına geçirilip bu verilerden maddenin içerisindeki mineraller tanımlanabilir[358].

Arkeolojik alanda Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektroskopi keramik ve diğer arkeolojik buluntular üzerinde yoğun olarak kullanılan bir metottur. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere maddelerin mineral yapısını belirleyebildiğimiz bu metot keramikler üzerinde de önemli sonuçlar vermektedir. Metot sayesinde keramiklerin yapımlarında kullanılan maddeler mineral açısıdan tespit edilebilimektedir. FTIR'ın keramikler üzerinde kullanımının bir diğer avantajı ise analiz sırasında keramik üzerinde büyük bir tahribata yol açmaması, çok küçük örnekler üzerinde de başarılı sonuç vermesidir. Ayrıca diğer metotlardan daha hızlı ve ucuz bir yöntemdir[359]. Yapılan analizlerde keramik üzerindeki minerallerin tanımlanması dışında keramiğin hangi derecede pişirildiği minerallerin sıcaklık altında değişen değerleri ile de saptanabilmektedir[360].

Keramikler üzerinde yapılan FTIR analizi Thermo Scientific iS10 FT-IR marka ekipman ile yapılmıştır. Analiz için keramik üzerindeki Altın Mika Astar mikroskop yardımı ile belirlenip toz haline getirilmiştir. Keramiklerin üzerinde veya içerisinde yer alan maddeleri tanımlamaya yarayan bu yöntemin seçilmesi keramiklerin üzerlerinde parlaklık sağlayan maddenin ne olduğu hakkında bilgi edinmek ve diğer metotlar ile birlikte karşılıklı değerlendirme amacıyla seçilmiştir.

[358] Bayazit-Akyol-Eruş-Taşkıran, 2016: 660.
[359] Shoval, 2017: 509.
[360] Bayazit-Akyol-Eruş-Taşkıran 2016: 660.

IV.B. X-Işınları Floresans Tekniği (XRF)

X-Işınları Floresans Tekniği (XRF), X-ışını temelli bir çalışma yöntemidir. İlk olarak X-ışını tüpü vasıtasıyla analiz yapılacak olan örnek üzerine X-ışını gönderilmektedir. Örnek üzerine gönderilen ışınlar analizi yapılacak örnek üzerinde bulunan atomlar tarafından emilir. Ancak gönderilen X-ışını emilme eşiğini aşarsa örnekteki atomun iç orbitallerinden elektron koparır ve atomu iyonlaştırır. İyonlaştıktan sonra atomlar kararsızlaşır. Kararsızlaşan atomun tekrar kararlı bir hal alabilmesi için kopan elektron boşluğuna bir üst kısımdaki orbitallerinden bir elektron doldurmaktadırlar. Orbitalden gelen elektronun geçişi esnasında belirli bir karakteristiği olan X-ışını yayılır. Her elementin kendine özgü bir ışınması vardır ve bu ışımaya "Floresans" denmektedir. Bu sayede analizi yapılacak örneğe özgü meydana gelen ışımlar dedektör kanalıyla kayıt altına alınır. Dedektörün kayıt ettiği ışımlar bilgisayar ve uygun program vasıtasıyla değerlendirilip bir sonuç elde edilir. Numune üzerinde yer alan elementler bu sayede tespit edilmektedir[361].

X-Işınları Floresans Tekniği (XRF) ilk olarak 1960 yılında Edward Hall'ın kaleme aldığı ve "X-Ray Fluorescent Analysis apllied to Archaeology"[362] adlı makalede karşımıza çıkmıştır. Günümüze kadar gelinen zamanda bir çok arkeolojik proje X-Işınları Floresans Tekniğini kullanmış ve gelişmesine vesile olmuştur. Ayrıca örnekler üzerinde hasara yol açmaması, hızlı sonuç vermesi, kullanım kolaylığı ve analiz yapılan örneğin kimyasal bileşimini ortaya çıkartmak için kullanılan en yararlı yöntemlerden biridir[363].

Keramikler üzerinde uygulalan pXRF analizi Bruker Tracer IV-SD ekipmanı ve vakum ile birlikte gerçekleştirilmiştir.

[361] Gönüldaş, 2012: 36.
[362] Hall, 1960: 29-35.
[363] Shackley, 2011: 8, 9.

IV.C. Taramalı Elektron Mikroskobu ve Enerji Dağılım Spektroskopisi (SEM-EDS)

Taramalı Elektron Mikroskobu (SEM), her türlü örnek üzerinden yüksek çözünürlüklü görüntüleme ile mikroyapısal analiz için yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Taramalı Elektron Mikroskobu kuru ve yüksek vakumlu bir ortamda çalışır ve bu sayede görüntüleme ve analiz için yüksek enerjili elektron demeti oluşturabilmektedir. Taramalı Elektron Mikroskobu'nda enerji kaynağı elektron tabancasıdır. Elektron tabancasından çıkan elektronlar, analizi yapılacak örneğin yüzeyinde tarama yaparlar ve bu sayede örnek ile çeşitli şekillerde etkileşime geçmektedirler. Son olarak ise dağınık olarak yayılan sinyaller bu etkileşim sonucunda toplanır ve görüntüyü oluşturmak için kullanılmaktadır. Bu sayede örneğin yüksek çözünürlüklü görüntüsü ortaya çıkar[364].

Yüksek çözünürlüklü görüntüleme dışında taramalı elektron mikroskobu ile aynı anda enerji dağılım spektroskopisi uygulanmıştır. SEM-EDS analizinin yapıldığı alet üzerinde genellikle iki adet dedektör yer almaktadır. Bunlar ikincil elektron detektörü ve dağılım elektron detektörüdür. İkincil elektron dedektörü, yüzey yapısını görüntülemek için yüksek büyütme özelliği olan ve maksimum yakınlaşmayı sağlayan detektördür. Dağılım elektron detektörü ise analiz yapılan örneğin bileşimindeki değişimleri belirlemek için kullanılmaktadır. X-ışınlarının örnek üzerine gönderilmesi ile örneği oluşturan elementelerden farklı frekanslarda X-ışınları dağılımı gerçekleşir. Bu dağılım elektron dedektörü ile tespit edilerek analiz edilir. Sonuç olarak ikincil elektron dedektörü ile elde edilen görüntünün üzerindeki bir noktanın veya istenilen bir bölgenin element açısından analizi yapılabilir ve elementlerin dağılımları ortaya çıkarılabilir[365].

Taramalı elektron mikroskobunun icadı ve yaygınlaşmasından sonra ilk olarak 1968 yılında paleoekoloji alanında çalışmalar yürüten Jonathan Pilcher taramalı elektron mikroskobu ile yaptığı çalışmayı arkeoloji ile birleştirerek bir ilki gerçekleştirmiştir[366].

[364] Dardeniz, 2016: 184.
[365] Dardeniz, 2016: 184, 185.
[366] Pilcher, 1968: 87-91.

Bu çalışmadan sonra teknolojinin de gelişmesi ile birlikte taramalı elektron mikroskobu ile yapılan çalışmalar hız kazanmış ve günüzmüde de artarak devam etmektedir[367].

Keramikler üzerinde yapılan SEM-EDS analizleri "Eiss Ultra Plus Field Emission SEM" ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca analiz edilen örneklerin üstü karbon kaplanmıştır. Çalışmada SEM-EDS analzinin kullanım amacı keramiklerin üzerindeki parlaklığı sağlayan maddenin ne olduğunu anlamak, diğer analiz yöntemleri ile sağlama yapmak ve ayrıca yüksek çözünürlüklü görüntüleme ile birlikte keramik üzerine uygulanışı hakkında bilgi sahibi olabilmektir.

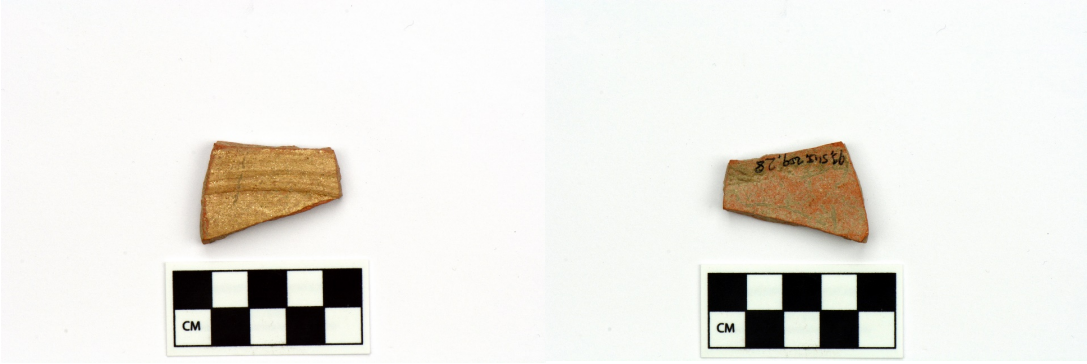
[367] Frahm, 2014: 6489, 6490.

V. BÖLÜM
ANALİZ SONUÇLARI VE ANALİZLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

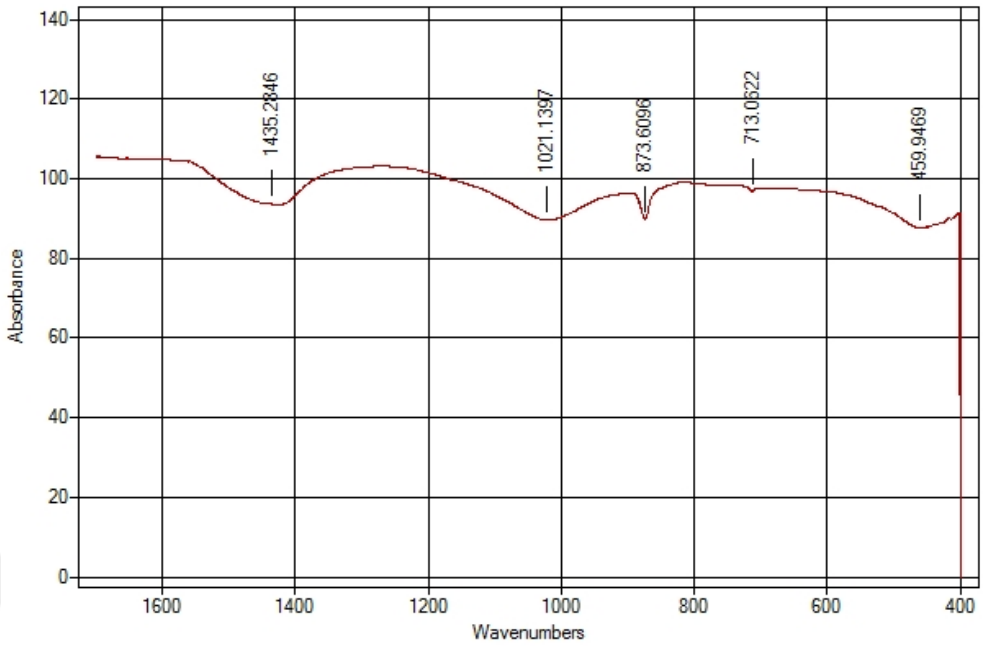
Kaymakçı Arkeoloji Projesi kapsamında ele geçen 9 adet Altın Mika Astarlı keramik üzerinde SEM-EDS, FTIR ve Taşınabilir-XRF analizleri uygulamıştır. Elde edilen veriler tablo, grafik ve resimler ile desteklenerek değerlendirilmiştir.

93.545.209.28

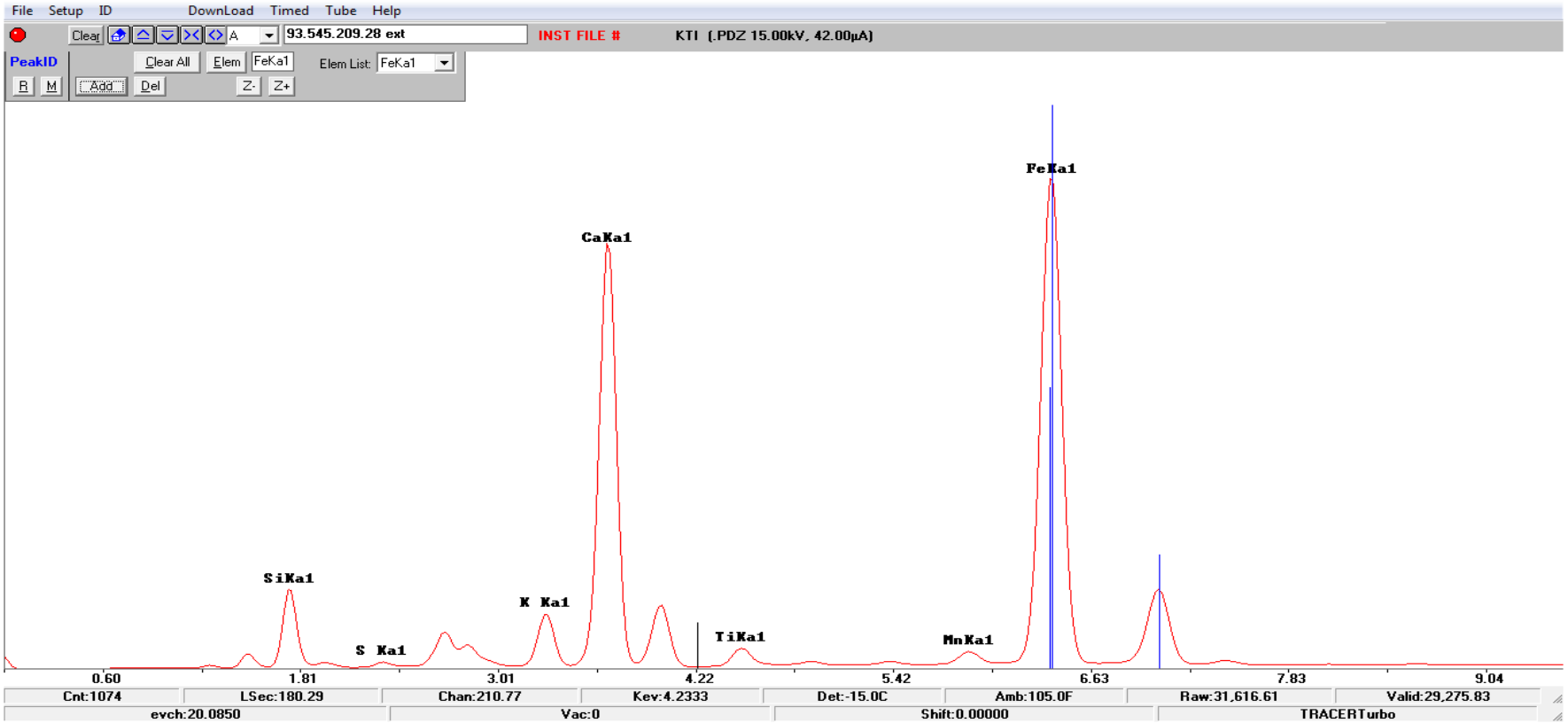
93.545.209.28 numaralı keramik parçası çark yapımı,ve iyi bir pişime sahiptir. Dış yüzü 5YR 6/4 (Light Reddish Brown), iç yüzü ise 10R 6/4 (Pale Red) rengindedir. Keramiğin dış yüzünde Altın Mika Astar uygulaması ile birlikte yiv kabartma yer almaktadır. Keramiğin iç yüzünde ise herhangi bir uygulama tespit edilememiştir. 6 gram ağırlığındaki parçanın hangi form yapısına sahip olduğunu söylemek olanaksızdır.

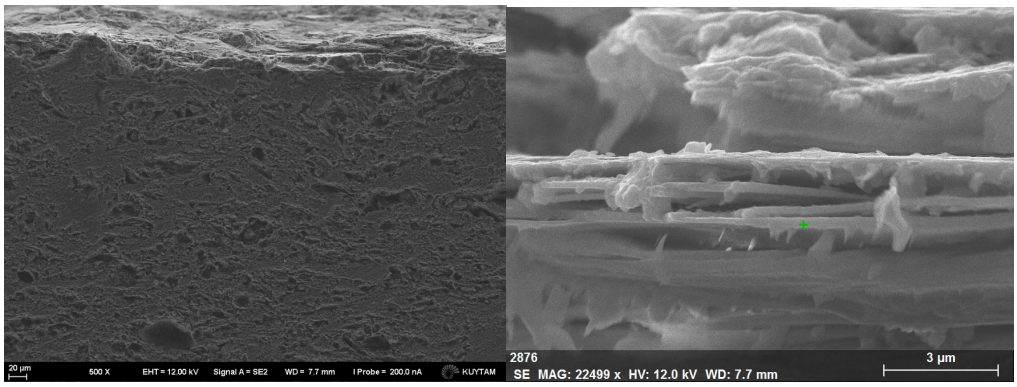
Resim 1: 93.545.209.28 Nolu Keramik (Dış Yüzü) Resim 2: 93.545.209.28 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Grafik 1: 93.545.209.28 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu

Grafik 2: 93.545.209.28 Nolu Keramiğin pXRF Spekturumu

Resim 3: 93.545.209.28 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	34,32289	2,237202
MgO	23,53383	2,392297
Al2O3	21,88545	1,818422
K2O	2,984016	0,570707
Na2O	1,177318	0,381463
FeO	13,23049	2,460204
CaO	1,892279	0,454707

Tablo 2: 93.545.209.28 SEM-EDS Element Tablosu

93.545.209.28 numaralı örnek üzerinde taşınabilir XRF cihazı ile yapılan analiz sonuçları keramik üzerinde parlaklığı sağlayan maddenin tanımlanması konusunda yetersiz kalmıştır. Madde dışında keramiğin yapıldığı kilin içerisindeki demir elementini yüksek göstermesi maddenin analizi için şaşırtıcı olabilir. Ancak FTIR analiz sonuçları bu maddenin mika olduğunu kesin olarak göstermektedir. Ancak FTIR sonuçları ile tespit edilen mikanın hangi türe ait olduğunu tanımlamak olanaksızdır. Son olarak SEM-EDS ile yapılan sonuçlar mika hakkında ayrıntılı bilgiler içermektedir. Resim 3'de yeşil nokta ile işaretlenmiş alan üzerinde yapılan analiz sonucunda Silisyum ve magnezyum elementi açısından yüksek orana sahip Biyotit mika ailesinden olan Flogopit mika tespit edilmiştir.

93.545.216.21

93.545.216.21 numaralı keramik çark yapımı ve iyi pişmiştir. Dış yüzü ve iç yüzü 5YR 6/4 (Light Reddish Brown) olan ağız parçasının dış yüzünde Altın Mika Astar

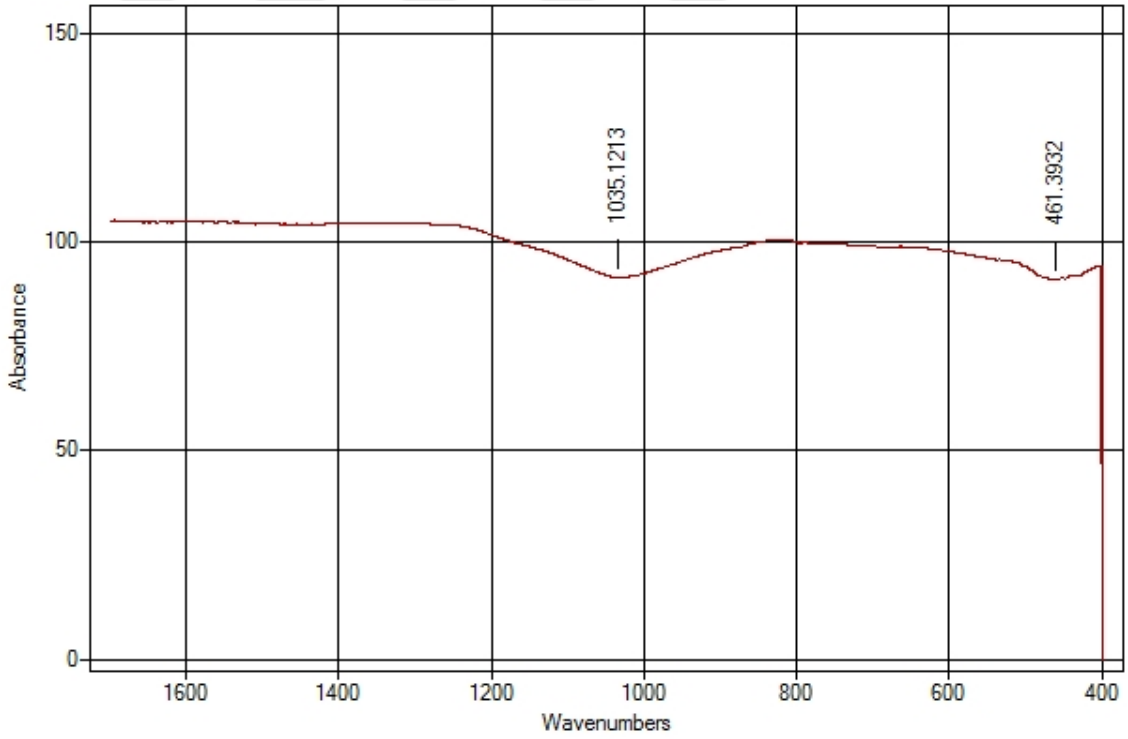
uygulaması ve kırmızı renk boya bezeme yer almaktadır. İç yüzeyinde düşük ortanda Altın Mika Astar uygulamsı tespit edimiştir. 15 cm ağız çapı olan parça form olarak dışa çekik ağızlı olarak tanımlanmıştır.

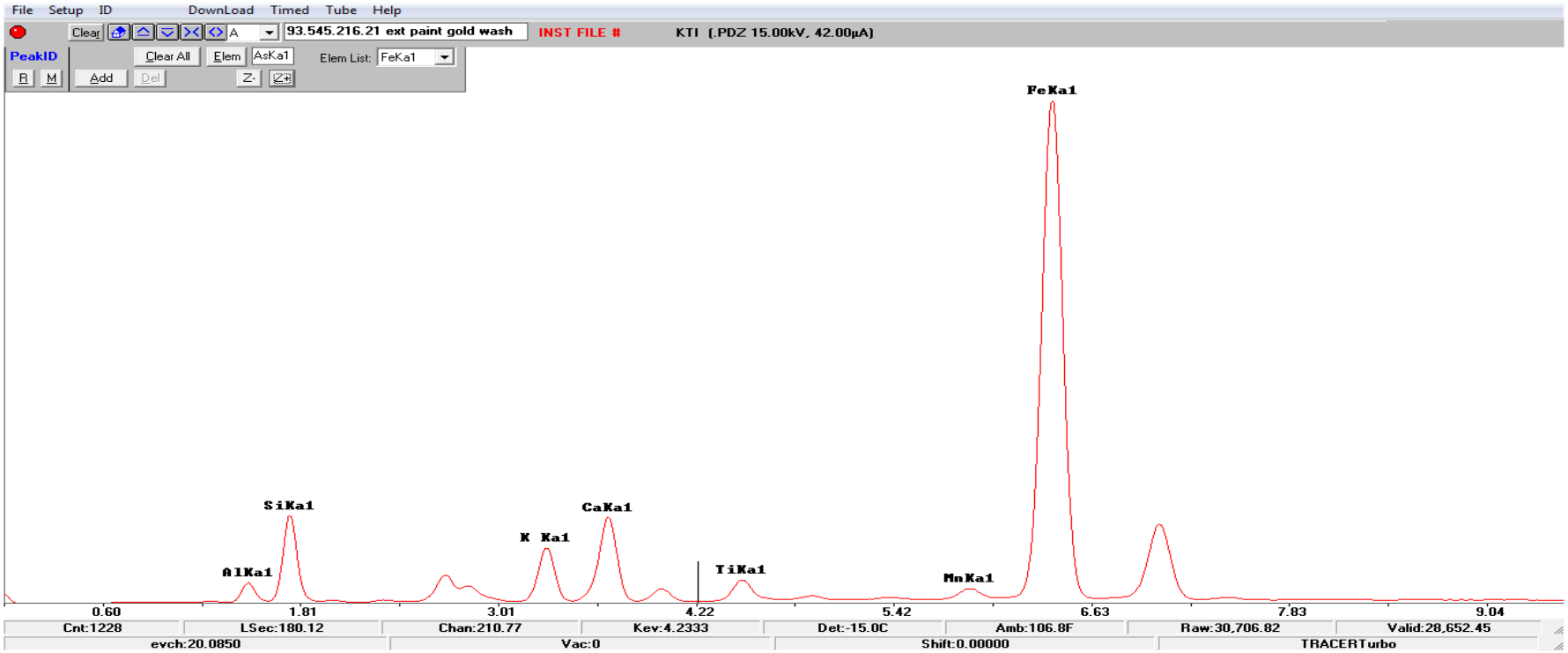
Resim 4: 93.545.216.21 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

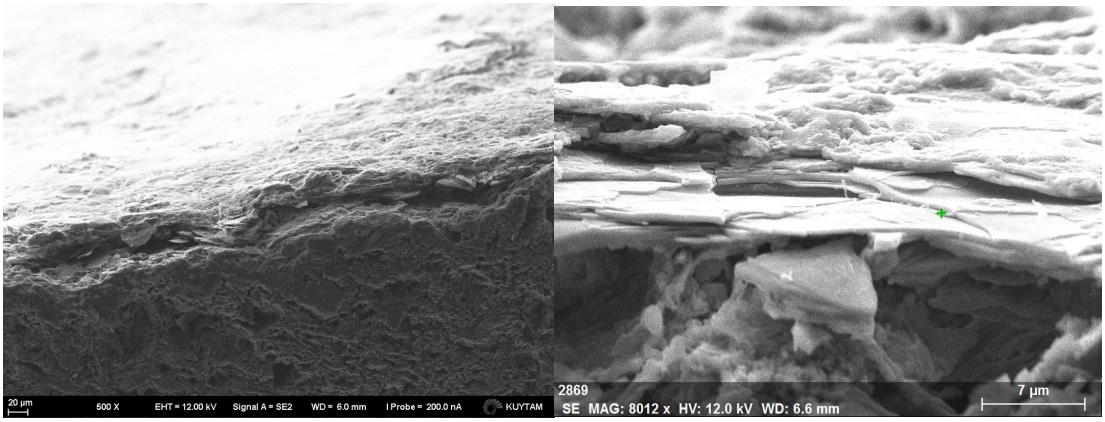
Resim 5: 93.545.216.21 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Grafik 3: 93.545.216.21 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu

Grafik 4: 93.545.216.21 Nolu Keramiğin pXRF Spekturumu

Resim 6: 93.545.216.21 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	34,52649	1,88739
MgO	26,98765	2,321964
Al2O3	24,32273	1,673749
K2O	0,307818	0,152449
FeO	13,6136	5,230467
CaO	0,241719	0,144416

Tablo 3: 93.545.216.21 SEM-EDS Element Tablosu

93.545.216.21 numaralı keramik üzerinde yapılan analiz sonuçlarında 93.545.209.28 numaralı keramikte olduğu gibi FTIR ve SEM-EDS analizleri sonucunda silisyum ve magnezyum açısından zengin olan Biyotit mika ailesinden olan Flogopit mika türünden olduğu tespit edilmiştir.

93.545.17.4

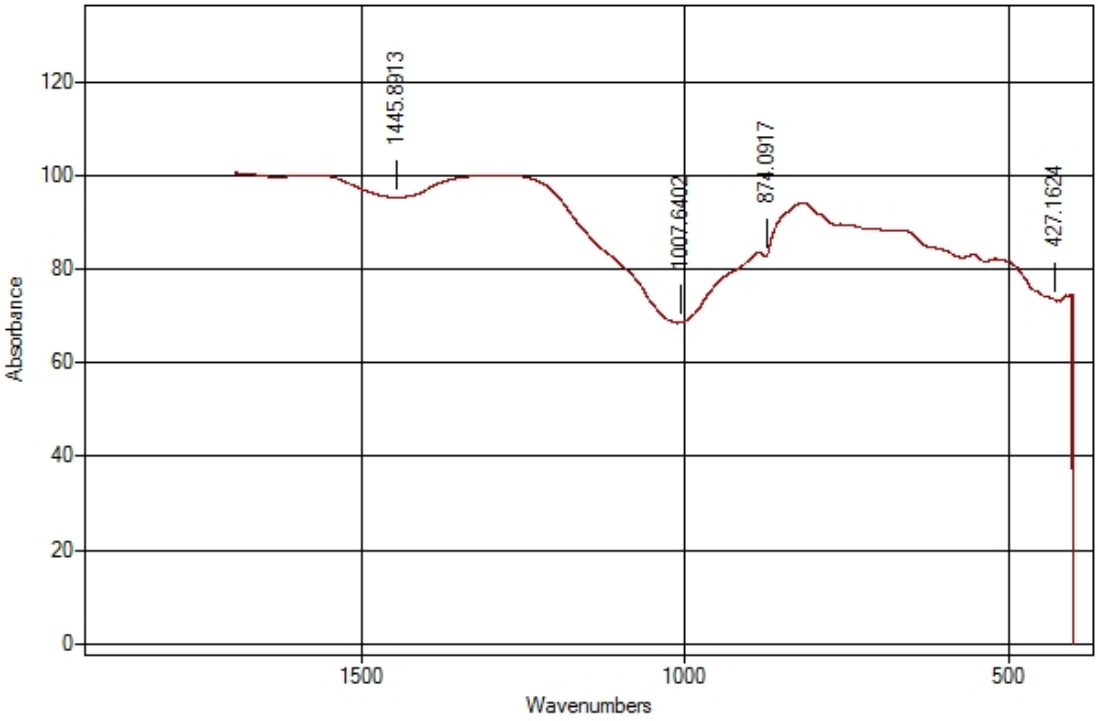
93.545.17.4 numaralı keramik çark yapımı ve iyi pişmiştir. Dış yüzü ve iç yüzü 7.5YR 6/4 (Light Brown) renk hamura sahip olan örneğin dış yüzünde Altın Mika Astar uygulaması ve kırmızı renkli boya bezeme yer almaktadır. İç yüzeyinde herhangi bir işlem tespit edilmemiştir. 17 gram ağırlığındaki parçanın ağız çapı 24 cm'dir. Keramik form açısından dışa kalınlaştırılmış ağızlı çanak olarak tanımlanmıştır.

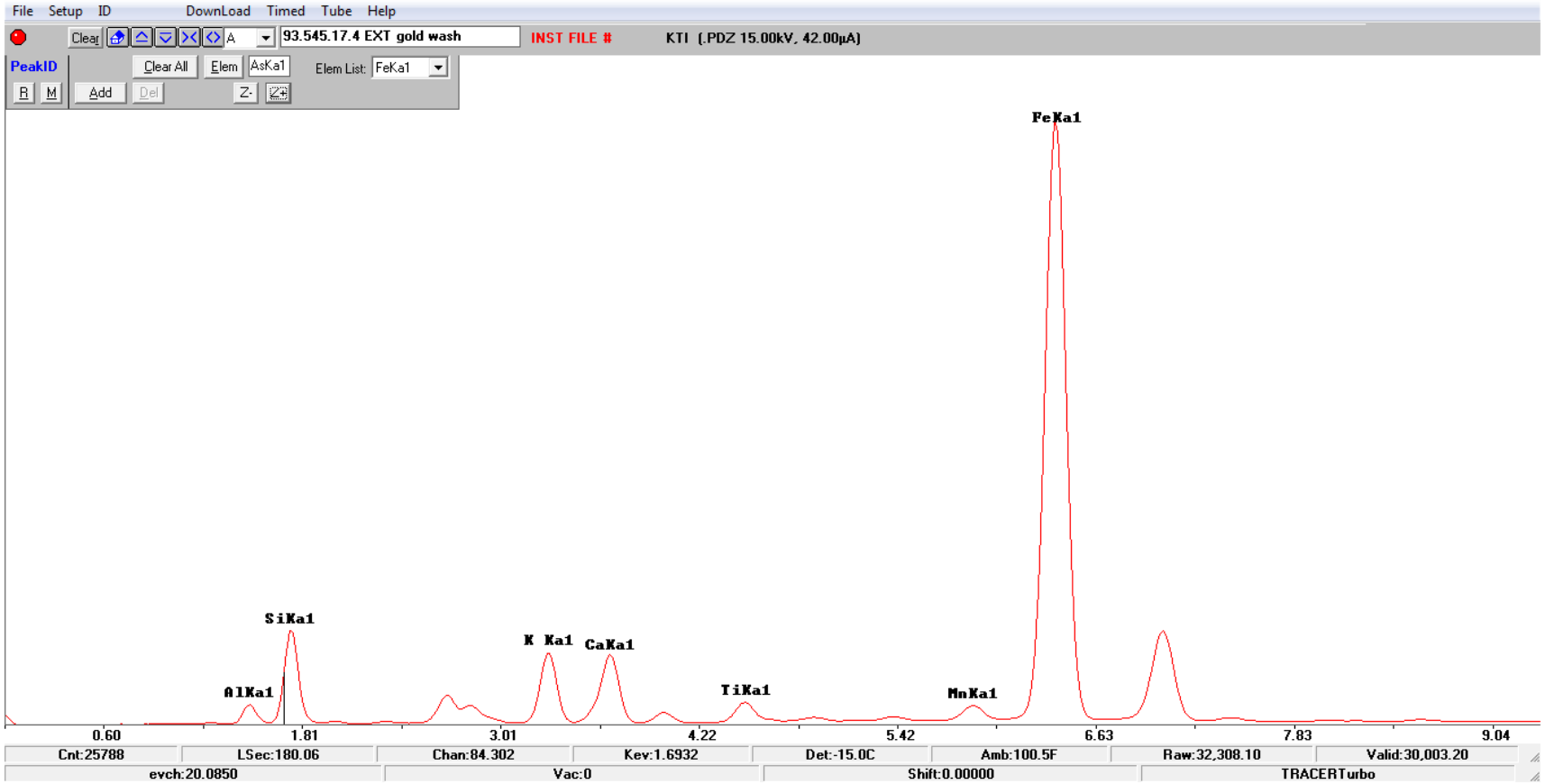
Resim 7: 93.545.17.4 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

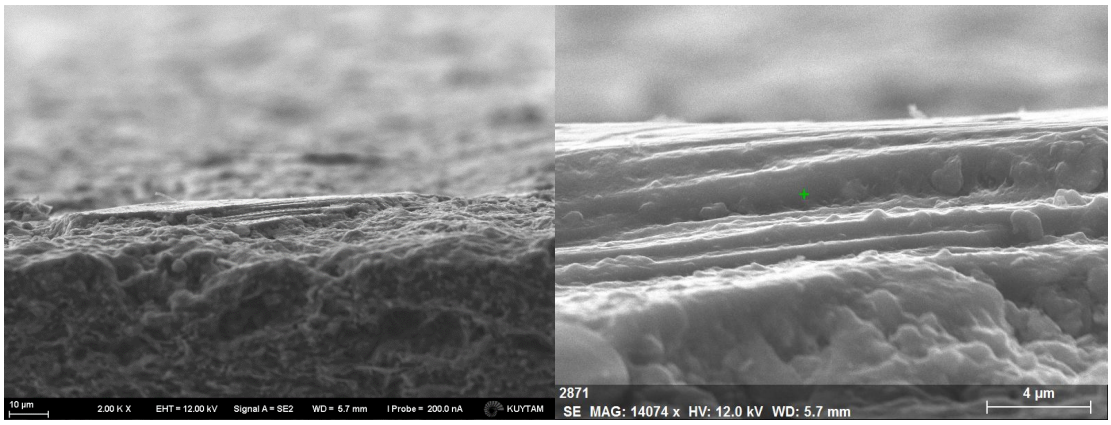
Resim 8: 93.545.17.4 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Grafik 5: 93.545.17.4 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu

Grafik 6: 93.545.17.4 Nolu Keramiğin pXRF Spekturumu

Resim 9: 93.545.17.4 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	50,50121	3,415464
MgO	1,670143	0,325577
Al2O3	33,50259	2,851377
K2O	8,4879	0,992843
Na2O	0,800107	0,272633
FeO	5,038047	3,444373

Tablo 4: 93.545.17.4 SEM-EDS Element Tablosu

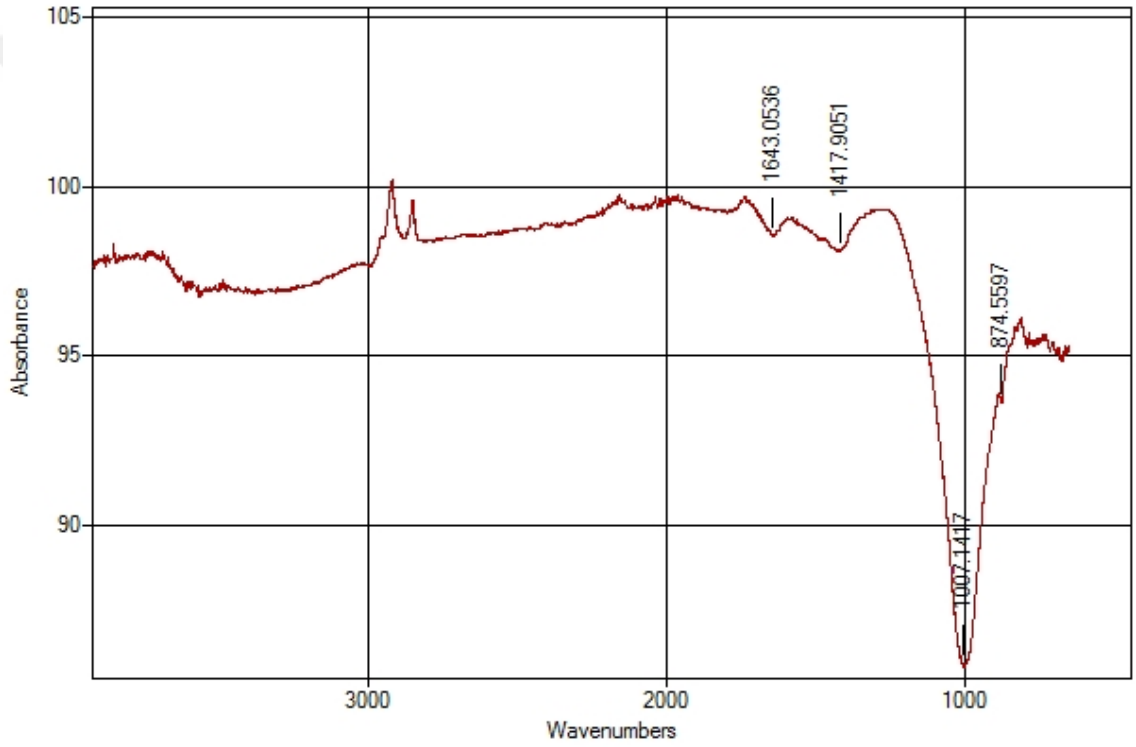
93.545.17.4 numaralı keramik üzerinde yapılan FTIR ve SEM-EDS analizleri sonucunda daha önce 93.545.209.28 ve 93.545.216.21 numaları keramikler üzerinde tespit edilen mika türünden farklı olarak silisyum, alüminyum ve potasyum açısından zengin olan Muskovit mika türü tespit edilmiştir.

93.545.271.149

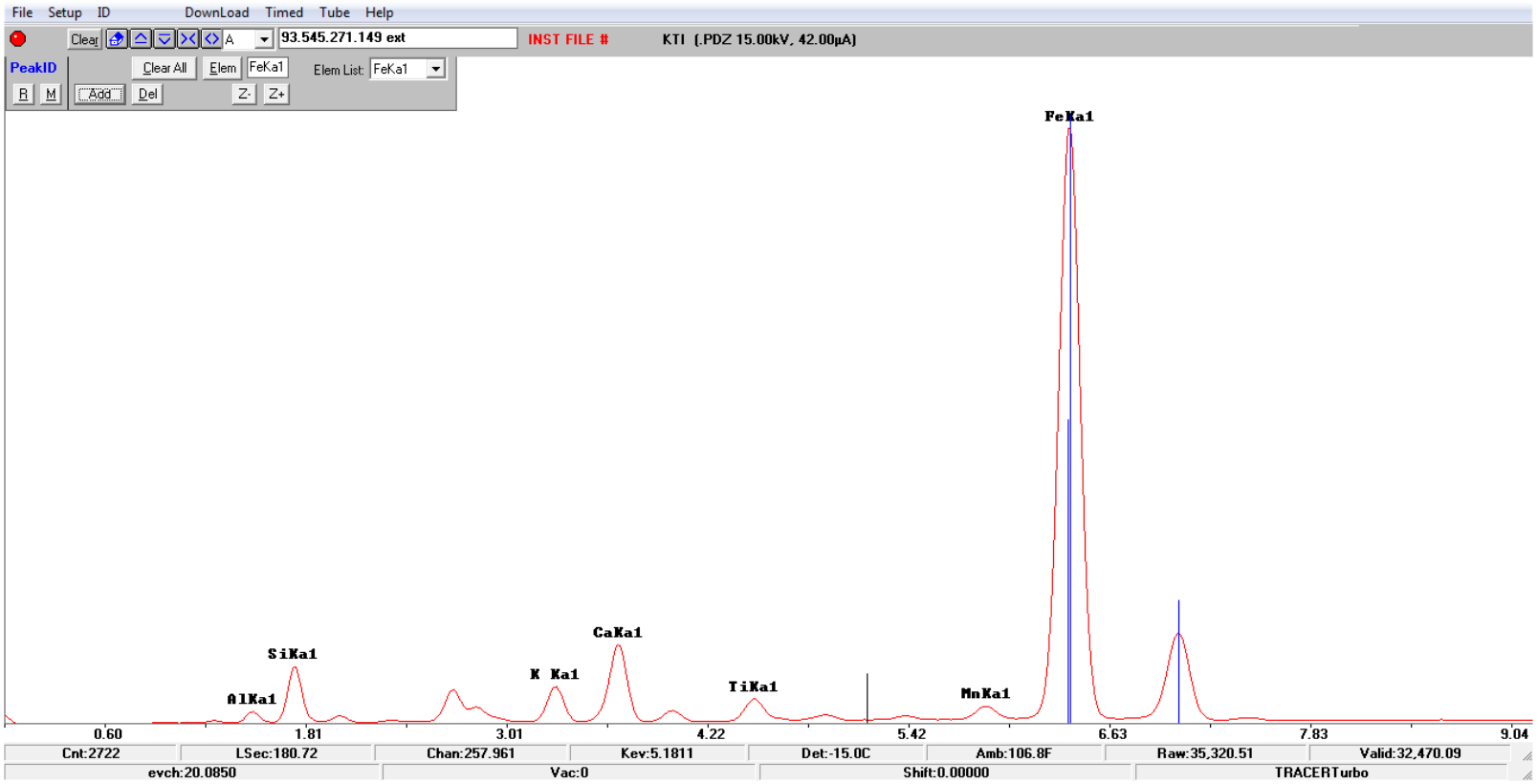
93.545.271.149 numaralı keramik çark yapımı ve iyi pişmiştir. Dış yüzü 5YR 6/4 (Light Reddish Brown), iç yüzü 7.5YR 6/4 (Light Brown) renk hamura sahip olan örneğin dış yüzünde Altın Mika Astar uygulaması ve yiv bezeme yer almaktadır. İç yüzeyinde herhangi bir işlem tespit edilmemiştir. 51 gram ağırlığındaki parçanın formu hakkında bilgi vermek olanaksızdır.

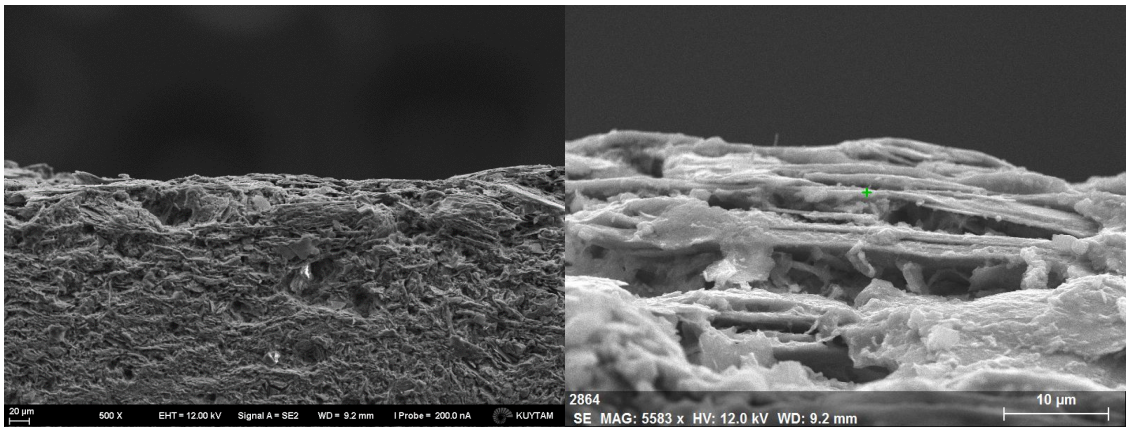
Resim 10: 93.545.271.149 Nolu Keramik (Dış Yüzü) Resim 11: 93.545.271.149 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Grafik 7: 93.545.271.149 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu

Grafik 8: 93.545.271.149 Nolu Keramiğin pXRF Spekturumu

Resim 12: 93.545.271.149 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	37,109949	1,1558074
MgO	15,408136	1,5016678
Al2O3	16,547332	1,2759162
K2O	6,4911167	0,6998065
Na2O	1,3465662	0,381463
FeO	14,013849	0,32890775
CaO	8,6898254	0,8075052

Tablo 5: 93.545.271.149 SEM-EDS Element Tablosu

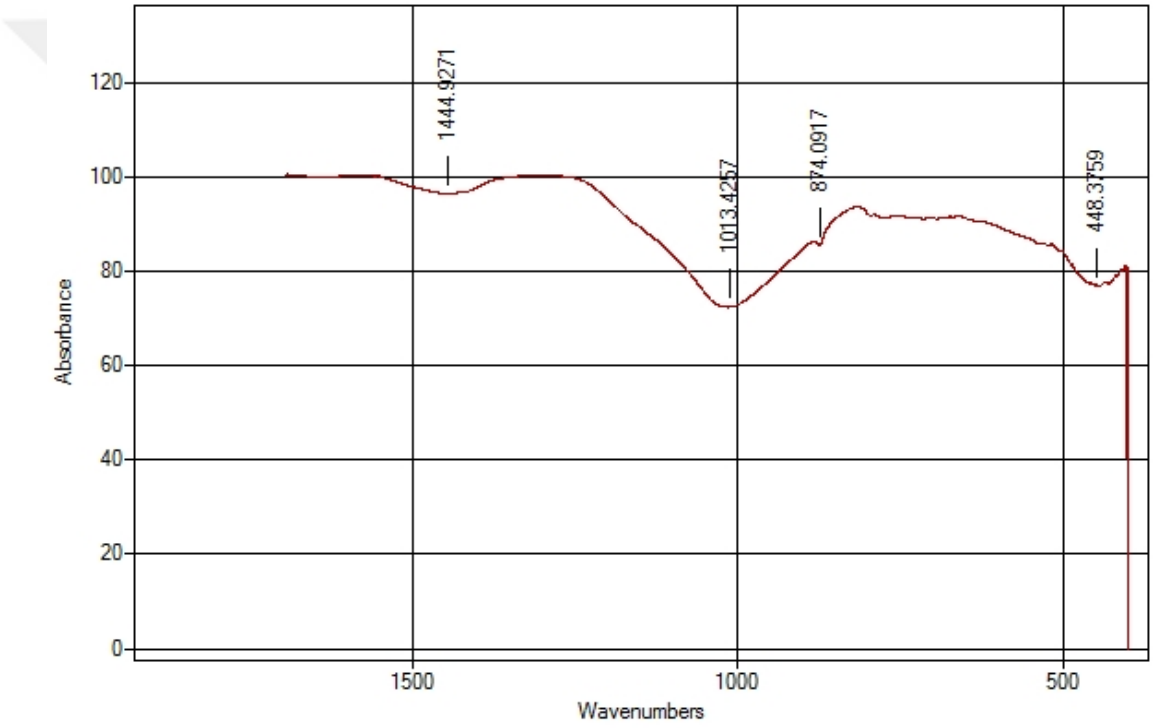
93.545.271.149 numaları örnek üzerinde yapılan FTIR ve SEM-EDS analizleri keramiğin üzerindeki parlaklık veren mikanın Biyotit mika ailesinden olan ve silisyum, magnezyum açısından zengin Flogopit mika türü olduğu tespit edilmiştir.

93.545.283.62

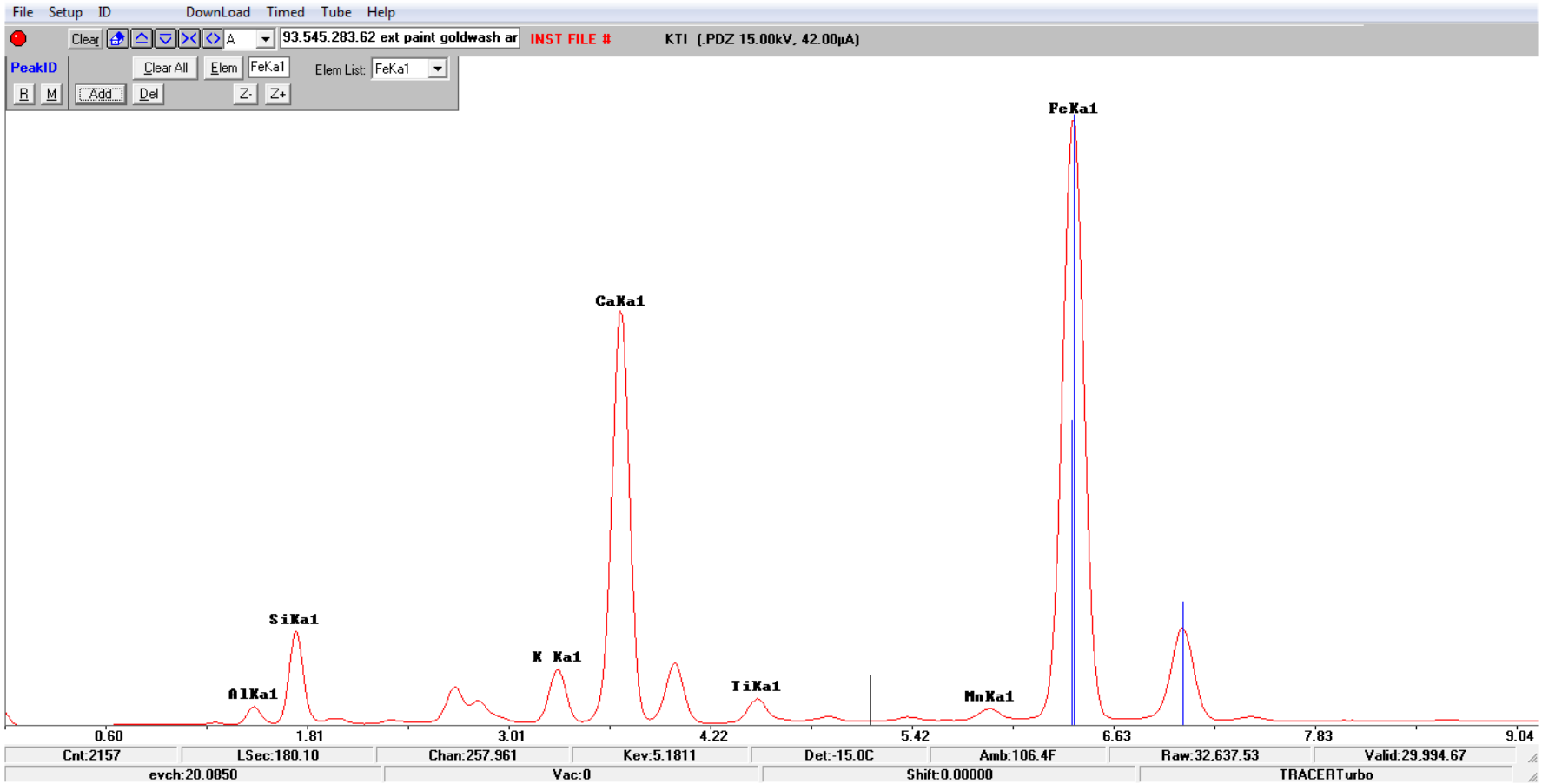
93.545.283.62 numaralı keramik çark yapımı ve iyi pişmiştir. Dış yüzü 2.5YR 6/4 (Light Reddish Brown), iç yüzü 5YR 6/4 (Light Reddish Brown) renk hamura sahip olan örneğin dış yüzünde Altın Mika Astar uygulaması ve kırmızı renkte boya bezeme yer almaktadır. İç yüzeyinde az da olsa Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. 35 gram ağırlığındaki parçanın ağız çapı 20 cm'dir. Form olarak ise dışa kalınlaştırılmış ağızlı çanak olarak tanımlanmıştır.

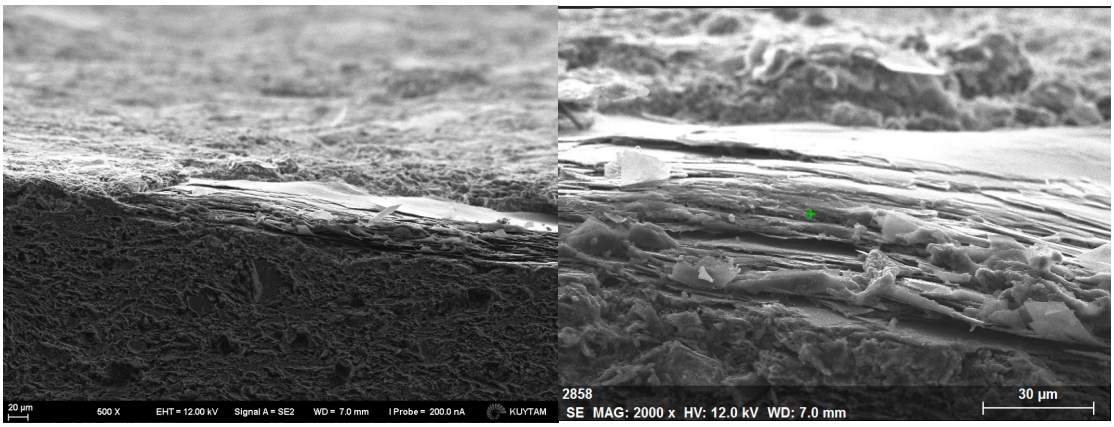
Resim 13: 93.545.283.62 Nolu Keramik (Dış Yüzü) Resim 14: 93.545.283.62 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Grafik 9: 93.545.283.62 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu

Grafik 10: 93.545.283.62 Nolu Keramiğin pXRF Spekturumu

Resim 15: 93.545.283.62 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	41,419391	2,1143868
MgO	1,9737416	0,3004944
Al2O3	25,203055	1,6399804
K2O	12,910304	1,0730074
Na2O	2,8002274	0,4831296
FeO	7,1221336	3,6702434
CaO	2,2916238	0,3468864
TiO2	1,0172932	0,2586364
Cl	5,2622306	0,6338699

Tablo 6:93.545.283.62 SEM-EDS Element Tablosu

93.545.283.62 numaralı örnek üzerinde yapılan FTIR ve SEM-EDS analizleri sonucunda 93.545.17.4 numaralı keramikte olduğu gibi silisyum, alüminyum ve potasyum açısından zengin olan Muskovit mika türü örnek üzerinde tespit edilmiştir.

99.526.315.2

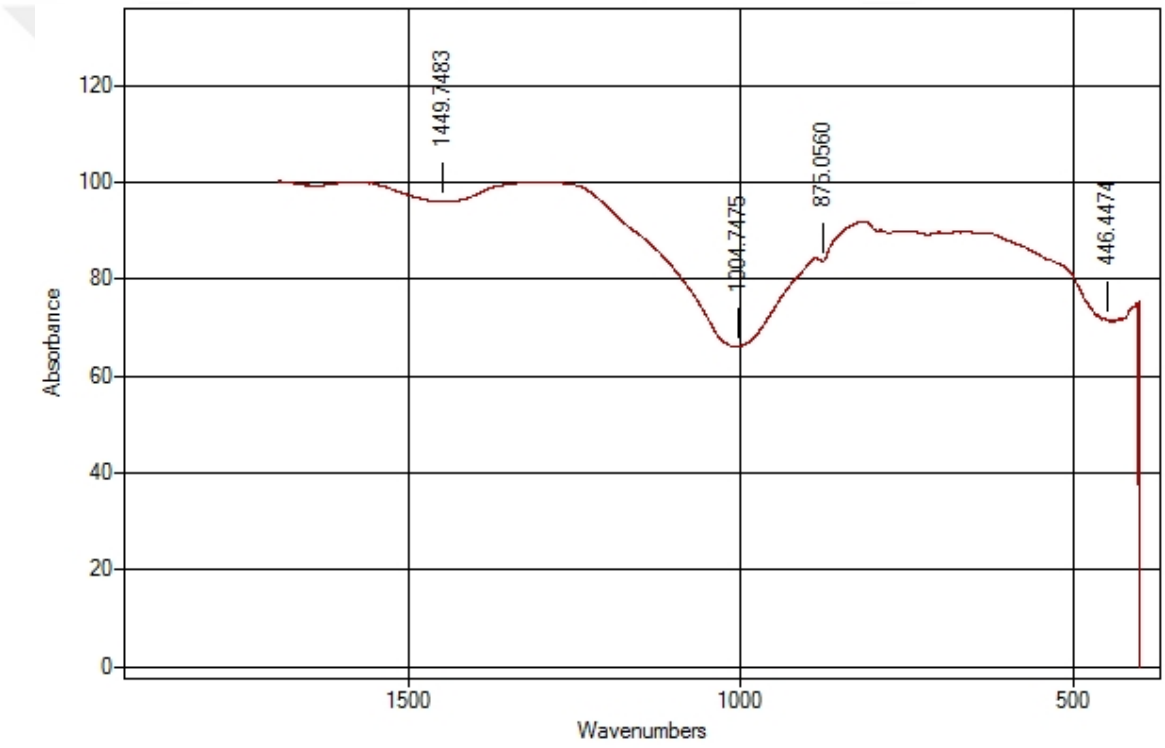
99.526.315.2 numaralı keramik çark yapımı ve iyi pişmiştir. Dış yüzü ve iç yüzü 5YR 6/4 (Light Reddish Brown) hamura sahip olan örneğin dış ve iç yüzeylerinde yoğun Altın Mika Astar uygulaması tespit edilmiştir. 3.5 cm dip çapına sahip halka formlu dip parçası form açısından kase olarak tanımlanmıştır.

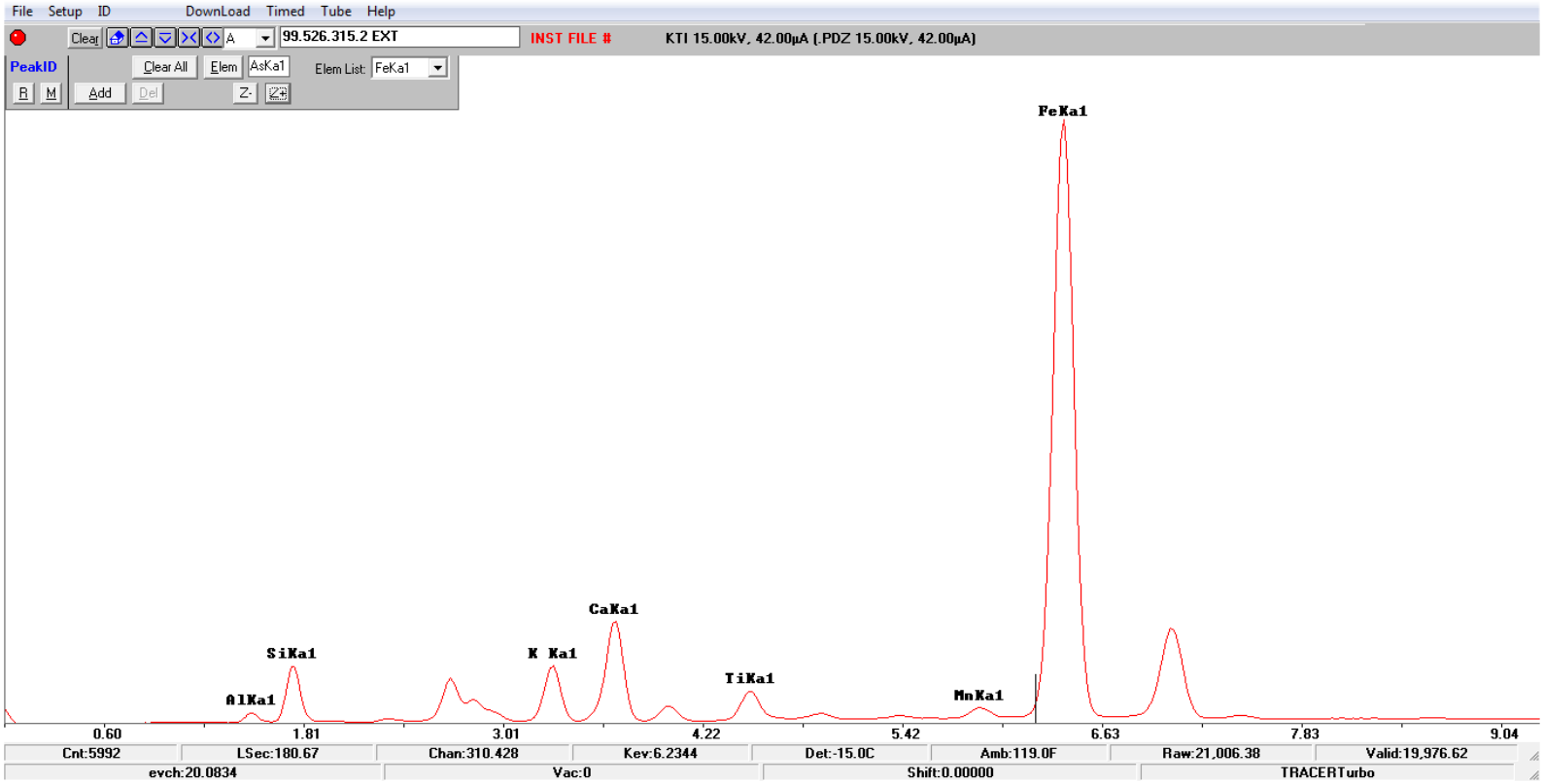
Resim 16: 99.526.315.2 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

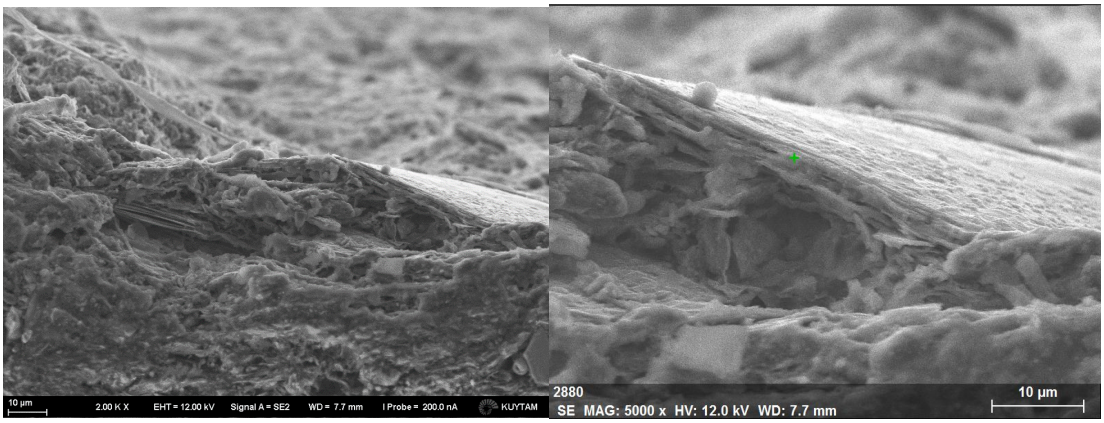
Resim 17: 99.526.315.2 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Grafik 11: 99.526.315.2 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu

Grafik 12: 99.526.315.2 Nolu Keramiğin pXRF Spekturumu

Resim 18: 99.526.315.2 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	44,16242	2,730413
MgO	12,03688	1,298809
Al2O3	19,64236	1,591612
K2O	5,317951	0,640158
Na2O	1,894988	0,423522
FeO	15,11706	1,988659
TiO2	1,560813	0,322232
Cl	0,267528	0,157113

Tablo 7: 99.526.315.2 SEM-EDS Element Tablosu

99.526.315.2 numaları örnek üzerinde yapılan FTIR ve SEM-EDS analizleri sonucuda 93.545.209.28, 93.545.216.21 ve 93.545.271.149 numaralı örneklerde de tespit edildiği gibi Biyotit mika ailesi içerisinde yer alan silisyum ve magnezyum açısından zengin Flogopit mika türü tespit edilmiştir.

99.526.332.37

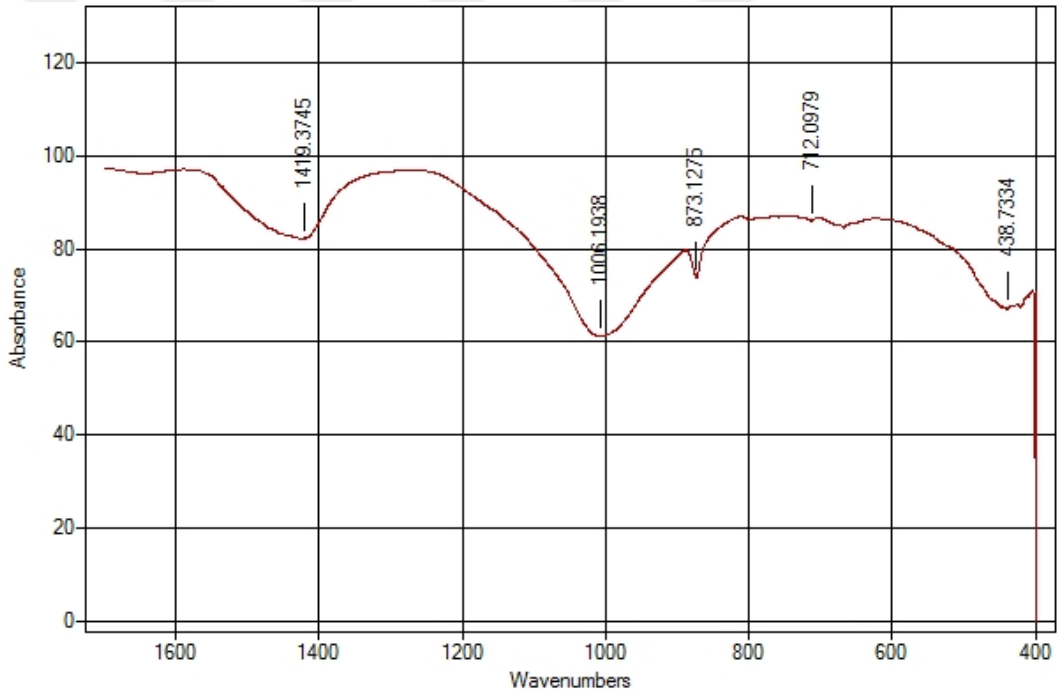
99.526.332.37 numaralı keramik çark yapımı ve orta derecede pişmiştir. Dış yüzü 7.5YR 6/4 (Light Brown), iç yüzü 7.5YR 6/4 (Light Brown) renk hamura sahip olan örneğin dış yüzünde yoğun Altın Mika Astar uygulaması ve yiv bezeme yer almaktadır.

İç yüzeyinde herhangi bir işlem tespit edilmemiştir. 31 gram ağırlığındaki parçanın formu hakkında bilgi vermek olanaksızdır.

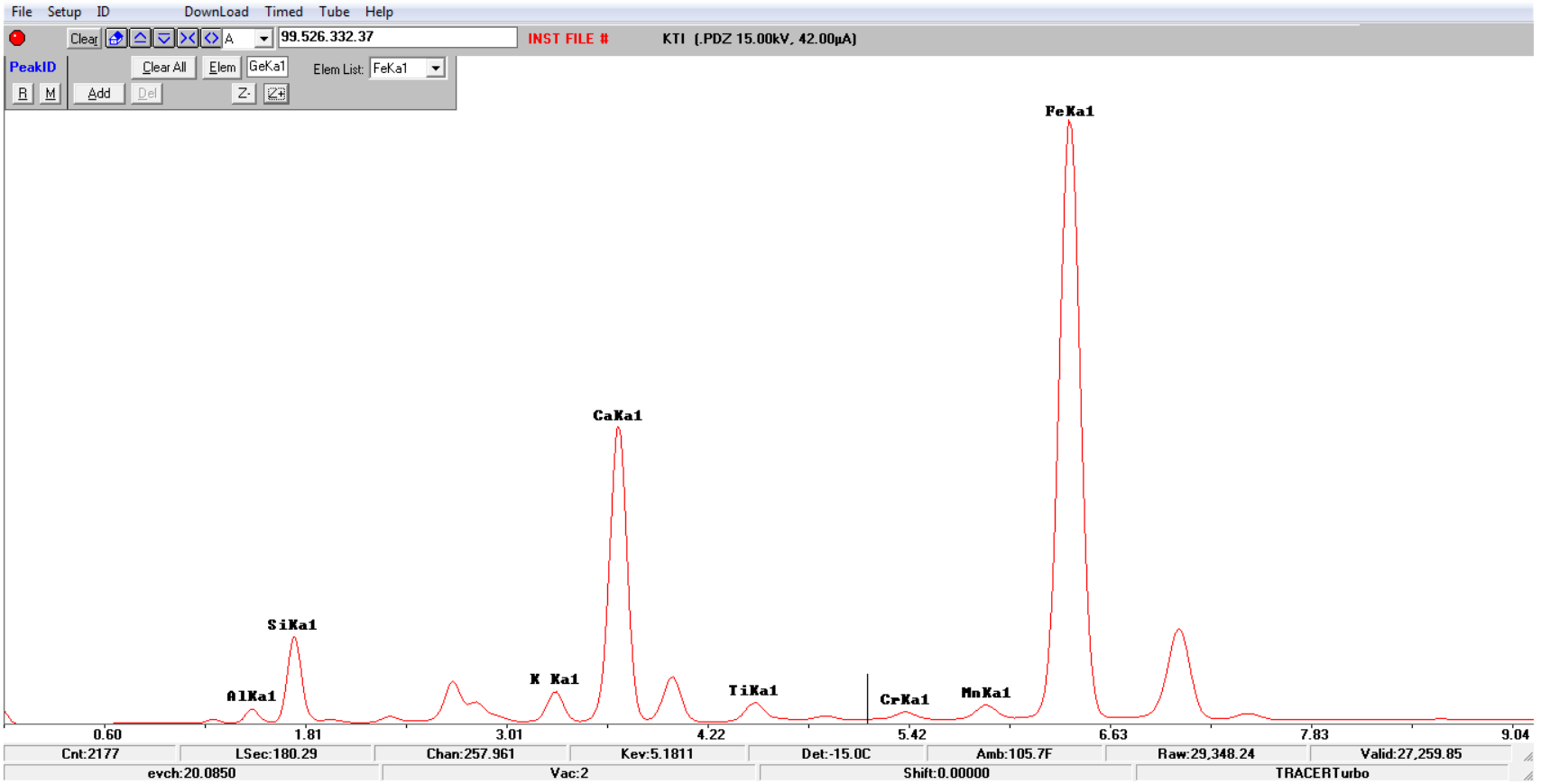

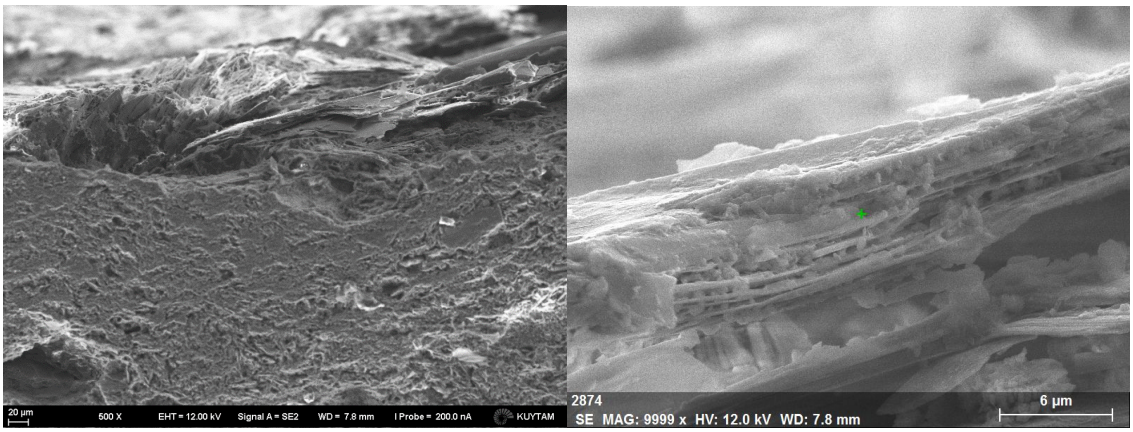
Resim 19: 99.526.332.37 Nolu Keramik (Dış Yüzü) Resim 20: 99.526.332.37 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Grafik 13: 99.526.332.37 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu

Grafik 14: 99.526.332.37 Nolu Keramiğin pXRF Spekturumu

Resim 21: 99.526.332.37 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	64,84266	4,150968
MgO	27,70608	2,916667
Al2O3	1,169161	0,21727
K2O	0,410803	0,170513
Na2O	1,004113	0,280785
FeO	3,950345	0,808783
CaO	0,477192	0,180191
Cl	0,439645	0,17972

Tablo 8: 99.526.332.37 SEM-EDS Element Tablosu

99.526.332.37 numaralı örnek üzerinde yapılan FTIR ve SEM-EDS analizleri sonucunda keramik üzerindeki parlaklığı sağlayan maddenin Biyotit mika ailesinden olan silisyum ve magnezyum yönünden zengin içeriğe sahip Flogopit mika türü olduğu tespit edilmiştir.

99.526.561.2

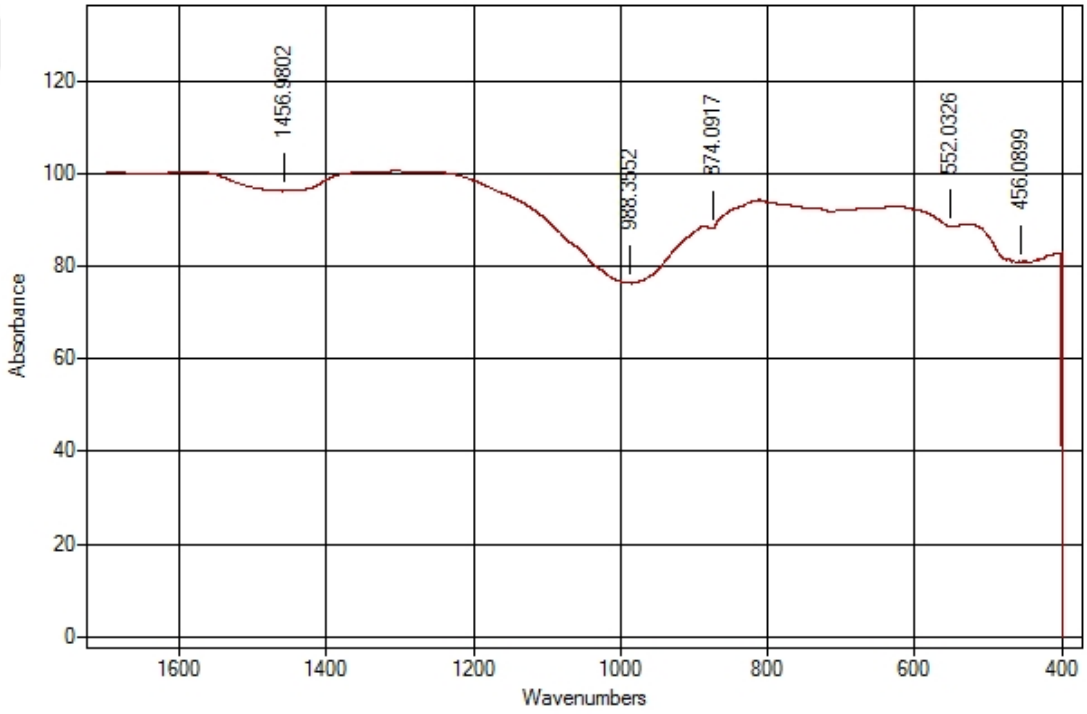
99.526.561.2 numaralı keramik bol katkılı ve kötü pişirilmiştir. Dış yüzü 5YR 6/4 (Light Reddish Brown), iç yüzü 2.5YR 6/2 (Pale Red) renk hamura sahip olan örneğin dış yüzünde yoğun Altın Mika Astar uygulaması yer almaktadır. İç yüzeyinde ise herhangi bir işlem tespit edilmemiştir. 11 gram ağırlığındaki parçanın formu hakkında bilgi vermek olanaksızdır.

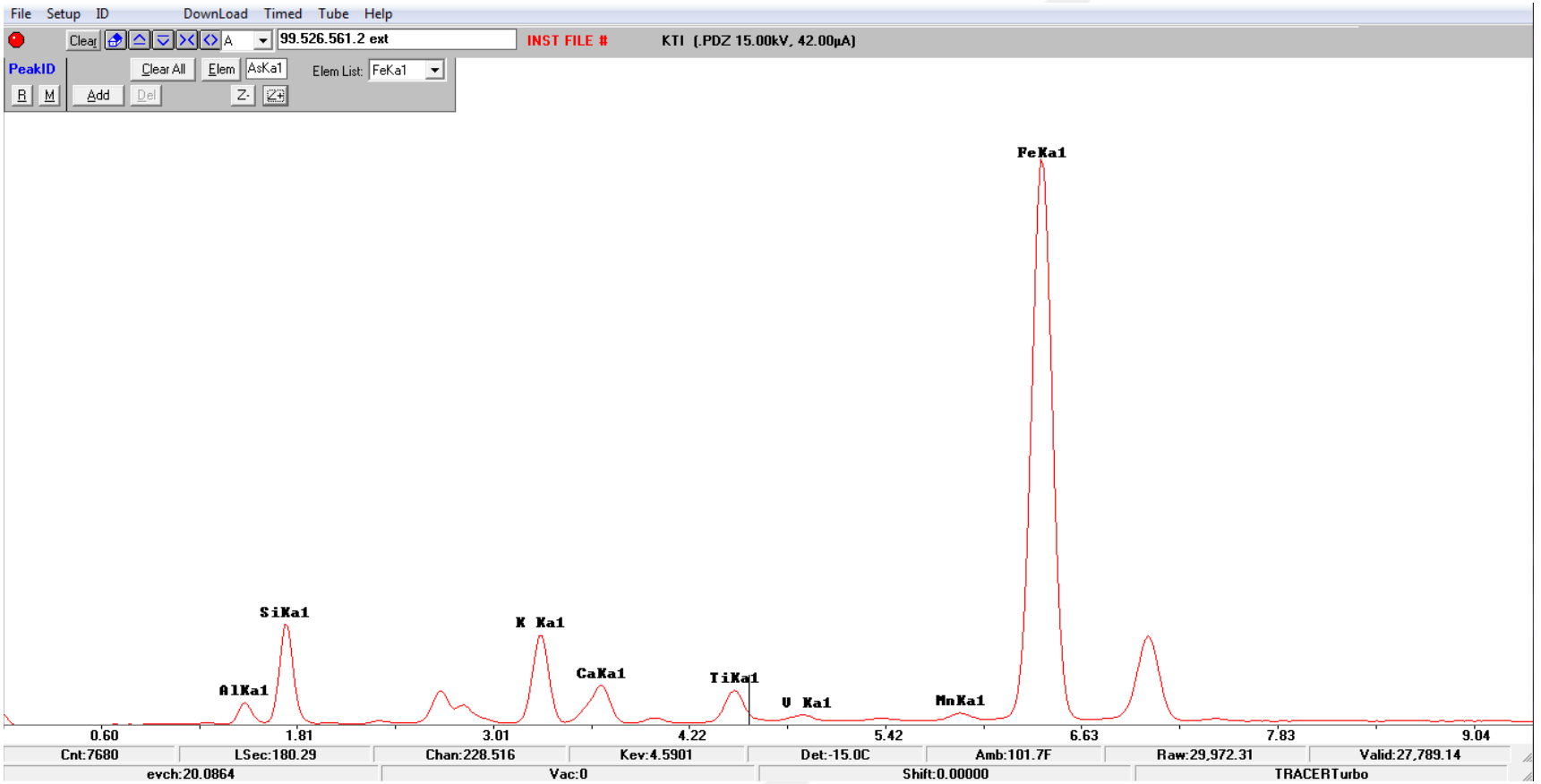
Resim 22: 99.526.561.2 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

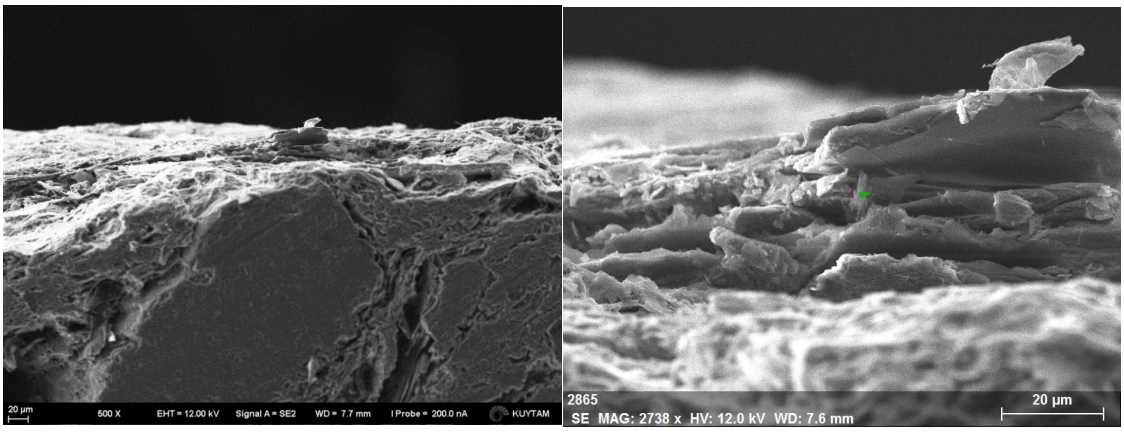
Resim 23: 99.526.561.2 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Grafik 15: 99.526.561.2 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu

Grafik 16: 99.526.561.2 Nolu Keramiğin pXRF Spekturumu

Resim 24: 99.526.561.2 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	39,06621	2,243417
MgO	11,8842	1,226186
Al2O3	19,73496	1,498809
K2O	4,611718	0,645213
Na2O	0,776081	0,281402
FeO	17,05408	2,511699
P2O5	1,558418	0,255643

Tablo 9: 99.526.561.2 SEM-EDS Element Tablosu

99.526.561.2 numaralı örnek üzerinde yapılan FTIR ve SEM-EDS analizi keramiğin üzerinde yer alan maddenin daha önce 93.545.283.62 ve 93.545.17.4 numaralı örnekte de karşımıza çıkan silisyum ve alüminyum oranı yüksek Muskovit mika türü tespit edilmiştir.

108.522.75.33

108.522.75.33 numaralı keramik çark yapımı ve iyi pişmiştir. Dış ve iç yüzü 7.5YR 6/4 (Light Brown) renk hamura sahip olan örneğin dış ve iç yüzünde Altın Mika Astar uygulaması ve onun altında da beyaz astar yer almaktadır. Ancak dış yüzeyde yer alan Altın Mika Astar çok kısıtlı alanlarda tespit edilebilmiştir. 34 gram ağırlığındaki ağız

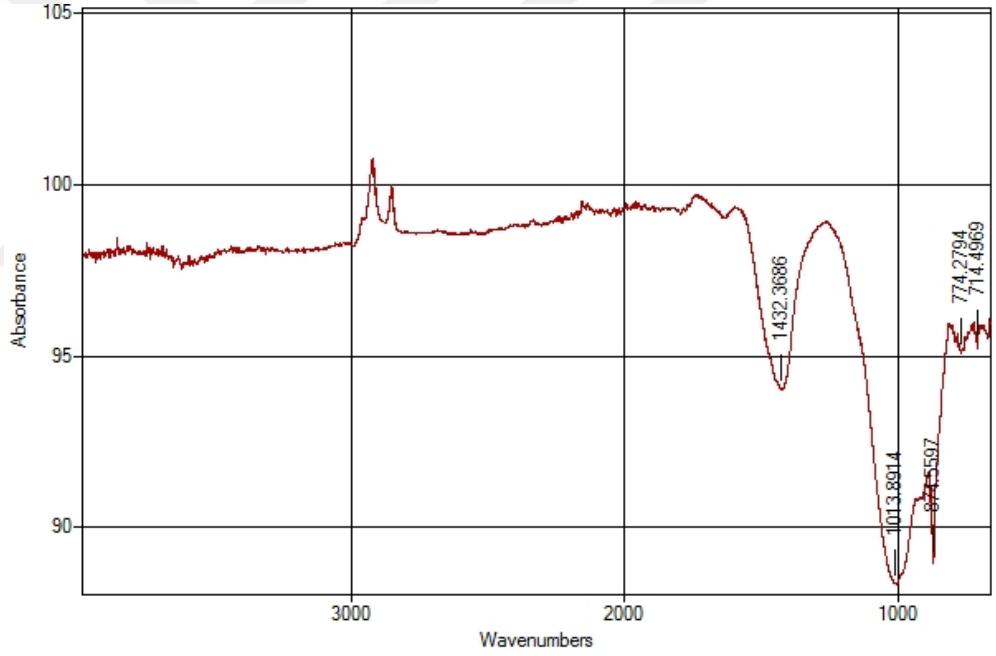
parçasının çapı 21 cm olarak ölçülmüştür ve yuvarlatılmış ağız kenarlı çanak formu olarak tanımlanmıştır.

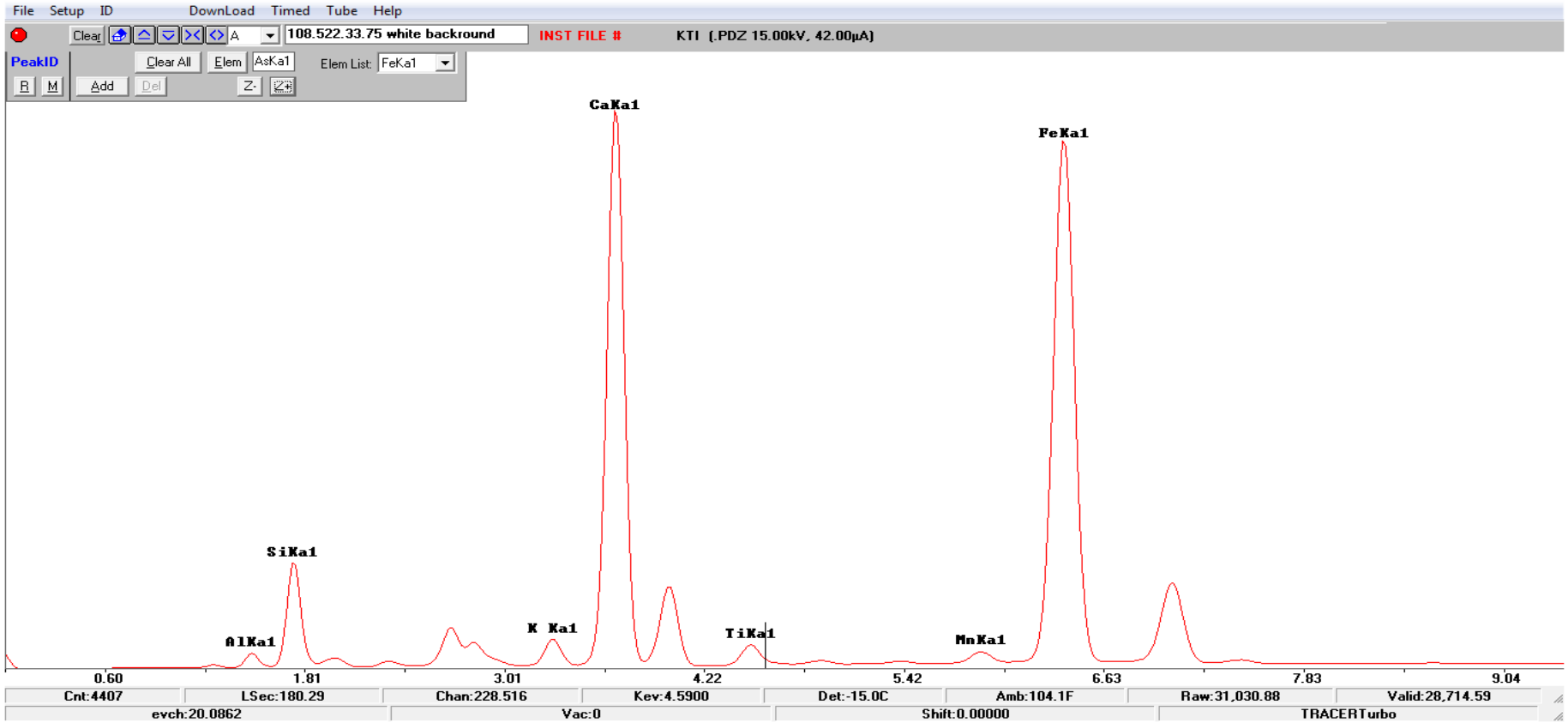
Resim 25: 108.522.75.33 Nolu Keramik (Dış Yüzü)

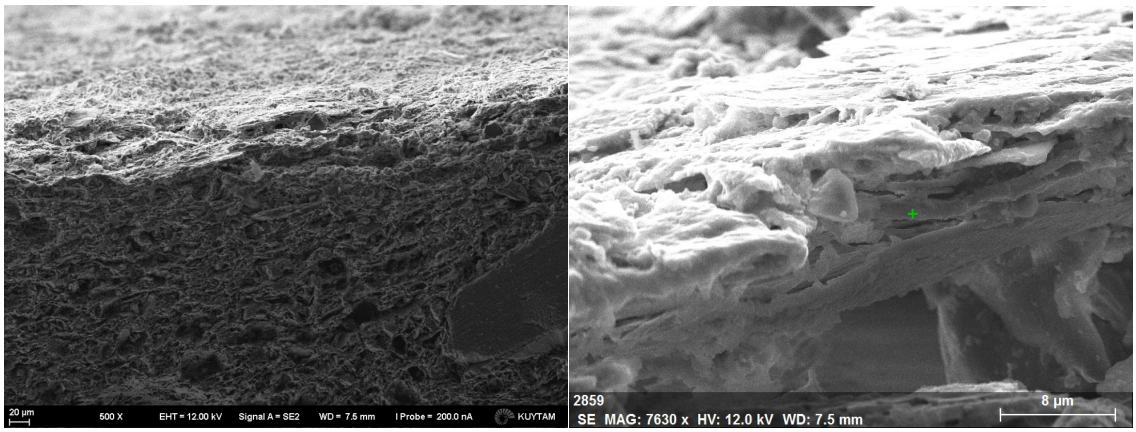
Resim 26: 108.522.75.33 Nolu Keramik (İç Yüzü)

Grafik 17: 108.522.75.33 Numaralı Keramiğin FTIR Spektrumu

Grafik 18: 108.522.75.33 Nolu Keramiğin pXRF Spekturumu

Resim 27: 108.522.75.33 Nolu Keramiğin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	61,43403	1,589961
MgO	15,82733	0,786229
Al2O3	0	0
K2O	5,45221	0,436758
Na2O	0	0
FeO	0	0
CaO	16,8298	0,820615
Cl	0,456322	0,163794

Tablo 10: 108.522.75.33 SEM-EDS Element Tablosu

108.522.75.33 numaralı örnek üzerinde yapılan FTIR ve SEM-EDS analiz sonuçlarına göre keramiğin dış yüzeyinde parlaklığı sağlayan madde silisyum, kalsiyum, magnezyum ve potasyum açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Ancak bu veriler ile hangi mika türüne ait olduğunu söylemek olanaksızdır.

Sonuç olarak değinmek gerekirse keramikler üzerindeki parlaklığı veren maddenin tanımlanması için kullanılan taşınabilir XRF analizi tek başına yanıltıcı olabilmektedir. Ölçümlerde kil içerisindeki demir seviyesinin de var olması mikanın türünü belirlemekte zorluk çıkartmıştır. Ancak FTIR ve SEM-EDS analiz sonuçlarına baktığımızda ise 93.545.209.28, 93.545.216.21, 93.545.271.149, 99.526.315.2, 99.526.332.37 numaralı keramikler üzerindeki mikanın Flogopit, 93.545.17.4,

93.545.283.62 ve 99.526.561.2 numaralı keramikler üzerindeki mika ise Muskovit mika olduğu tespit edilmiştir. 108.522.75.33 numaralı keramik üzerindek mikanın türü kesin olarak tespit edilememiştir.

SONUÇ

İlk olarak 1937 yılında K. Bittel'in kullandığı "Gold Ware" terimi ile karşımıza çıkan Altın Mika Astarlı keramik grubu günümüze kadar gerek İngilizce gerekse Türkçe literatürde bir çok farklı terim ile anılmıştır. Farklı terimlerle anılmasına rağmen aynı keramik özelliği olan, mikadan yapılmış, sarı renkli ve parlaklık veren astar betimlenmeye çalışmıştır. Ve bu terim çeşitliliği günümüze kadar yapılan araştırmalarda orta noktanın bulunamamasına yol açmıştır. Günümüze kadar gelinen dönemde Altın Mika Astarlı keramikler üzerine yapılan tek çalışma Kaman-Kale Höyük[368] ekibi tarafından yapılmıştır. Bu çalışma dışında Altın Mika Astarlı keramikler hakkında Anadolu genelinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Genel olarak MÖ II. binyılda Batı Anadolu bölgesine özgü bir tür olduğu belirtilen Altın Mika Astarlı keramikler ilk olarak Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'da karşımıza çıkar. Liman Tepe'nin Erken Tunç Çağı 2'yi temsil eden tabakası (V), Kandilkırı'nın Erken Tunç Çağı 3'ü temsil eden tabakaları (3-2) ve Beycesultan'ın Erken Tunç Çağı 3'ü temsil eden (X-VIa) tabakalarında ele geçen Altın Mika Astarlı keramikler bu türün en erken örneklerini temsil etmektedir. Günümüze kadar yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere bu tür keramikler ilk olarak Batı Anadolu coğrafyasında karşımıza çıkmaktadır.

Orta Tunç Çağı'na geldiğimizde ise Altın Mika Astarlı keramiklerin yoğunluğu ve yayılım alanı oldukça genişlemiştir. Bu dönemde Batı Anadolu'da Beycesultan (V-IV/10-7), Panaztepe, Milet (III), Kocabaştepe (III-II-I), Bademgediği Tepe (VI), Bayraklı Höyük, Küçüktepe, Ayasuluk Tepesi (XIa), Tekeliler, Dağdeviren (Akırbey Çiftlik), Kennez I, Hastane Höyük, Süleymanlı, Mecidiye Höyük, Sındırgı Höyük ve Asopos Tepesi (VI)'de yapılan çalışmalarda Altın Mika Astarlı keramikler tespit edilmiştir. Ayrıca yaptığım Orta Anadolu MÖ II. binyıl yerleşimleri üzerinde yaptığım araştırmalarda Hititler'in başkenti Boğazköy/Hattuša'da ve Kuşaklı/Sarissa'da tespit edilen ve "Gold Glimmer Ware" olarak isimlendirilen keramik türünün Altın Mika Astarlı keramikler ile aynı olma ihtimali yüksektir. Bu sonuçla birlikte Orta Tunç Çağı'nda Orta Anadolu üzerinde bu tür keramiklerin var olduğundan söz edilebilir. Erken

[368] Kumazaki-Nakai, 2007: 183-188.

Tunç Çağı'ndan sonra artış gösteren bu türün aynı zamanda Batı Anadolu dışında da tespit edilmesi Orta Tunç Çağı'nda bu keramik grubunun bölgeler arası popüler hale geldiğini göstermektedir.

Orta Tunç Çağı'nda artan yoğunluk ve yayılım alanı Geç Tunç Çağı'nda da devam ederek doruk noktasına ulaşmıştır. Batı Anadolu topraklarında Kaymakçı, Beycesultan (III-II-I/6-5-4), Bademgediği Tepe (V-IV-III), Panaztepe, Liman Tepe (II), Ayasuluk Tepesi (X), Kadıkalesi (III), Çine-Tepecik, Aphrodisias, Akkaya Höyük, Hamambükü Höyük, Asopos Tepesi (V), Küçüktepe, Tekeliler, Dağdeviren (Akırbey Çiftlik), Kennez I, Hastane Höyük, Süleymanlı, Mecidiye Höyük, Sındırgı Höyük ve Kolossai'de yapılan kazı ve yüzey araştırmaları sonucunda Altın Mika Astarlı keramikler ele geçmiştir. Batı Anadolu'nun dışında İç Anadolu'da da Altın Mika Astarlı keramikler doruk noktasına ulaşmıştır. Kaman-Kale Höyük (III), Boğazköy/Hattuša, Uşaklı Höyük, Çadır Höyük (IV), Alişar Höyük ve son olarak en doğuda Kuşaklı/Sarissa'da yapılan çalışmalarda Geç Tunç Çağı'nı temsil eden tabakalarda Altın Mika Astarlı keramiklerin varlığı tespit edilmiştir.

Demir Çağı'na geldiğimizde ise Orta Tunç Çağı'ndan itibaren yoğunluğu ve kullanım alanı giderek artan Altın Mika Astarlı keramikler popülaritesini yitirmiştir. Batı Anadolu üzerinde Aphrodisias ve Kolossai'de yapılan araştırmalarda az sayıda ele geçen bu tür keramikler Orta Anadolu üzerinde ise sadece Kaman-Kale Höyük (III)'te ele geçmiştir.

Dönemsel olarak keramik özelliklerine ve farklılıklara baktığımızda Erken Tunç Çağı'nda ele geçen örnekler el yapımı, iyi pişime sahip ve devetüyü renk hamura sahiptir. Form açısından kase, çanak ve sepet kulp günümüze kadar tespit edilen formlardır.

Orta Tunç Çağı'nda ise çeşitlilik oldukça artar. Batı Anadolu Orta Tunç Çağı örneklerine hamur rengi genellikle devetüyü olsa da açık kahverengi, açık kırmızı, kızıl kahverengi ve pembemsi krem renklerinde de Altın Mika Astarlı örnekler ele geçmiştir. Orta ve iyi derecede pişirilmiş örneklerin çoğu çark yapımı olsa da az sayıda el yapımı örnek vardır. Form olarak incelendiğinde Erken Tunç Çağı'ndan farklı olarak çanak, çömlek, yonca ağızlı testi, gaga ağızlı testi, "S" profilli çanak, tabak, vazo, bardak ve kapak formları üzerinde tespit edilmiştir.Orta Anadolu üzerinde Orta Tunç Çağlar'da ele geçen örneklere baktığımızda ise hamur rengi açısından iki farklı renk, sarı ve kahverengi

renkleri karşımıza çıkar. Orta ve iyi derecede pişirilmiş örnekler hem çark hem de el yapımı olarak ele geçmiştir. Form açısından Batı Anadolu kadar zengin olmayan Orta Anadolu'da kase, çanak, bardak ve tabak formları tespit edilmiştir. Dönemsel olarak Batı Anadolu ile farklı özelliği ise Boğazköy/Hattuşa da figürinlerin üzerinde Altın Mika Astar uygulaması ve bazı örneklerde kırmızı renki boya ile bezenmiş keramikler üzerinde tespit edilmiştir.

Geç Tunç Çağı'na geldiğimizde Batı Anadolu'da bir önceki dönemde artmaya başlayan çeşitlilik doruk noktasına ulaşmıştır. Ele geçen örneklerin hamur renkleri devetüyü, kırmızı, kiremit, kahverengi, bakır, krem ve kızıl kahvedir. Bu dönemde ele geçen örneklerin tümü çark yapımıdır. Genel olarak iyi pişime sahip örnekler ele geçse de az sayıda orta ve kötü pişirilmiş keramik üzerinde Altın Mika Astar tespit edilmiştir. Altın Mika Astarlı keramikler form çeşitliliği açısından geniş bir yelpazeye sahiptir. Ele geçen formlar tabak, sosluk, testi, gaga ağızlı testi, yonca ağızlı testi, küp, geniş goblet, kase, kadeh, çanak, omurgalı-omurgasız kase, krater, bardak, çaydanlık, "S" profilli kase, çömlek, vazo, kapak, ortası delik disk ve pithos formlarında tespit edilmiştir. Batı Anadolu genelinde karşımıza çıkan bir diğer özellik ise boya bezemeli örneklerdir. Kaymakçı, Beycesultan, Aphrodisias ve Asopos Tepesi'nde yapılan çalışmalarda Altın Mika Astar ile boya bezeme aynı anda kullanıldığı tespit edilmiştir. Geç Tunç Çağı Orta Anadolu'suna baktığımızda ise Batı Anadolu'daki artışın etkilerinin bu bölgeye yansıdığı açıktır. Orta Tunç Çağı'nda sadece Boğazköy/Hattuša'da karşımıza çıkan Altın Mika Astarlı keramikler bu dönemde Kuşaklı/Sarissa, Çadır Höyük, Kaman-Kale Höyük, Alişar Höyük ve Uşaklı Höyükte ele geçmiştir. Ele geçen örneklerin hamur renkleri sarı, kahverengi ve devetüyüdür. Tümü çark yapımı olan keramiklerin pişimleri orta ve iyi derecelerdedir. Form açısından incelediğimizde Batı Anadolu kadar olmasa da artış söz konusudur. Ele geçen formlar kase, çanak, çömlek, tabak, testi, gaga ağızlı testi formlarıdır. Orta Tunç Çağı'nda olduğu gibi bu döneme ait Altın Mika Astarlı figürin örnekleri ve kırmızı boya bezemeli örneklerde ele geçmiştir.

Demir Çağı'na geldiğimizde ise Orta ve Geç Tunç Çağ'larındaki yoğunluğun neredeyse tamamen kaybolduğu Batı Anadolu üzerinde Aphrodisias ve Kolossai'de ele geçen örnekler devetüyü, bakır ve kırmızı renkli hamura sahiptir. İyi pişim derecesine sahip olan örneklerin tamamı çark yapımıdır. Form açısından baktığımızda ise kase,

krater, akıtacaklar ve ortası delik disk örnekleri vardır. Aphrodisias örneklerinde boya bezeme görülmeye devam eder. Orta Anadolu'da ise sadece Kaman-Kale Höyük kazıları sırasında ele geçen örnekler hakkında ayrıntılı bilgi yoktur.

Sonuç olarak ele aldığımızda Altın Mika Astarlı keramikler ilk olarak Batı Anadolu'da Erken Tunç Çağı 2 ile birlikte tarih sahnesindeki yerini almaktadır. İlerleyen dönemde Batı Anadolu Orta Tunç Çağı'nda gerek ele geçtiği coğrafik alan gerekse de çeşitlilik açısından hızlı bir artış söz konusudur. Bu büyük artışın bir diğer göstergesi ise ilk olarak Orta Tunç Çağı'nda Orta Anadolu üzerinde bu tür keramik örneklere rastlanmasıdır. Bu konu hakkında U. Schoop Orta Tunç Çağı'nda Assur Ticaret Kolonileri ile Anadolu üzerinde oluşan ticaret ağı vesilesi ile Altın Mika Astarlı keramiklerin hammaddesi olan mika ya da kapların kendilerinin Batı Anadolu üzerinden Orta Anadolu'ya gelmiş olabileceğini belirtmektedir[369]. Yaptığı bu yorum dönem dinamiklerine bakıldığında doğru olabilir ancak Orta Anadolu'da ele geçen örnekler üzerinde yapılacak çok yönlü bir araştırma bu sorunun yanıtını daha da netleştirebilir. Geç Tunç Çağı'nda ise gerek Batı Anadolu gerekse de Orta Anadolu topraklarında yayılım ve çeşitlilik açısından bu tür doruk noktasına ulaşmıştır. Kaliteli mallar üzerinde görülen ve Batı Anadolu Geç Tunç Çağı için önemli bir yere sahip olan bu tür artık Orta Anadolu üzerinde de belirli bir popülariteye sahiptir. Orta Anadolu üzerindeki bu popülarite Geç Tunç Çağı'nda Hitit Devleti ve Batı Anadolu arasında gerçekleşen seferler ile bağlantılı olmalıdır. Ancak Orta Tunç Çağı örneğinde de belirttiğim gibi Orta Anadolu ve Batı Anadolu'da ele geçen örnekler üzerinde yapılacak çalışmalar bu sorunun yanıtını daha da netleştirecektir. Son olarak Demir Çağı'nda ise hızlı bir düşüş yaşayan Altın Mika Astarlı keramikler günümüze kadar gelinen dönemde çok az sayıda kullanım görmüştür.

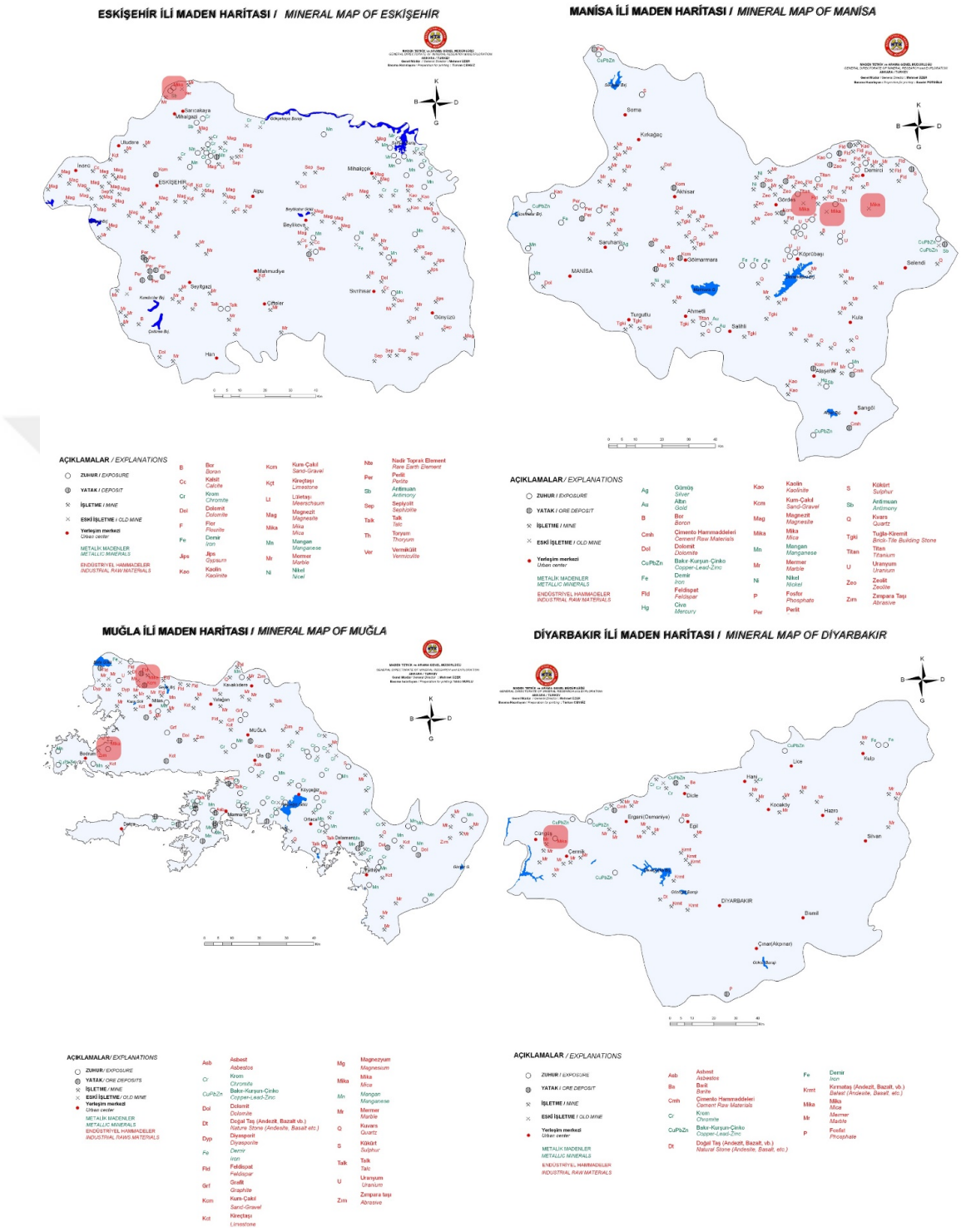
Altın Mika Astarlı keramikler hakkında üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise bu tür keramiklerin kullanım alanları ve antik dönem insanları için hangi değeri taşıdığı konusudur. K. Bittel'in 1937[370] de Altın Mika Astarlı keramikleri betimlerken altın gibi parlak olduklarını ve keramikler üzerine yapılan bu uygulamanın altına benzediği için bu terimi kullanmayı uygun gördüğünü belirtmiştir. Ve bu nedenle keramikleri tanımlarken "Gold Ware" terimini kullanmıştır. İlk olarak Bittel'in ortaya

[369] Schoop, 2011b; 260, 261.
[370] Bittel, 1937: 5, 8.

attığı bu düşünce günümüze kadar yapılan yorumlarda da karşımıza çıkmaktadır. Altın Mika Astarlı keramikler hakkında yorumda bulunan bilim insanlarının tamamı bu türün altın kapların taklidi olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu düşüncelerini de, o dönemde altın madeninin büyük önem taşıdığını ve saf altından yapılmış örneğe sahip olmayanların bu yolu tercih etmiş olabilecekleri dile getirilmiştir. Yapılan yorumlara ek olarak J. Mellaart bu tür keramiklerin Lidya ve Troas topraklarında yoğun olarak ele geçtiğini ancak, Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde ise az sayıda var olduğunu belirtmiştir. Mellaart bu düşüncesini Sardes yakınlarındaki Paktalos'un, Manisa Alaşehir'in güneyindeki Ahmetbeyli'nin ve Troas bölgesindeki Kalekas'ın altın madeni bakımından çok zengin olması dolayısıyla bu bölgelerde Altın Mika Astarlı keramiğin yoğun şekilde ele geçtiğini, Güneybatı Anadolu'da ise altın madeni olmaması nedeniyle az sayıda olduğunu ve olan keramik örneklerinin de Lidya ve Troas bölgelerinden doğal ticaret yolları vasıtasıyla geldiği yorumunu yapmaktadır[371].

Mellaart'ın yaptığı bu yorum önemli bir yere sahip olsa da tartışmaya açık bir konudur. Altın madenlerinin dışında mika madenlerinin yoğunluğu ve madenlere ulaşımın kolay olması daha büyük bir etken olmalıdır. Maden Tetkik ve Arama'nın yaptığı çalışmalara baktığımızda Türkiye mika rezervlerinin Manisa, Eskişehir, Muğla ve Diyarbakır bölgelerinde yer aldığını, Manisa ve Eskişehir'in bu rezervin büyük bir bölümünü oluşturduğunu görülmektedir.

[371] Mellaart-Murray, 1995: 105, 106.

Harita 6: Eskişehir, Manisa, Muğla ve Diyarbakır Maden Haritaları (MTA)

Değinilmesi gereken diğer bir diğer konu Altın Mika Astarlı keramiklerin yapım teknikleridir. Daha önceki yıllarda Kaman-Kale Höyük Altın Mika Astarlı keramiklerin

yapım tekniği üzerinde yapılan analizler[372] dışında bu konu hakkında bir çalışma yapılmamıştır. Kaymakçı Arkeoloji Projesi'nde ele geçen Altın Mika Astarlı keramikler üzerinde yaptığım SEM-EDS, FTIR ve Taşınabilir XRF analizleri sonucunda örnekler üzerinde iki farklı mika türü tespit edilmiştir. Bu mika türlerinden biri "Muskovit" mikadır. Ak mika olarak da isimlendirilen bu tür dünya üzerinde en yaygın mika türlerinden biri olarak bilinir. Volkanik, metamorfik ve tortul kayaçlarda yer alan Muskovit mika kahverengi, siyah, gümüş ve beyaz renklerde olabilir. Ayrıca bu tür silisyum, potasyum ve alüminyum açısından zengindir[373]. Tespit edilen diğer mika türü ise Biyotit mika ailesinden olan "Flogopit" mikadır. Silisyum ve magnezyum açısından zengin olan bu tür genellikle doğada kahverengimsi kırmızı, gri ve siyah renkte ele geçmektedir.[374].

Kaymakçı Arkeoloji Projesi'nde ele geçen keramiklerin analizlerinin gösterdiği üzere Altın Mika Astarlı keramik yapımında kullanılan mika tek bir türe ait değildir. Farklı mika türleri aynı anda kullanılmıştır. Günümüzde mika türlerini ayırmak ve tespit etmek ancak kimyasal analizler sonucunda mümkün olmaktadır. Bu nedenle antik dönem insanlarının her iki mika türünü ayırt edemediği için beraber kullanmaları pek tabi bir durumdur. Ayrıca P. Hidbert ve G. Dickson'ın 1945 yılında kaleme aldıkları "Some Physical Properties of Mica" adlı çalışmada Muskovit, Biyotit, Flogopit, Zinwaldite ve Ripidolite mika türleri üzerinde ısının verdiği etkiyi gözler önüne sermişlerdir. 600ºC dereceden başlayarak 1000ºC dereceye kadar çıkartılan ısı derecesinde mika türlerinin sabit veya tekrarlanabilir bir özelliklerinin olmadığını, mika renklerinin kimyasal bileşime, kristallerin doğasına ve ısıl işlemlere göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuşlardır[375]. Daha önce yapılan ve Kaymakçı Arkeoloji Projesi'nde ele geçen keramikler üzerinde yaptığımız analiz sonucunda antik dönem çömlekçilerinin belirli tür mikayı değil doğal kaynakların onlara verdiği mika türünü kullanmış olabilecekleri kanısına varmaktayız.

Altın Mika Astarlı keramiklerin yapımı ile ilgili cevaplanması gereken bir soru da, mikanın keramik üzerine hangi aşamada ve nasıl uygulandığıdır. Bu konuda bilim

[372] Kumazaki-Nakai, 2007: 183-188.
[373] Hidnert-Dickson, 1945: 311.
[374] Hidnert-Dickson, 1945: 311.
[375] Hidnert-Dickson, 1945: 352

insanları bu özelliğin batırma tekniği veya sürme tekniği ile pişimden önce yapılmış olabileceğini belirtmişler fakat bu düşüncelerini herhangi bir çalışmaya dayandırılmamıştır. Keramikler üzerinde yaptığım SEM-EDS analizlerinde bu konu hakkında bilgi sahip olabileceğimi düşünmüştüm ancak ele geçen Altın Mika Astarlı keramiklerin zaman içinde aşınmış olmaları bu konuda net bir sonuca varmamı engellemiştir. Ancak günümüzde bu tür keramiğe en yakın üretim yapan Gökeyüp Köyü sorularımıza yanıt verebilir.

Manisa İli Salihli İlçe'sinin 50 km kuzeydoğusunda yer alan Gökeyüp tüm Türkiye ve yurt dışında ürettiği keramiklerle ünlüdür[376].Daha önce bir çok bilim insanının üzerinde çalışmalar yaptığı Gökeyüp Köyü'nde 05.07.2017 tarihinde yaptığım gözlemler ve bilgi alışverişinde, makine yardımı ile öğütülen mikanın su ile karıştırılması sonucunda çamurumsu bir madde elde ettiklerini, bu maddeyi ellerindeki bez yardımı ile çömleklerin üzerlerine sürdüklerini ve mikanın sürülmesinden bir gün sonrasında ise pişirme işlemi gerçekleştirini öğrendim. Çömlek ustası Emine Taştekin ile yaptığım bilgi alışverişi sırasında mikanın özel olarak seçilmediğini kaynaktaki bütün mikanın karışmış bir şekilde öğütüldüğünü belirtmiştir. Ancak çömleklerin yapımının sonunda hepsinin altın gibi parladığını dile getirmiştir. Ayrıca daha önce A. Kalkan'ın yaptığı çalışmalarda köyde kullanılan mikanın Muskovit, M. Çolak- M. Maggetti- G. Galetti'nin yaptığı çalışmada ise mika türü Biyotit olarak tespit edilmiştir. Elde ettiğim bu bilgiler MÖ II. binyıl Anadolu'su için kesin bir bilgi olmasa da günümüze kadar gelmiş ve Tunç Çağı Anadolu'su için en yakın bilgi olmalıdır.

[376] Çolak-Maggetti-Galetti, 2006: 141-150.

Resim 28: Toz Haline Getirilmiş Mika (Tunç Kaner)

Resim 29: Mika ve Suyun Karışımından Elde Edilen Madde (Tunç Kaner)

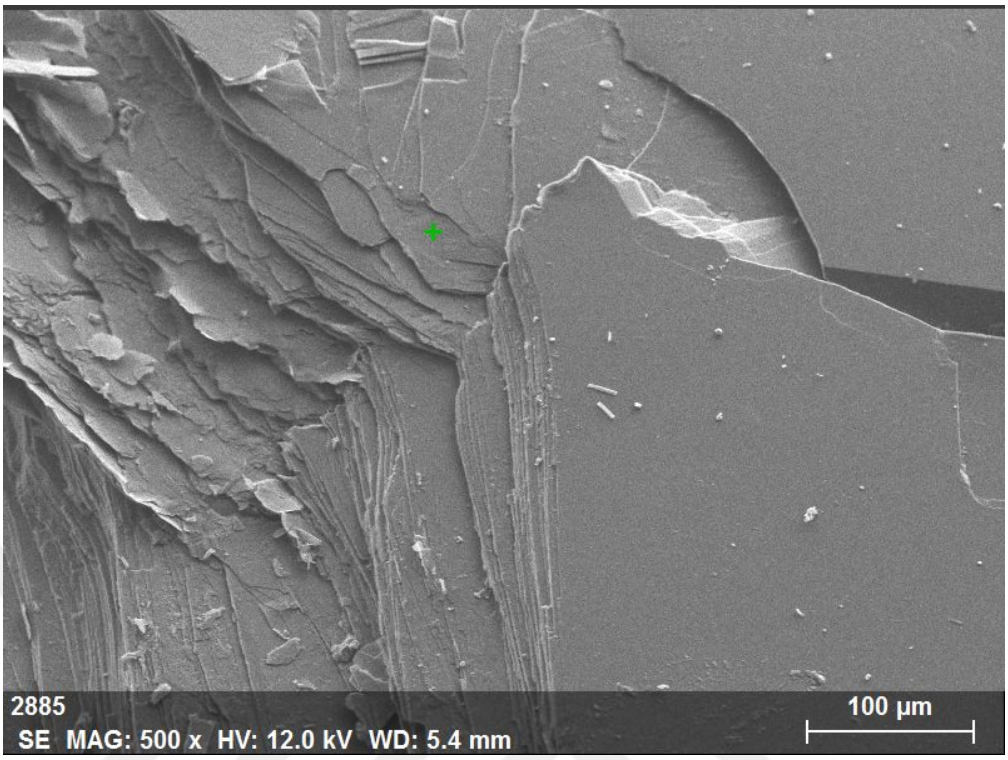

Resim 30: Mikanın Pişmemiş Çömlek Üzerine Sürülme İşlemi (Tunç Kaner)

Gökeyüp Köyü'ne yaptığım ziyaret sırasında çömlek ustası Emine Taştekin ve Emin Taştekin'den aldığım bilgiler doğrultusunda Gökeyüp ustalarının mika kaynağından örnek alma imkanı sağladım. Demirköprü Barajı'nın 3.8 km güneybatısında yer alan kaynaktan alınan mika aşağıdaki gibidir.

Resim 31 : Kaynaktan Alınan Saf Mika Örneği

Resim 32: Kaynaktan Alınan Mika Örneğinin SEM Görüntüsü ve EDS Analizinin Yapıldığı Bölge

Element	Norm. %	Hata %
SiO2	39,301647	2,147102
MgO	11,083554	1,1210195
Al2O3	15,645229	1,1960917
K2O	12,125434	1,1887356
FeO	19,379178	2,7233804
TiO2	2,4649578	0,5019343

Tablo 11: Kaynaktan Alınan Mika Örneğinin SEM-EDS Element Tablosu

Yapılan SEM-EDS analizi sonucunda Gökeyüp çömlek ustalarının kullandığı kaynaktan alınan mikanın silisyum ve demir oranı yüksek Biyotit mika türü olduğu tespit edilmiştir.

Gökeyüp çömlek ustalarından alınan bilgi ve toplanan mika kaynağı ile birlikte 700, 800 ve 900ºC derecede elektronik fırında pişirilen örnekler aşağıdaki gibidir.

Resim 33: Üzerine Mika Sürülmüş Örnek

Resim 34: Aynı Örneğin 700ºC Derecede Pişmiş Hali

Resim 35 : Üzerine Mika Sürülmüş Örnek

Resim 36: Aynı Örneğin 800ºC Derecede Pişmiş Hali

Resim 37: Üzerine Mika Sürülmüş Örnek

Resim 38: Aynı Örneğin 900ºC Derecede Pişmiş Hali

Sonuç olarak yaptığım etnoarkeolojik araştırmalar ve kimyasal analizler sonucunda Kaymakçı Arkeoloji Projesi kapsamında ele geçen Altın Mika Astarlı keramiklerin Muskovit ve Flogopit mika türü ile yapıldığını tespit etmiş oldum. Aynı

zamanda Gökeyüp Köyü'nde yaptığım incelemeler sonucunda elde edilen mikanın toz haline getirilip su ile karıştırılmasıyla elde edilen çamurumsu maddenin çömlek üzerine yaşken bir bez yardımı ile sürüldüğü tespitini yapmış bulunmaktayım. Günümüze kadar gelen bu geleneğin Kaymakçı insanları tarafından da kullanılmış olabileceğini düşünmek yanlış bir varsayım olmaz. Ayrıca yaptığım deneysel çalışmada elde ettiğim Biyotit mika türünü su ile karıştırıp kil üzerine sürdükten sonra pişirdiğimde Kaymakçı örneklerinde olduğu gibi bir sonuç elde ettim.

Altın Mika Astarlı keramikler hakkında bilim insanlarının terminolojik bir uzlaşıya varmaları ve bunun yanı sıra ilerleyen dönemlerde bu keramik grubu üzerinde detaylı çalışmalar yapmaları Altın Mika Astarlı keramikleri daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Abay, E.

2012 "Beycesultan", **Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları** (Eds: A. Çilingiroğlu, Z. Mercangöz, G. Polat), Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 40-62.

Abay, E.- Dedeoğlu, F.

2007 "2005 Yılı Çivril Ovası Yüzey Araştırması", **24. AST**, C. 1, Ankara, 277-293.

2012 "Beycesultan 2007-2010 Yılları Kazı Çalışmaları Raporu", **33. KST**, C. 4, Ankara, 303-331.

Abay, E.- Dedeoğlu, F.- Ergün, G.- Çakar, Ş.

2017 "Beycesultan Höyüğü 2016 Yılı Kazı Çalışmaları, **39. KST**, C. 1, Ankara,507-521.

Akay, U. O.

2015 **Laodikeia-Kandilkırı Verileri Işığında Güneybatı Anadolu'da Erken Tunç Çağı 2 ve 3**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı (Doktora Tezi), Denizli.

Akdeniz, E.

2004 "Kuşadası Kadıkalesi Kazısında Bulunan Bir Hitit Heykelciği", **OLBA** IX, Mersin, 21-57.

2006 "A New Excavation in Western Anatolia: Kadıkalesi (Ancient Anaia) (A Preliminary Report for Prehistoric- Protohistoric Results 2001-2005)", **OLBA** XIII, Mersin, 1-35.

2010 "2008 Yılında Manisa İli ve İlçelerinde Yürütülen Prehistorik-Protohistorik Yüzey Araştırmaları", **27. AST**, C. 1, Ankara, 153-175.

2014 "2012 Yılında Thateria Antik Kenti ve Hastane Höyüğü'nde Gerçekleştirilen Arkeolojik Çalışmalar", **35. KST**, C. 2, Ankara, 124-140.

Akdeniz, E.- Şahin, M. K.- Erön, A.
2015 "2013 Yılı Akhisar-Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü Kazısı, **36. KST**, C. 2, Ankara, 121-139.

Akurgal, E.
1950 "Bayraklı Kazısı Ön Rapor", **Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi**, C. VIII, S. 1-2, Ankara, 1-51.

Akyurt, İ. M.
1998 **MÖ 2. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri**, TTK, VI. Dizi-S. 49, Ankara.

Aybek, S.- Öz, A. K.- Meriç, A. E.
2009 "Metropolis 2007 Yılı Kazıları", **30. KST**, C. 3, Ankara, 123-139.

Aykurt, A.
2004 **Kocabaş Tepe Orta Tunç Çağı Seramik Örneklerinin Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
2006 "Kocabaş Tepe Seramik Fırını, **Hayat Erkanal'a Armağan *Kültürlerin Yansıması***, Homer Kitabevi, İstanbul, 113-120.
2009 "Batı Anadolu'da Minos Kökenli Bir Seramik Grubu: 'Tortoise-Shell Ripple Ware'", **Arkeoloji Dergisi** (Eds.: M. N. Aytaçlar, M. B. Baştürk, F. Dedeoğlu, A. Erdoğan), Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları XIV, İzmir, 35-46.

2010 "Late Bronze Age Pottery From Çeşme Bağlararası", **OLBA** XVIII, Mersin, 1-63.

Baldoni, D.- Franco, C.- Manara, M.- Belli, P.- Berti, F.
2004 **İasos** (Çev.: G. Ergin), Homer Kitabevi, İstanbul.

Baştürk, M. B.- Arslan, A.- Baştürk, E.- Yedidağ, T. Y.
2017 "Dünden Bugüne Şarhöyük (Dorylaion): 2015 Sezonu", **38. KST**, C. 3, Ankara, 263-275.

Bayazit, M.- Akyol, A. A.- Eruş, H. Ö. E.- Taşkıran, G.
2016 "Seramik Arkeometrisinde Spektroskopik Yöntemler (FTIR, RAMAN), **10. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu**, Eskişehir, 658-670.

Bayne, N.
2000 **The Grey Wares of North West Anatolia**, Asia Minor Studien, B. 37, Bonn.

Beckman, G.
1999 **Hittite Diplomatic Texts** (Second Edition), Scholars Press, Georgia.

Becks, R.
2015 "Settlement Patterns and Socio-Political Landscape of Western Anatolian in the Middle and Late Bronze Age: A Geoarchaeological View", **NOSTOI:** ***Indigenous Culture, Migration + Integration in the Aegean Islands + Western Anatolia During the Late Bronze + Early Iron Ages*** (Eds.: N. C. Stampolidis, Ç. Maner, K. Kopanias), KUP, İstanbul, 115-131.

Bilgen, N.

2005 **Çavlum *Eskişehir/Alpu Ovası'nda Bir Orta Tunç Mezarlığı***, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Bittel, K.

1937 **Boğazköy *Die Kleinfunde der Grabungen 1906-1912 I: Funde Hethitischer Zeit***, J. C. Hinrichs Verlag, Leipzig.

Blegen, C.- Caskey J. L.- Rawson, M.

1951 **Troy *The Third, Fourth and Fifth Settlements***, Vol. II, P. 1, Princeton University Press, New Jersey.

1953 **Troy *The Sixth Settlements***, Vol. III, P. 1, Princeton University Press, New Jersey.

Borchardt, J.

1999 "Bericht Der Grabungskampagne in Limyra 1997", **XX. KST**, C. 2, Ankara, 139-151.

Bryce, T. R.

1983 **The Major Historical Texts of Early Hittite History**, University of Queensland, Australia.

2003 "History", **The Luwians** (Ed.: H. C. Melchert), Handbook of Oriental Studies, Boston, 27-128.

2005 **The Kingdom of the Hittites**, Oxford University Press, New York.

Campbell, E. F. Jr.

1960 "The Amarna Letters and the Amarna Period", **The Biblical Archaeologist**, Vol. 23, No. 1, ASOR, Boston, 1-22.

Cate, H. J. Ten

1966 "A New Fragment of the 'Deeds of Suppiluliuma as Told by His son', Mursili II", **JNES**, Vol. 25, No. 1, The University of Chicago Press, Chicago, 27-31.

1970 **The Records of the Early Hittite Empire *(C. 1450-1380 BC)***, Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut, İstanbul.

Çilingiroğlu, A.- Çevik, Ö.- Çilingiroğlu, Ç.

2012 "Ulucak Höyüğü", **Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları** (Eds: A. Çilingiroğlu, Z. Mercangöz, G. Polat), Ege Üniversitesi, İzmir, 157-168.

Çilingiroğlu, A.- Derin, Z.- Abay, E.- Sağlamtimur, H.- Kayan, İ.

2004 **Ulucak Höyük**, Ancient Near Eastern Studies 15, Peeters.

Çolak, M.- Maggetti, M.- Galetti, G.

2006 "Golden Mica Cooking Pottery from Gökeyüp (Manisa), Turkey", **Geomaterials in Cultural Heritage**, Geological Society London Special Publications, 141-150.

Dardeniz, G.

2016 **Vitreous Material Crafting in the Second Millennium BC: Glass, Faience and Frit Production at Tell Atchana, Ancient Alalakh**, Koç Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü (Doktora Tezi), İstanbul.

Dedeoğlu, F.

2013 "Yukarı Menderes Havzası Dağlık Bölge Yüzey Araştırması 2011 Yılı Çalışmaları", **30. AST**, C. 1, Ankara, 215-227.

Dedeoğlu, F.- Konakçı, E.
2015 "Local Painted Pottery Tradition From Inland Southwest Anatolia and Its Contribution to Second Millennium BC Chronology", **Mediterranean Archaeology and Archaeometry**, Vol. 15, No. 2, Greece, 191-214.

Dedeoğlu, F.- Konakçı, E.- Çarkı, M.
2014 "Yukarı Menderes Havzası Dağlık Kesim Yüzey Araştırması Projesi 2012 Yılı Çalışmaları", **31. AST**, C. 1, Ankara, 367-377.

Dedeoğlu, F.- Ozan, A.- Konakçı, E.
2016 "Yukarı Menderes Havzası Dağlık Kesim Yüzey Araştırması Projesi 2014 Yılı Çalışmaları", **33. AST**, C. 2, Ankara, 553-563.

Doğer, E.- Doğer, L.- Tül, Ş.-Sezgin, Y.- Önder, M.- Akat, S.- Kan, M. H.- Yener, B.- Dereboylu, E.- Türkan, Ü.- Atay, E.- Şahan, M.- Genç, F.- Serttürk, O. K.- Çakır, İ. S.
2008 "Aigai 2004-2006 Yılı Kazıları", **29. KST**, C. 1, Ankara, 207-233.

Duman, B.- Konakçı, E.
2011 "The Silent Witness of the Mound of Colossae: Pottery Remains", **Colossae in Space and Time** (Ed. By: A. H. Cadwallader, M. Trainor), Vandenhoeck&Ruprecht, 247-282.

Duru, R.- Umurtak, G.
2011 "Bademağacı Höyüğü'nde (Antalya) Yapılan Tarihöncesi Kazılar Sona Erdi-II", **TÜRSAB**, S. 307, İstanbul, 30-37.

Emre, K.
1978 **Yanarlar** ***Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı***, TTK, VI. Dizi-S. 22, Ankara.

Erdem, A. Ü.- Tanrıver, C.
2016 "2015 Yılı Bayraklı Höyük Kazıları: Tunç Çağı Çalışmalarına Dair Ön Rapor", **Arkeoloji Dergisi** (Eds.: M. N. Aytaçlar, E. Abay, F. Dedeoğlu, A. Erdoğan), Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları XXI, İzmir, 1-9.

Erkanal, A.
1998 "1996 Yılı Panaztepe Kazıları Sonuçları", **XIX. KST**, C. 1, Ankara, 455-467.

Erkanal, H.
1998 "1996 Yılı Liman Tepe Kazıları", **19. KST**, C. 1, Ankara, 379-399.

Erkanal, H.- Özkan, T.
1998 "1996 Yılı Bakla Tepe Kazıları", **19. KST**, C. 1, Ankara, 399-427.

Erkanal, H.- Şahoğlu, V.
2012a "Bakla Tepe (1995-2001)", **DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011)** (Eds.: O. Bingöl, A. Öztan, H. Taşkıran), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 91-99.
2012b "Liman Tepe (1992 -)", **DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011)** (Eds.: O. Bingöl, A. Öztan, H. Taşkıran), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 219-231.

Erkanal, H.- Artzy, M.- Kouka, O.
2003 "2001 Yılı Liman Tepe Kazıları", **24. KST**, C. 1, Ankara, 423-437.

Erkanal, H.- Aykurt, A.- Büyükulusoy, K.- Tuğcu, İ.- Tuncel, R.- Şahoğlu, V.
2017 "Liman Tepe 2015 Yılı Kara ve Sualtı Kazıları", **38. KST**, C. 3, Ankara, 133-151.

Fischer, F.

1963 **Die Hethitische Keramik von Boğazköy**, Verlag Gebr Mann, Berlin.

Frahm, E.

2014 "Scanning Electron Microscopy (SEM): Applications in Archaeology", **Encyclopedia of Global Archaeology,** (Ed.: C. Smith), Springer Reference, New York, 6487-6495.

French, D.

1967 "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia I. *The İznik Area*", **AS**, V. 17, BIAA, London, 49-100.

1969 "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia II. *The Balıkesir and Akhisar/Manisa Areas*", **AS**, V. 19, BIAA, London, 41-98.

Garstang, J.- Gurney, O. R.

1959 **The Geography of the Hittite Empire**, BIAA, London.

Gorny, R. L.

1995 "Alişar Höyük in the Late Second Millenium BC", **Atti Del II Congresso Internazionale di Hittitologia** (Eds.: O. Carruba, M. Giorgieri, C. Mora), Pavia, 159-171.

2007 "Çadır Höyük", **The Oriental Institute 2006-2007 Annual Report**, University of Chicago, Chicago, 18-34.

Gönüldaş, F.

2012 **Tam Seramik Sistemlerde Tekrarlanan Fırınlama İşlemlerinin Etkisinin Densitometrik Analizi ve X-Ray Floresans (XRF) Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Protetik Diş Tedavisi Anabilim Dalı (Doktora Tezi), Ankara.

Graeve, V. Von- Niemeier, W. D.
2002 "1998-2000 Yılı Milet Çalışmaları", **23. KST**, C. 2, Ankara, 75-89.

Greaves, A. M.
2005 **Miletos *A History***, Taylor&Francis e-Library.

Gurney, O. R.
2001 **Hititler**, (Çev. P. Arpaçay), Dost Kitabevi, İstanbul.

Günel, S.
1999 **Panaztepe II**, TTK, VI. Dizi-S. 51, Ankara.
2003 "Aydın ve Muğla İlleri 2001 Yılı Yüzey Araştırmaları", **20. AST**, C. 2, Ankara, 113-127.
2008 "Çine-Tepecik Kazıları ve Bölge Arkeolojisine Katkıları", **Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar** (Eds.: A. Erkanal-Öktü, S. Günel, U. Deniz), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
2010 "Mycenaean Cultural Impact on the Çine (Marsyas) Plain, Southwest Anatolia: The Evidence from Çine-Tepecik", **AS**, V. 60, BIAA, London, 25-49.
2014 "New Contributions Regarding Prehistoric Cultures in the Meander Region: Çine-Tepecik", **Western Anatolia Before Troy *Proto-Urbanisation in the 4th Millennium BC?*** (Eds.: B. Horejs, M. Mehofer), ÖAW, 83-105.
2016 "Batı Anadolu Tarihi Coğrafyasında Çine-Tepecik Merkezi", **Ahmet Ünal Armağanı** (Eds.: S. Erkut, Ö. Sir Gavaz), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 281-293.

Hall, E. T.

1960 "X-Ray Fluorescent Analysis Applied to Archaeology", **Archaeometry**, Vol. 3 Issue 1, University of Oxford, Oxford, 29-35.

Hawkins, J. D.

1998 "Tarkasnawa King of Mira 'Tarkondemos' Boğazköy Sealings and Karabel", **AS**, Vol. 48, BIAA, London, 1-31.

2009 "The Arzawa Letters in Recent Perspective", **British Museum Studies in Ancient Egypt and Sudan 14**, 73-83.

Hidnert, P.- Dickson, G.

1945 "Some Physical Properties of Mica", **Journal of Research of the National Bureau of Standarts**, Vol. 35, Washington, 309-353.

Hüryılmaz, H.

2004 "The Groundstone Industry of the Early Bronze Age Settlers of the Yenibademli Mound", **II. International Aegean Islands Symposium** (Eds.: İ. Bostan, S. H. Başeren), İstanbul, 131-138.

Joukowsky, M. S.

1986a **Prehistoric Aphrodisias I**, USA-Belgium.

1986b **Prehistoric Aphrodisias II**, USA-Belgium.

Karaaslan, N. Ç.

2006 "Panaztepe'den Bir Sunu Kabı ve Düşündürdükleri", **Hayat Erkanal'a Armağan *Kültürlerin Yansıması***, Homer Kitabevi, İstanbul, 225-237.

2008 "Recent Investigations at Panaztepe Harbour Town", **Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar** (Eds: A. E. Öktü, S. Günel, U. Deniz), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 53-65.

Karaaslan, N. Ç.- Aykurt, A.- Erbil, Y. H.- Bostancı, N. K.
2012 "Panaztepe Kazıları Kapsamında İzmir Bölgesi Gediz Deltası Yüzey Araştırması 2010 Yılı Çalışmaları", **29. AST**, C. 1, Ankara, 319-343.

Karauğuz, G.
2002 **Boğazköy ve Ugarit Çivi Yazılı Belgelerine Göre Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma Metinler**, Çizgi Kitabevi, Konya.

Kealhofer, L.- Grave, P.
2011 "The Iron Age on the Central Anatolian Plateau", ***The Oxford Handbook of* Ancient Anatolia*: (10000-323 BCE)*** (Eds.: S. R. Steadman, G. McMahon), Oxford University Press, New York, 415-443.

Kelder, J. M.
2016 "Iasos, Bronze Age and Early Iron Age", **The Encyclopedia of Ancient History** (Eds.: R. S. Bagnall, K. Brodersen, C. B. Champion, A. Erskine, S. R. Huebner), John Wiley&Sons Ltd., 1, 2.

Konakçı, E.
2012 **Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı (Doktora Tezi), İzmir.
2016 "Geç Tunç Çağı'nda Ayasuluk Tepesi", **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 25/1, Denizli, 135-165.
2017 "Prehistorik Tripolis: Akkaya (Yenice) ve Hamambükü Höyük", **Tripolis Araştırmaları** (Ed.: B. Duman), Ege Yayınları, İstanbul, 23-47.

Korfmann, M

1984 "Beşik-Yassıtepe ve Beşik-Sivritepe 1983 Ön Raporu, **VI. KST**, Ankara, 107-121.

2001 "Yüksek Troia Kültürü (Troia VI ve VIIa) *Bir Anadolu Kültürü*, **Troia *Düş ve Gerçek*** (Çev.: S. Bulgurlu Gün), Homer Kitabevi, İstanbul, 395-407.

2003 "Troia *Homeros'un Mirası İlk Tunç Çağı*", **Arkeoatlas**, S. 2, İstanbul, 130-137.

Krahmer, S. H.

1977 **Arzawa: Untersuchungen zu Seiner Geschichte Nach den Hethitischen Quellen**, Texte der Hethiter 8, Heidelberg.

Kumazaki, C.- Nakai, I.

2007 "The Production Technique of Gold Wash Wares from Kaman-Kalehöyük", **AAS**, Vol. XVI, Japanese Institute of Anatolian Archaeology, 183-189.

Lamb, W.

1937 **Excavations at Kusura near Afyon Karahisar**, Oxford.

Latacz, J.

2002 "Vilusa (Vilios/Troia)", **Hititler ve Hitit İmparatorluğu *1000 Tanrılı Halk***, (Ed.: W. Jacob), Kunst-und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deu, Deutschland, 478-482.

Lloyd, S.

1972 **Beycesultan *Vol. III P. I***, BIAA, London.

Llyod, S.- Mellaart, J.

1955 "Beycesultan Excavations: First Preliminary Report", **AS**, V. 5, BIAA, London, 39-92.

1956 "Beycesultan Excavations: Second Preliminary Report, 1955", **AS**, V. 6, BIAA, London, 101-135.

1962 **Beycesultan *Vol. I***, BIAA, London.

1965 **Beycesultan *Vol. II***, BIAA, London.

Luke, C.- Roosevelt, C. H.

2017 "Cup-marks and Citadels: Evidence for Libation in the Second-Millennium BCE Marmara Lake Basin, Western Anatolia." **Bulletin of the American Schools of Oriental Research 378**, 1–23.

Luke, C.- Roosevelt, C. H.- Cobb, P.- Çilingiroğlu, Ç.

2015 "Composing Communities: Chalcolithic through Iron Age Survey Ceramics in the Marmara Lake Basin, Western Turkey." **Journal of Field Archaeology 40 (4)**, 428–449.

Macqueen, J. G.

2009 **Hititler ve Hitit Çağında Anadolu**, (Çev.: E. Davutoğlu), Arkadaş Yayınevi, Ankara.

Marchese, R. T.

1976 "Report on the West Acropolis Excavations at Aphrodisias: 1971-1973", **AJA**, Vol. 80, No. 4, 393-413.

Matsumura, K.

2000 "On the Manufacturing Techniques of Iron Age Ceramics from Kaman-Kalehöyük", **AAS**, Vol. IX, Japanese Institute of Anatolian Archaeology, 119-137.

Mazzoni, S.- Daddi, F. P.
2015 **The Uşaklı Höyük Survey Project (2008-2012)**, Firenze University Press, Borgo degli Albizi.

Mazzoni, S.- D'agostino, A.- Orsi, V.
2014 "Uşaklı Höyük 2012: Surface Scarping and Collecting on the High Mound", **35. KST**, C. 1, Ankara, 253-270.

Mazzoni, S.- Torri, G.- D'agostino, A.- Orsi, V.
2016 "Archaeological and Philological Researchers at Uşaklı Höyük**", I. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, I. Cilt, Bozok Üniversite Yayınları, Yozgat, 42-54.

Melchert, H. C.
1978 "The Acts of Hattusili I", **JNES**, Vol. 37, No. 1, The University of Chicago Press, Chicago, 1-22.

Mellaart, J.
1955 "Some Prehistoric Sites in North-Western Anatolia", **İstanbuler Mitteilungen**, Heft 6, DAI, İstanbul, 53-89.
1970 "The Second Millennium Chronology of Beycesultan", **AS**, V. 20, BIAA, London, 55-67.

Mellaart, J.-Murray, A.
1995 **Beycesultan *Vol. III P. II***, BIAA, London.

Mercangöz, Z.
2003 "Kuşadası Kadı Kalesi 2001 Yılı Çalışmaları", **24. KST**, C. 2, Ankara, 125-139.

Meriç, R.

1983 "Küçük Menderes Havzasında Tarihsel Coğrafya Araştırmaları", **I. AST**, Ankara, 231-235.

1988 "1987 Yılı Alaşehir Kazısı", **X. KST**, C. 1, Ankara, 157-171.

1990 "1988 Yılı Alaşehir Kazısı", **XI. KST**, C. 1, Ankara, 179-191.

1992 "1990 Yılı Alaşehir Kazısı", **XIII. KST**, C. 1, Ankara, 227-237.

1993 "1991 Yılı Alaşehir Kazısı", **XIV. KST**, C. 2, Ankara, 355-365.

Meriç, R.- Öz, A. K.

2015 "Bademgediği Tepe (Puranda) Near Metropolis", **NOSTOI: *Indigenous Culture, Migration + Integration in the Aegean Islands + Western Anatolia During the Late Bronze + Early Iron Ages*** (Eds.: N. C. Stampolidis, Ç. Maner, K. Kopanias), KUP, İstanbul, 589-608.

Meriç, R.- Öz, A. K.- Ekin, A.

2002 "Metropolis 2000 Yılı Kazı Raporu", **23. KST**, C. 1, Ankara, 87-99.

Meriç, R.- Öz, A. K.- Meriç, A. E.

2005 "Metropolis Kazıları, 2003", **26. KST**, C. 2, Ankara, 137-147.

Meriç, R.- Öz, A. K.- Meriç, A. E.- Aybek, S.- Güngör, E.

2007 "2005 Yılı Metropolis Kazıları", **28. KST**, C. 2, Ankara, 243-253.

Mielke, D. P.

2006 **Kuşaklı-Sarissa 2: Die Keramik wom Westhang**, Verlag Marie Leidorf, Rahden.

2011 "Key Sites of the Hittite Empire", ***The Oxford Handbook of* Ancient Anatolia*: (10000-323 BCE)*** (Eds.: S. R. Steadman, G. McMahon), Oxford University Press, New York, 1031-1055.

Omura, S.

2011 "Kaman-Kalehöyük Excavations in Central Anatolia", ***The Oxford Handbook of* Ancient Anatolia*: (10000-323 BCE)*** (Eds.: S. R. Steadman, G. McMahon), Oxford University Press, New York, 1095-1112.

Otman, A. Ü. E.

2017 **Yeni Dönem Kazıları Işığında İzmir Bayraklı Höyüğü'ndeki Orta Tunç Çağı Verilerinin Değerlendirilmesi**, Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Kesin Raporu, Proje No: 2015 EDB 008.

Öktü, A. E.

2008 "The Late Bronze Age Cemeteries of Panaztepe", **Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar** (Eds: A. E. Öktü, S. Günel, U. Deniz), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 65-76.

Öktü, A. E.- Karaaslan, N. Ç.

2006 "Panaztepe 2004 Yılı Kazıları", **27. KST**, C. 1, Ankara, 191-205.

2007 "Panaztepe 2005 Yılı Kazıları", **28. KST**, C. 1, Ankara, 391-413.

2008 "Panaztepe 2006 Yılı Kazıları", **29. KST**, C. 2, Ankara, 19-39.

Öktü, A. E.- Akalın, A. G.- İren, K.- Lichter, C.

2003 "2001 Kuzey İzmir-Menemen Ovası Yüzey Araştırması", **20. AST**, C. 1, Ankara, 301-315.

Özdoğan, M.

1993 "The Second Millennium of the Marmara Region", **İstanbuler Mitteilungen**, B. 43, DAI, İstanbul, 151-164.

Özgünel, C.
1984 "Batı Anadolu ve İçlerinde Miken Etkileri", **Belleten**, C. XLVII, S. 187, TTK, Ankara, 697-745.

Özsait, M.
2000 "Göller Bölgesi Yüzey Araştırması ve Harmanören Kazısı", **Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999)** (Ed.: O. Belli), İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 147-154.

Özyiğit, Ö.
2017 **Phokaia I**, Ege Yayınları İstanbul.

Paley, S. M.
2008 "The 2006 Season at Çadır Höyük", **29. KST**, C. 3, Ankara, 579-593.

Pavuk, P.
2007 "New Perspectives on Troia VI Chronology", **The Synchronisation of Civilisations in the Eastern Mediterranean in the Second Millenium BC III** (Eds.: M. Bietak, E. Czerny), B. XXXVII, ÖAW, Wien, 473-479.

Pekin, A. V.
2015 **Foça Tarihi**, Ege Yayınları, İstanbul.

Pilcher, J. R.
1968 "Some Applications of Scanning Electron Microscopy to the Study of Modern and Fossil Pollen", **Ulster Journal of Archaeology**, Vol. 31, Ulster Archaeological Society, Belfast, 87-91.

Raymond, A. E.

2005 **Miletus in the Middle Bronze Age and Minoan Presence in the Eastern Aegean**, Toronto Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü (Doktora Tezi), Toronto.

Roosevelt, C. H.

2007 "Central Lydia Archaeological Survey 2005 Results", **24. AST**, C. 2, Ankara, 135-155.

Roosevelt, C. H- Luke, C.

2009 "Central Lydia Archaeological Survey: 2007 Results", **26. AST**, C. 2, Ankara, 433-451.

2017 "The Story of a Forgotten Kingdom? Survey Archaeology and the Historical Geography of Central Western Anatolia in the Second Millennium BC", **European Journal of Archaeology**, 20 (1), 120-147.

Roosevelt, C. H- Luke, C.- Ünlüsoy, S.

2016 "Kaymakçı Arkeoloji Projesi: 2014 Yılı Kazı Sonuçları", **37. KST**, C. 2, Ankara, 243-269.

2017 "Kaymakçı Arkeoloji Projesi: 2015 Yılı Kazı Sonuçları", **38. KST**, C. 2, Ankara, 563-587.

Şahin, M.

2013 "Myndos Kazısı 2011", **34. KST**, C. 3, Ankara, 25-45.

Şahoğlu, V.

2010 **İzmir Bölgesi Kazı ve Araştırmalar Projesi-III**, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Kesin Raporu, Proje No: 06B5358001.

2012 "Çeşme-Bağlararası (2002-2005, 2009-)", **DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011)** (Eds.: O. Bingöl, A. Öztan, H. Taşkıran), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 83-91.

2015 "Çeşme-Bağlararası: A Western Anatolian Harbour Settlement at the Beginning of the Late Bronze Age", **NOSTOI:** ***Indigenous Culture, Migration + Integration in the Aegean Islands + Western Anatolia During the Late Bronze + Early Iron Ages*** (Eds.: N. C. Stampolidis, Ç. Maner, K. Kopanias), KUP, İstanbul, 593-609.

Schopp, U. D.

2011a "The Chalcolithic on Plateau", ***The Oxford Handbook of*** **Ancient Anatolia*: (10000-323 BCE)*** (Eds.: S. R. Steadman, G. McMahon), Oxford University Press, New York, 150-174.

2011b "Hittite Pottery: A Summary", **Insights into Hittite History and Archaeology** (Eds.: H. Genz, D. P. Mielke), Colloquia Antiqua 2, Peeters, Leuven-Paris-Walpole, 241-275.

Shackley, M. S.

2011 **X-Ray Fluorescence Spectrometry (XRF) in Geoarchaeology**, Springer Reference, New York.

Shoval, S.

2017 "Fourier Transform Infrared Spectroscopy (FT-IR) in Archaeological Ceramic Analysis", ***The Oxford Handbook of*** **Ancient Anatolia*: (10000-323 BCE)*** (Eds.: S. R. Steadman, G. McMahon), Oxford University Press, New York, 509-531.

Şimşek, C.
2011 "2009 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları", 3**2. KST**, C. 3, Ankara, 447-475.

Singer, I.
1983 "Western Anatolia in the Thirteenth Century BC According to the Hittite Sources", **AS**, Vol. 33, BIAA, London, 205-217.

Steadman, S. R.- McMahon, G.- Ross, J. C.- Cassis, M.- Geyer, J. D.- Arbuckle, B.- von Baeyer, M.
2013 "The 2009 and 2012 Seasons of Excavation at Çadır Höyük on the Anatolian North Central Plateau", **Anatolica XXXIX**, 113-168.

Sweeney, N. M.
2010 "Hittites and Arzawans: A View from Western Anatolia", **AS**, Vol. 60, BIAA, London, 7-24.

Tuna, N.
1990 "İzmir İli Arkeolojik Yüzey Araştırmaları, 1988", **VII. AST**, Ankara, 279-295.

Umurtak, G.
2003 "A Study of a Group of Pottery Finds From the MBA Deposits at Bademağacı Höyük", **Anatolia Antiqua XI**, 53-74.

Ünal, A.
2003 **Hititler Devrinde Anadolu II**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Votruba, S. M.

2011 "Liman Tepe'de Geç Hellas III C Dönemi", **Anatolia**, S. 37, 43-74.

2012 **Geç Tunç Çağı'nda Liman Tepe ve Çevre Kültür Bölgeleri ile Olan Bağlantısı I**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı (Doktora Tezi), Ankara.

2015 "Liman Tepe During the Late Bronze", **NOSTOI:** ***Indigenous Culture, Migration + Integration in the Aegean Islands + Western Anatolia During the Late Bronze + Early Iron Ages*** (Eds.: N. C. Stampolidis, Ç. Maner, K. Kopanias), KUP, İstanbul, 647-671.

Wiseman, D. J.

1953 **The Alalakh Tablets**, BIAA, London.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Tunç Kaner

29.11.1991

İzmir

Adres Bilgileri

Menderes Cad. No: 25 Apt: 3 Buca-İZMİR

tunckaner@gmail.com

Eğitim Bilgileri

• Haziran 2015 Lisans, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Bitirme Tezi: Keramik Veriler Işığında İç Batı Anadolu Erken Tunç Çağı Kronolojisi

(Danışman: Prof. Dr. Eşref Abay)

• Haziran 2018 Yüksek Lisans, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi

Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi: Kaymakçı Arkeoloji Projesi Altın Mika Astarlı Keramiklerin Yapım Tekniği

(Danışman: Prof. Dr. Eşref Abay)

Arazi Deneyimleri

• Haziran-Eylül 2012 Beycesultan Kazısı (Ekip Üyesi)

• Haziran-Eylül 2013 Beycesultan Kazısı (Ekip Üyesi)

• Mayıs-Temmuz 2014 Kaymakçı Arkeoloji Projesi/KAP (Ekip Üyesi)

• Temmuz-Eylül 2014 Beycesultan Kazısı (Ekip Üyesi)

• Mayıs-Temmuz 2015 Kaymakçı Arkeoloji Projesi/KAP (Keramik Laboratuvar Asistanı)

• Mayıs-Temmuz 2016 Kaymakçı Arkeoloji Projesi/KAP (Keramik Laboratuvar Asistanı)
• Mayıs-Temmuz 2017 Kaymakçı Arkeoloji Projesi/KAP (Keramik Laboratuvar Direktörü)

Kullandığı Cihaz ve Programlar

• Microsoft Office (Word, Excel, PPT)
• Microsoft Access
• File Maker
• Adobe Photoshop
• Adobe Illustrator
• Corel Draw
• Agisoft Photoscan
• Pottery 3D
• Matlab
• Scan Studio HD
• Next Engine 3D Scanner
• Ein-Scan 3D Scanner
• Essential F-TIR
• İnsansız Hava Aracı Kullanma Lisansı

ÖZET

Kaymakçı Arkeoloji Projesi Altın Mika Astarlı Keramiklerin Yapım Tekniği

Tunç KANER

"Kaymakçı Arkeoloji Projesi (KAP) Altın Mika Astarlı Keramiklerin Yağım Tekniği" başlıklı tez çalışmasında Kaymakçı Arkeoloji Projesi kazıları sonucunda gün yüzüne çıkartılan Altın Mika Astarlı keramiklerin yapım tekniklerinin anlaşılması için Taramalı Elektron Mikroskobu ve Enerji Dağılım Spektroskopisi (SEM-EDS), Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektroskopisi (FTIR) ve Taşınabilir X-Işınları Floresans Tekniği (pXRF) gibi analiz yöntemleri kullanılmıştır. Ayrıca günümüzde antik dönemlerdeki teknikler ile aynı biçimde çömlek yapımına devam eden Gökeyüp Köyü'nde incelemelerde bulunulmuştur. Kimyasal ve etnografik incelemelerin dışında Altın Mika Astarlı keramikler üzerinde günümüze kadar yapılmış çalışmalar ve terminolojik sorunlar ele alınmış, kronolojik olarak Anadolu üzerinde hangi dönemlerde varlıklarının sürdüğü belirtilmiş ve son olarak Anadolu'da çağlara göre yayılım alanları tespit edilmiştir. Yapılan kimyasal analizlerin sonucunda Kaymakçı Arkeoloji Projesi (KAP) kapsamında ele geçen örneklerin üzerlerinde iki farklı mika türü Flogopit ve Muskovit'in yer aldığı tespit edilmiştir. Bu sonuç ile birlikte Altın Mika Astarlı keramiklerin yapımında belirli bir mikanın değil farklı mikaların aynı anda kullanıldığı ve elde edilen parlak yüzeyin keramiğin pişme ortamına bağlı olduğu kanıtlanmıştır. Aynı zamanda Gökeyüp Köyü'nden elde edilen bilgiler ve Biyotit mika türü ile 700, 800 ve 900ºC derecelerinde Altın Mika Astarlı keramiklerin replikaları yapılmıştır. Bir diğer sonuç ise bu tür keramiklerin ilk olarak Batı Anadolu Erken Tunç Çağı II döneminde ortaya çıktığı ve daha sonra MÖ II. binyılda Batı Anadolu üzerinde önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda Orta Anadolu üzerinde MÖ II. binyılda karşımıza çıkan bu tür son olarak Demir Çağı'nın ilk evresinde görüldüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gold Wash, Batı Anadolu, MÖ II. Binyıl, FTIR, pXRF, SEM-EDS,

ABSTRACT

The Production Technique of "Gold Wash" Wares from the Kaymakçı Archaeological Project

Tunç KANER

In the thesis, "The Production Technique of "Gold Wash" Wares from the Kaymakçı Archaeological Project", Scanning Electron Microscopy, Energy Dispersive Spectroscopy (SEM-EDS), Fourier Transform Infrared Spectroscopy (FTIR), and Portable-X-Ray analyzes were used to understand the production technique of gold wash ware unearthed at Kaymakçı by the Kaymakçı Archaeology Project. Additionally, research was conducted at Gökeyüp Village, where similar techniques of gold wash ware production is still used today. Apart from chemical and ethnographic studies, previous research on gold wash ware ceramics and terminological problems are discussed, as are the chronological ranges of its appearance throughout Anatolia and, finally, the timing of the spread of the ware across Anatolia. Two different mica types, Flogopite and Muscovite, were identified on the samples recovered by the Kaymakçı Archaeology Project (KAP) as a result of chemical analyses. With this result, it is demonstrated that, not only a certain mica, but actually different micas were used in the production of Gold Wash Ware,and its shiny surface was obtained as a result of the environment of its baking. At the same time, by using information obtained from Gökeyüp Village, biotite mica Gold Wash Ware was replicated at kiln temperatures 700, 800, and 900ºC. Another result was that such ceramics first appeared in the Early Bronze Age II phase in Western Anatolia and only later in the 2nd millennium BC did they it has been take an important place in Western Anatolia. Finally, it was determined that the type of gold-wash ceramics found in 2nd millennium BC was still used in the first phase of the Iron Age in Western Anatolia.

Keywords: Gold Wash, Western Anatolia, Second Millennium BC, FTIR, pXRF, SEM-EDS